

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНЕ НЕКОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

МАРЧЕНКО Роман Валерійович

УДК 351:070:32

ДИСЕРТАЦІЯ

**ВЗАЄМОДІЯ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ОРГАНІВ
ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ: ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ**

Спеціальність: 281 – «Публічне управління та адміністрування»

Галузь знань: 28 – «Публічне управління та адміністрування»

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Р.В. Марченко

Науковий керівник: Романенко Євген Олександрович, доктор наук з державного управління, професор

Київ – 2026

АНОТАЦІЯ

Марченко Р.В. Взаємодія засобів масової інформації та органів публічної влади: державно-управлінський аспект. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з державного управління за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування. – Державне некомерційне підприємство «Державний університет «Київський авіаційний інститут», Київ, 2026.

Дисертаційну роботу присвячено вирішенню науково-прикладної проблеми вдосконалення механізмів взаємодії засобів масової інформації та органів публічної влади в системі державного управління України. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю подолання інституційної фрагментарності, нормативно-правових колізій та відсутності цілісної концепції такої взаємодії в умовах цифровізації, воєнного стану та процесів європейської інтеграції.

У першому розділі «Теоретичні основи дослідження механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації» – здійснено систематизацію наукових підходів до проблематики формування взаємодії влади та медіа. Проаналізовано дискурсне поле цієї проблематики, виокремлено тематичні кластери: власне проблеми взаємодії, інформаційна політика, імідж влади, зворотний зв'язок, громадянське суспільство та відкритість даних. Така систематизація дала змогу ідентифікувати «теоретичний дефіцит» – відсутність цілісних моделей взаємодії в межах саме науки державного управління.

Відмічено, що на сьогоднішній день політичну та соціальну інформацію громадяни держави отримують переважно через різноманітні засоби масової інформації. На жаль, досить часто їхня діяльність направлена на управління масовою свідомістю населення та використовується як ефективний засіб маніпулювання нею. Доведено, що формування окремих елементів засобів

масової інформації, які розкривають нагальні проблеми суспільного життя, сприяє розвитку волонтерської діяльності та реалізації громадських ініціатив, а, також, висвітленню алгоритмів активного долучення громадськості до процесів забезпечення державної політики.

На основі аналізу праць вітчизняних учених уточнено категорійний апарат дослідження. Зокрема, розмежовано поняття «взаємодія» (як двосторонній процес інституційного узгодження), «комунікація» (як передача інформації зі зворотним зв'язком) та «інформаційна політика» (як система стратегічних пріоритетів).

Ключовим теоретичним результатом розділу є авторське визначення «принципу інформаційної прозорості в системі публічного адміністрування» як базового імперативу державно-управлінської діяльності, який передбачає інституційно забезпечену відкритість і доступність інформації про функціонування органів публічної влади через формалізовані механізми взаємодії із засобами масової інформації, спрямовані на зміцнення суспільної довіри, реалізацію громадського контролю та забезпечення ефективного зворотного зв'язку;

Дане визначення принципу інформаційної прозорості в системі публічного адміністрування розкривається через двокомпонентну структуру: змістову (цілі, ціннісні орієнтири, підзвітність), інституціонально-функціональну (інструменти реалізації через інституційні, організаційні та інноваційні механізми).

Обґрунтовано, що прозорість слід розглядати не як декларативну норму, а як інтегральну характеристику управлінської діяльності, яка передбачає належний рівень поінформованості суспільства про функціонування органів публічної влади, забезпечується інституційно закріпленими механізмами комунікації та створює умови для реалізації громадського контролю і ефективного зворотного зв'язку.

Запропонований підхід сформував теоретичне підґрунтя для розроблення системи індикаторів оцінювання рівня прозорості у практичній частині дослідження.

Другий розділ «Особливості взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління» – присвячений аналізу європейських пріоритетів та механізмів взаємодії влади і медіа, а також дослідженню інституціональних перетворень в Україні в контексті європейського виміру. На основі вивчення практики Європейського Союзу виокремлено чотири нормативні патерни: системний моніторинг медіавласності, фінансова підтримка медіаплюралізму через грантові програми, інституційне сприяння журналістам-розслідувачам та системний моніторинг ризиків для медіаплюралізму. Доведено, що європейський підхід базується на комбінації регуляторних, інституційних та фінансових інструментів, що забезпечує гнучкість і стійкість медіасистеми.

Проаналізовано організаційно-правові особливості функціонування медіарегуляторів у країнах ЄС, зокрема досвід Великобританії (Офіс комунікацій Ofcom, Комісія з розгляду скарг на пресу РСС) та США (Федеральна комісія зв'язку FCC). Окреслено стилістику інформаційної, медійної та журналістсько-політичної медіації, притаманну «демократичному світу». Досліджено аспект цифровізації та діджиталізації медіаринку в розвинених країнах, а також феномен «етики онлайн-ЗМІ» в умовах глобалізації.

На основі аналізу інституціональних перетворень в Україні визначено, що позитивними зрушеннями є: політичний діалог із ЄС із використанням потенціалу ЗМІ; закріплення принципів комунікації (демократизм, об'єктивність) у Законі України «Про медіа» № 2849-IX; інституційні гарантії невторчання влади в редакційну політику. Водночас виявлено системні проблеми: недостатній рівень прозорості взаємодії, обмежене використання медіа як інструменту громадського контролю, ризики політичного та економічного тиску на редакційну незалежність, а також інституційний дисонанс – розрив між формальними нормами та реальною практикою. Окрему увагу приділено аналізу колізійних положень Закону «Про медіа» (зокрема, п. 1 ч. 1 ст. 90 щодо монополізації Нацрадою розробки державної інформаційної

політики) та запропоновано шляхи їх усунення шляхом точкової правотворчості.

У третьому розділі «Удосконалення механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації» на основі попереднього аналізу стану та проблем взаємодії в Україні – запропоновано концептуальну модель удосконалення взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління, що відрізняється від існуючих поєднань: політичного (демократична легітимність, підзвітність), інформаційного (прозорість, дата-центричність, відкриті дані) та легіслативного (гармонізація з *acquis* ЄС, визначеність статусів) вимірів комунікації державно-управлінської парадигми регулювання національного медіаринку в його співвідношенні із потребами влади та громадянського суспільства України в умовах протидії російській військовій агресії та одночасно – реалізації євроінтеграційного поступу. Модель забезпечує динамічне (гомеостатичне) балансування між свободою медіа, національною безпекою та правом на інформацію.

На основі моделі визначено три стратегічні напрями практичної реалізації:

Перший напрям – легалізація новітніх медіасуб'єктів – передбачає правове структурування онлайн-ЗМІ, закріплення юридичного статусу «джерел контенту» на платформах спільного доступу (Telegram, YouTube, TikTok) та впровадження обов'язкових стандартів інформаційної гігієни й критеріїв достовірності. Метою є захист інформаційного простору без порушення свободи слова шляхом нормативного перетворення «сірих» платформ на підзвітних суб'єктів.

Другий напрям – оптимізація роботи регуляторів – включає: усунення колізій через точкову правотворчість у діяльності Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення; адаптацію регуляторних повноважень до Директиви ЄС про аудіовізуальні медіапослуги (AVMSD); запровадження системного моніторингу медіавласності та публічного реєстру кінцевих бенефіціарів для запобігання монополізації.

Третій напрям – баланс свободи та безпеки – реалізується через три механізми: детектування порушень права свободи вільної діяльності ЗМІ публічними органами; реальне унеможливлення тиску на журналістів на директивному рівні; протидію ворожим інформаційно-психологічним операціям (ІПСО) виключно в межах правового поля, без запровадження цензури.

Розроблено практичні рекомендації для Кабінету Міністрів України, Міністерства цифрової трансформації, Національної ради з питань телебачення та радіомовлення. Рекомендації згруповані за принципом функціональної спеціалізації, що дозволяє кожному органу отримати саме ті пропозиції, які відповідають його компетенції.

Результати дослідження впроваджено в діяльності Асоціації міст України (концептуально-методичні підходи до вдосконалення механізмів взаємодії влади та медіа) та Українського медіа дому (редакційні стандарти висвітлення відкритості органів публічної влади), що підтверджує практичну значущість роботи.

Ключові слова: влада–суспільство, воєнний стан, державно-управлінський аспект, досвід країн ЄС, європейська інтеграція, Європейський Союз, європейські стандарти, засоби масової інформації, інформаційна безпека, інформаційна політика, інформаційний простір, комунікація, медіавплив, медіаконтент, медіаполітика, медіаринок, медіа-сфера, механізми взаємодії органів публічної влади, національна безпека, нормативно-правове регулювання, органи публічної влади та місцевого самоврядування, політична комунікація, легіслативний вимір комунікації, принцип інформаційної прозорості в системі публічного адміністрування, громадянське суспільство, свобода медіа, співробітництво, стандартизація, стратегічні комунікації, функціонування медіапростору, цифровізація.

ABSTRACT

Marchenko R.V. Interaction between the mass media and public authorities: state and administrative aspect. – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in Public Administration, specialty 281 – Public Management and Administration. – State Non-Profit Enterprise “State University “Kyiv Aviation Institute”, Kyiv, 2026.

The dissertation is devoted to solving the scientific and applied problem of improving the mechanisms of interaction between mass media and public authorities in the system of public administration of Ukraine. The relevance of the study is determined by the need to overcome institutional fragmentation, regulatory collisions, and the lack of a holistic concept of such interaction in the context of digitalization, martial law, and European integration processes.

In the first chapter, "Theoretical Foundations of Research on the Mechanisms of Interaction between Public Authorities and Mass Media," a systematization of scientific approaches to the problem of forming interaction between authorities and media is carried out. The discursive field of this problem is analyzed, and thematic clusters are identified: the problems of interaction themselves, information policy, the image of authorities, feedback, civil society, and data openness. This systematization made it possible to identify a "theoretical deficit" – the absence of holistic models of interaction within the science of public administration specifically.

It is noted that today, citizens of the state receive political and social information predominantly through various mass media. Unfortunately, their activities are often aimed at managing the mass consciousness of the population and are used as an effective means of manipulating it. It is proven that the formation of individual elements of mass media that reveal urgent problems of public life contributes to the development of volunteer activities and the implementation of

public initiatives, as well as to highlighting algorithms for the active involvement of the public in the processes of ensuring state policy.

Based on the analysis of works by domestic scholars, the categorical apparatus of the research is clarified. In particular, the concepts of "interaction" (as a two-way process of institutional coordination), "communication" (as the transmission of information with feedback), and "information policy" (as a system of strategic priorities) are delineated.

The key theoretical result of the chapter is the author's definition of the "principle of information transparency in the system of public administration" as a basic imperative of public administration activities, which involves institutionally ensured openness and accessibility of information about the functioning of public authorities through formalized mechanisms of interaction with mass media, aimed at strengthening public trust, implementing public control, and ensuring effective feedback.

This definition of the principle of information transparency in the system of public administration is revealed through a two-component structure: substantive (goals, value orientations, accountability) and institutional-functional (implementation tools through institutional, organizational, and innovative mechanisms).

It is substantiated that transparency should be considered not as a declarative norm, but as an integral characteristic of management activity, which presupposes an adequate level of public awareness about the functioning of public authorities, is ensured by institutionally fixed communication mechanisms, and creates conditions for the implementation of public control and effective feedback.

The proposed approach formed the theoretical basis for developing a system of indicators to assess the level of transparency in the practical part of the study.

The second chapter, "Features of Interaction between Public Authorities and Mass Media in the System of Public Administration," is devoted to the analysis of European priorities and mechanisms of interaction between authorities and media, as well as to the study of institutional transformations in Ukraine in the context of the

European dimension. Based on the study of European Union practice, four normative patterns are identified: systematic monitoring of media ownership, financial support for media pluralism through grant programs, institutional support for investigative journalists, and systematic monitoring of risks to media pluralism. It is proven that the European approach is based on a combination of regulatory, institutional, and financial instruments, ensuring the flexibility and resilience of the media system.

The organizational and legal features of the functioning of media regulators in EU countries are analyzed, in particular the experience of the United Kingdom (Office of Communications Ofcom, Press Complaints Commission PCC) and the USA (Federal Communications Commission FCC). The stylistics of informational, media, and journalistic-political mediation inherent in the "democratic world" is outlined. The aspect of digitalization and the digitization of the media market in developed countries, as well as the phenomenon of "online media ethics" in the context of globalization, are explored.

Based on the analysis of institutional transformations in Ukraine, it is determined that positive shifts include: political dialogue with the EU using the potential of mass media; the enshrinement of communication principles (democratism, objectivity) in the Law of Ukraine "On Media" No. 2849-IX; institutional guarantees of non-interference by authorities in editorial policy. At the same time, systemic problems are identified: an insufficient level of transparency in interaction, limited use of media as a tool of public control, risks of political and economic pressure on editorial independence, as well as institutional dissonance – a gap between formal norms and actual practice. Particular attention is paid to the analysis of conflicting provisions of the Law "On Media" (in particular, Clause 1, Part 1, Article 90 regarding the monopolization of the development of state information policy by the National Council) and ways to eliminate them through targeted law-making are proposed.

In the third chapter, "Improving the Mechanisms of Interaction between Public Authorities and Mass Media," based on the previous analysis of the state and problems of interaction in Ukraine, a conceptual model for improving the interaction

between public authorities and mass media in the system of public administration is proposed. It differs from existing ones by combining political (democratic legitimacy, accountability), informational (transparency, data-centricity, open data), and legislative (harmonization with EU acquis, clarity of statuses) dimensions of communication within the public administration paradigm of regulating the national media market in its correlation with the needs of the authorities and civil society of Ukraine in the context of countering Russian military aggression and simultaneously implementing European integration progress. The model ensures dynamic (homeostatic) balancing between media freedom, national security, and the right to information.

Based on the model, three strategic directions for practical implementation are defined:

The first direction – legalization of new media entities – involves the legal structuring of online media, the establishment of the legal status of "content sources" on shared access platforms (Telegram, YouTube, TikTok), and the introduction of mandatory standards of information hygiene and reliability criteria. The goal is to protect the information space without violating freedom of speech by normatively transforming "gray" platforms into accountable entities.

The second direction – optimization of regulators' work – includes: eliminating collisions through targeted law-making in the activities of the National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting; adapting regulatory powers to the EU Directive on Audiovisual Media Services (AVMSD); introducing systematic monitoring of media ownership and a public register of ultimate beneficial owners to prevent monopolization.

The third direction – balance of freedom and security – is implemented through three mechanisms: detecting violations of the right to free activity of mass media by public bodies; genuinely preventing pressure on journalists at the directive level; countering hostile information-psychological operations (IPSO) exclusively within the legal framework, without introducing censorship.

Practical recommendations have been developed for the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Ministry of Digital Transformation, and the National Council on Television and Radio Broadcasting. The recommendations are grouped according to the principle of functional specialization, allowing each body to receive precisely those proposals that correspond to its competence.

The results of the study have been implemented in the activities of the Association of Ukrainian Cities (conceptual and methodological approaches to improving the mechanisms of interaction between authorities and media) and the Ukrainian Media House (editorial standards for covering the openness of public authorities), which confirms the practical significance of the work.

Keywords: authorities–society, martial law, public administration aspect, experience of EU countries, European integration, European Union, European standards, mass media, information security, information policy, information space, communication, media influence, media content, media policy, media market, media sphere, mechanisms of interaction of public authorities, national security, regulatory framework, public authorities and local self-government bodies, political communication, legislative dimension of communication, principle of information transparency in the system of public administration, civil society, media freedom, cooperation, standardization, strategic communications, functioning of the media space, digitalization.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

статті у наукових фахових виданнях України:

1. Марченко Р. В. Державно-управлінські аспекти функціонування медіапростору: досвід країн ЄС. *Наукові перспективи*. 2022. №8 (26). С. 47-56. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-8\(26\)-47-56](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-8(26)-47-56)
2. Марченко Р. В. Особливості розвитку медіа на загальнодержавному й локальному рівнях у розвинених країнах світу. *Наукові перспективи*. 2022. №8 (26). С. 445-453. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-8\(26\)-445-453](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-8(26)-445-453)

3. Марченко Р. В. Дискурсне поле проблематики формування взаємодії органів влади і засобів масової інформації. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. №2 (16). С. 87-97. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-2\(16\)-87-97](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-2(16)-87-97)

4. Марченко Р. В. Категоріальний ряд основних понять механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі публічного адміністрування держави: зарубіжна наукова думка. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 7 (13). С. 176-187. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7\(13\)-176-187](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7(13)-176-187)

5. Марченко Р. В. Специфіка забезпечення взаємодії органів публічної влади та місцевого самоврядування зі ЗМІ в ЄС. *Наукові перспективи*. 2023. № 11 (41). С. 276-286. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11\(41\)-276-286](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11(41)-276-286)

6. Марченко Р. В. Подолання негативних тенденцій функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. №6 (34). С. 184-195. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6\(34\)-184-195](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6(34)-184-195)

7. Марченко Р. В. Особливості стану та проблематики взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління в Україні. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 3 (3). С. 322-330. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-3\(3\)-322-330](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-3(3)-322-330)

8. Непомнящий О. М., Марченко Р. В. Проблемні та інституційно непослідовні механізми державного управління процесами взаємодії органів влади та ЗМІ. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 1(1). С. 309-317. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-1\(1\)-309-317](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-1(1)-309-317)

Особистий внесок здобувача: здійснено аналіз нормативно-правових та інституційних проблем взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації, визначено суперечності у діяльності ключових регуляторних органів, обґрунтовано ключові напрями вдосконалення механізмів державного управління у цій сфері.

9. Марченко Р. В. Шляхи подолання негативних тенденцій функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади і ЗМІ у системі державного

управління. *Національні інтереси України*. 2024 № 1(1). С. 245-252 DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-3041-1793-1\(1\)-245-252](https://doi.org/10.52058/3041-3041-1793-1(1)-245-252)

10. Філіпова В. Д., Марченко Р. В. Сутність і природа взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації. *Національні інтереси України*. 2024 № 2 (2). С. 421-430. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2\(2\)-421-430](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2(2)-421-430)

Особистий внесок здобувача: узагальнено наукові підходи до визначення понять «відкритість» і «прозорість влади», розкрито сутність взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації та обґрунтовано їх роль у забезпеченні ефективного функціонування демократичного суспільства.

11. Марченко Р. В. Фейки, цензура та дезінформація: регулювання медіаконтенту в Європейському Союзі. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 4 (14). С. 646-656. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-4\(14\)-646-656](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-4(14)-646-656)

Наукові праці, які засвідчують апробацію дисертації:

12. Марченко Р. В. Ретроспектива розвитку інформаційної складової у процесах функціонування держави. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали XXIX міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Тепліце, 07 лютого 2023 р.). Тепліце (Чехія), 2023. С. 62-67.

13. Марченко Р. В. Історичні процеси прикладної спрямованості формування загальнонаціональної системи засобів масової інформації. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали XXX міжнарод. наук.-практ. конф., (м. Гамбург, 07 березня 2023р.). Гамбург (Німеччина) 2023. С. 43-48.

14. Марченко Р. В. Функції та статуси ЗМІ ЄС в рамках взаємодії формату «влада – ЗМІ». *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали XXXVIII міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Брно, 07 листопада 2023 р.). Брно (Чехія) 2023. С. 35-41.

15. Марченко Р. В. Формування прецеденту взаємодії формату «органи державної влади – засоби масової інформації» в Україні у контексті європейського виміру як передумови до подальших інституціональних перетворень. *Сучасні*

аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку: матеріали XL між-народ. наук.-практ. конф. (м. Салоніки, 07 січня 2024 р.). м. Салоніки (Греція), 2024. С. 425-430.

16. Марченко Р. В. Аспектна парадигма проблем взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління в Україні. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку:* матеріали XLIV міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Умео, 07 травня 2024 р.). м. Умео (Швеція), 2024. С. 17-19.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	2
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	17
ВСТУП	18
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ І ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	25
1.1. Огляд дискурсного поля проблематики формування взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації.....	25
1.2. Теоретичні засади взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у працях вітчизняних учених	41
1.3. Сутність поняття та категоріального ряду механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління у світовій науковій думці	60
Висновки до розділу 1	79
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ І ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	83
2.1. Пріоритетні орієнтири європейського розвитку взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації	83
2.2. Організаційно-правові особливості механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у країнах ЄС	100
2.3 Аналіз інституціональних перетворень взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління в Україні у контексті європейського виміру	118
Висновки до розділу 2	133

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ І ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	137
3.1. Стан та проблеми взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління в Україні	137
3.2. Засоби подолання негативних тенденцій функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління	154
3.3. Шляхи формування концептуальної моделі удосконалення взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління.....	171
Висновки до розділу 3	188
ВИСНОВКИ.....	192
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	199
ДОДАТКИ	218

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВРУ – Верховна Рада України

КМУ – Кабінет Міністрів України

ЄС – Європейський Союз

ЗМІ – засоби масової інформації

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ІТ – інформаційні технології

ЄК – Європейська комісія

РЄ – Рада Європи

рф – російська федерація

США – Сполучені Штати Америки

ОДВ – органи державної влади

ОМС – органи місцевого самоврядування

НО – неурядові організації

ГО – громадські організації

EU (European Union) – Європейський Союз

EMMA (European Media Management Association) – Європейська організація медіаменеджменту

OFCOM (The Office of Communications) – Офіс комунікацій

PCC (Press Complaints Commission) – Комісія з розгляду скарг на пресу

FCC (Federal Communications Commission) – Федеральна комісія зв'язку

EESC (European Economic and Social Committee) – Європейський економічний та соціальний комітет

EMFA (European Media Freedom Act) – Європейський акт про свободу ЗМІ

ЕСРМФ (European Centre for Press and Media Freedom) – Європейський центр свободи преси та медіа

ВСТУП

Актуальність теми. У реаліях сьогодення, у процесі формування глобалізації, інформатизації та діджиталізації суспільного простору можна прослідкувати виникнення нагальної необхідності у розвитку ефективної системи взаємодії між органами публічної влади та засобами масової інформації, регулювання медіаринку.

Практично всю політичну та соціальну інформації громадяни держави отримують безпосередньо через різноманітні засоби масової інформації. На жаль, досить часто їх діяльність направлена на управління масовою свідомістю населення та використовується як ефективний засіб маніпулювання нею. Тож, необхідно вказати на той факт, що формування окремих елементів засобів масової інформації, які розкривають нагальні проблеми суспільного життя, сприяє розвитку волонтерської діяльності та реалізації громадських ініціатив, а, також, висвітленню алгоритмів активного долучення громадськості до процесів забезпечення державної політики. У такому контексті, актуальним є формування практичних рекомендацій вирішення проблематики взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації в Україні в умовах протидії російській військовій агресії та одночасно – реалізації євроінтеграційного поступу.

Науковими дослідженнями питань взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації в Україні займалися такі учені, як: М. Андрійчук [93], Т. Андрійчук [62], А. Лелеченко [174], В. Коленко [68], І. Костиця [26], Л. Макаренко [21], Л. Мосора [31], І. Парубчак [69], О. Рачинська [19], Х. Федорищак [31], Л. Горбата [57], М. Лашкіна [36] та інші. Проте, здебільшого, більшість із них розкривали її зміст з точки зору теорії громадської думки, а, також, у ракурсі підтримки пропаганди ідеологічної боротьби.

У більшості наукових робіт даної тематики було приділено достатню увагу критиці буржуазного суспільства, ключовою особливістю якого

вважалось тотальне масове маніпулювання свідомістю громадян із метою захисту класових інтересів. Саме тому, тема свободи слова в діяльності засобів масової інформації, розвитку інформаційного суспільства та рівнів інформаційного впливу стала провідним напрямом суспільних досліджень науковців після розпаду Радянського Союзу.

Також, необхідно зазначити, що широкий спектр питань, пов'язаних з інформаційною політикою держави, особливостями діяльності засобів масової інформації та їх взаємодії з органами публічної влади держави, значною кількістю зарубіжних та українських авторів були розглянуті з точки зору масової комунікації та журналістики. Серед таких можна виділити наступних: І. Грищенко [173], А. Грищук [2], Т. Гоголь [175], О. Панченко [3], Л. Горденко [4], І. Антошина [22], Є. Романенко [38], В. Шпак [25], Б. Калініченко [29], О. Рашковська [38], С. Кузьменко [45], І. Парубчак [69], В. Козаков [38] та інші.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано на Кафедрі національної безпеки та підприємництва Факультету менеджменту, фінансів та маркетингу Державного університету «Київський авіаційний інститут» у процесі розробки науково-дослідної роботи: № 68-2025/17.05 «Теоретико-методологічні засади трансформації публічного управління в умовах дії воєнного стану та післявоєнного відновлення» (державний реєстраційний номер № 0125U002024, звіт за 2025 р.)

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування концептуальних засад та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів взаємодії засобів масової інформації та органів публічної влади в системі державного управління України з урахуванням сучасних викликів (цифровізації, воєнного стану, євроінтеграційних процесів).

Для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання:

- систематизувати наукові підходи до проблематики формування взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації;
- уточнити сутність поняття та категоріального ряду механізмів взаємодії

органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління, в частині з'ясування їх змістовної та інституціонально-функціональної сутностей;

- обґрунтувати пріоритетні орієнтири європейського розвитку взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації;

- проаналізувати особливості механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління у країнах ЄС та визначити перспективи їх упровадження в Україні;

- узагальнити особливості сучасного стану та проблеми взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління в Україні;

- запропонувати шляхи вдосконалення та практичні рекомендації з удосконалення механізмів комунікаційної взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації в системі державного управління, орієнтовані на реагування на актуальні виклики демократичного розвитку суспільства.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації.

Предмет дослідження – державно-управлінські характеристики, закономірності та умови взаємодії засобів масової інформації та органів публічної влади в контексті демократизації, цифровізації медіапростору та євроінтеграційних перетворень.

Методи дослідження. Характер поставлених завдань визначив відповідні методи дослідження. Обрані методологічні підходи до вивчення інституціональних засад державного регулювання розвитку засобів масової інформації у країнах ЄС, в контексті удосконалення механізмів його формування та реалізації в Україні передбачають поряд з вивченням емпіричного матеріалу ґрунтовний аналіз концептуальних засад, методологічних ідей і принципів, пов'язаних з функціонуванням системи державного управління. Це зумовило використання міждисциплінарного підходу із залученням наукового потенціалу економіки, права, історії,

політології, соціології.

У процесі дослідження використовувалися діалектичний, інституціональний, структурно-функціональний, історичний, порівняльний, соціологічний та інші методи. Завдяки історичному і порівняльному методам вдалося простежити основні етапи, історичні витoki проблематики формування взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації, передусім Європейського Союзу, в контексті можливості їх використання в Україні (§ 1.1, §1.2.). Застосування діалектичного підходу дозволило обґрунтувати змістовні конфігурації, параметри понятійно-категоріального апарату у сфері взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації (§1.3.). Водночас, було використано спеціальні соціологічні методи дослідження: експертних оцінок, аналізу статистичних документів, аналізу даних соціологічних опитувань (§2.1, §2.2). Інституціональний метод дав можливість розглянути індивідуальні внутрішньодержавні механізми перетворення взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації через концептуалізацію процесів підтримки та розвитку журналістики в ЄС (§2.3). Метод узагальнення забезпечив доказовість теоретичних конструкцій і практичних рекомендацій (§3.1, §3.2, § 3.3).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні концептуальних засад та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів взаємодії засобів масової інформації та органів публічної влади в системі державного управління України, що функціонує в умовах її демократичного розвитку та європейської інтеграції, зокрема:

вперше:

— запропоновано концептуальну модель удосконалення взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління, що відрізняється від існуючих, поєднанням власне політичного, інформаційного та легіслативного вимірів державно-управлінської комунікації, яка ґрунтується на соціально-демократичних засадах європейської свободи слова та передбачає: 1) унормування діяльності інституцій-регуляторів

медіаринку (зокрема Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення) через точкову правотворчість та усунення законодавчих колізій; 2) правове визначення статусу новітніх інформаційних суб'єктів («джерел контенту на платформах спільного доступу») із закріпленням стандартів інформаційної гігієни та достовірності; 3) забезпечення балансу між свободою медіа, національною безпекою та правом громадян на інформацію шляхом запровадження моніторингу медіадемократії та юридичного структурування владно-медійної взаємодії;

удосконалено:

— понятійно-категорійний апарат науки державного управління шляхом систематизації дискурсного поля взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації з урахуванням їх ролі у демократизації інформаційного середовища, що дало змогу сформулювати авторське визначення «принципу інформаційної прозорості в системі публічного адміністрування» як базового імперативу державно-управлінської діяльності, який передбачає інституційно забезпечену відкритість і доступність інформації про функціонування органів публічної влади через формалізовані механізми взаємодії із засобами масової інформації, спрямовані на зміцнення суспільної довіри, реалізацію громадського контролю та забезпечення ефективного зворотного зв'язку;

— теоретичні підходи до розгляду механізмів взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації, які, на відміну від існуючих, розширено шляхом введення в науковий дискурс положення про детермінованість доступу до інформаційних ресурсів держави комплексом технологічних, правових та інституційних чинників, зокрема: застосуванням сучасних інформаційно-мережевих технологій, впровадженням інновацій в інформаційні процеси, використанням алгоритмів знеособлення персональних даних, нормативним забезпеченням вільного руху інформаційних потоків та інтеграцією у глобальні інформаційні простори;

— теоретичне осмислення стану взаємодії органів публічної влади та

засобів масової інформації у системі державного управління, яке відрізняється від наявних підходів акцентом на поєднанні ролі громадянського суспільства як активного суб'єкта формування медіапорядку денного з функціями держави щодо забезпечення відкритості, запобігання втручанню у професійну діяльність медіа та недопущення владного тиску на журналістів, що створює передумови для збалансованої моделі взаємодії.

дістали подальший розвиток:

- наукові підходи до оцінювання результативності європейського вектору розвитку взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації, які доповнено структуризацією концепції інституційної підтримки свободи журналістики через інтеграцію медійних, цифрових та аудіовізуальних свобод у систему базових європейських цінностей (демократії, свободи слова, свободи волевиявлення);

- підходи до інституціональної трансформації механізмів взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації в Україні, що розвинено через концептуалізацію імплементації європейських практик підтримки журналістики, поєднану з механізмами виявлення та запобігання порушенням свободи діяльності ЗМІ і журналістів з боку публічних інституцій на рамковому та директивному рівнях їх реалізації.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретичні положення й висновки дисертації є основою для розв'язання практичних завдань, пов'язаних із забезпеченням результативного функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації в системі державного управління України

Матеріали дисертаційного дослідження використані у роботі Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України» (довідка про впровадження № 6-3/26 від 23.03.2026) та Товариства з обмеженою відповідальністю «Видавництво Український медіа дім» (довідка про впровадження № 1/25-03 від 25.03.2026)

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною

науковою працею. Всі сформульовані в ній висновки, наукові положення та пропозиції ґрунтуються на особистих дослідженнях здобувача, в тексті дисертації не використовувалось жодних ідей співавторів наукових публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні, методологічні та практичні положення, висновки, рекомендації доповідалися та були предметом аналізу обговорення на слідуєчих наукових конференціях та інших наукових заходах: "Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку" (м. Теплице, 2023), "Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку" (м. Гамбург, 2023), "Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку" (м. Брно, 2023), "Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку" (м. Салоніки, 2024), "Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку" (м. Умео, 2024).

Публікації. Основні положення і висновки дослідження відображено у 16 працях, зокрема: у 11 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, 5 матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації становить 222 сторінки, із них – 181 сторінки основного тексту. Робота містить 5 таблиць, 9 рисунків та 2 додатки. Список використаних джерел налічує 175 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ І ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1.1. Огляд дискурсного поля проблематики формування взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації

У сучасних умовах глобалізації, інформатизації та цифровізації суспільного простору постає нагальна потреба у формуванні дієвої системи взаємодії між органами публічної влади та засобами масової інформації, а також у належному регулюванні медіаринку. Засоби масової інформації, вступаючи у конструктивний діалог із державними інституціями, визначають пріоритетним завданням такої взаємодії публічне вираження загальнодержавних інтересів та задоволення інформаційних потреб як суспільства в цілому, так і кожного окремого індивіда [1, с. 47-56].

Однак, відмінність у функціонуванні таких соціальних інститутів полягає у різнонаправленості їхньої діяльності, що визначається метою захисту індивідуальних інтересів громадян. Зокрема, діяльність засобів масової інформації зорієнтована на отримання прибутку, який формується переважно за рахунок фінансових надходжень від рекламних агентств та інших спонсорських структур. Натомість органи публічної влади виступають неприбутковими інституціями, що здійснюють свою діяльність за рахунок державного фінансування з метою забезпечення та захисту інтересів громадян держави [2, с. 56].

Необхідно акцентувати увагу на тому, що на сьогодні переважну частину політичної та соціальної інформації громадяни отримують безпосередньо через різноманітні засоби масової інформації. Водночас доволі часто їх діяльність спрямована не лише на інформування, а й на вплив на масову свідомість, що робить засоби масової інформації ефективним інструментом маніпуляції.

Зважаючи на це, важливо підкреслити, що формування окремих сегментів медіапростору, орієнтованих на висвітлення актуальних суспільних проблем, здатне сприяти розвитку волонтерського руху та реалізації громадських ініціатив. Крім того, такі медіа відіграють важливу роль у поширенні практичних механізмів залучення громадян до процесів реалізації державної політики.

У цьому контексті вважаємо актуальним дослідити теоретичні аспекти проблематики формування взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації в Україні. Адже існуюча на сьогодні система публічного адміністрування, зокрема у сфері розмежування повноважень засобів масової інформації та місцевих органів публічної влади, а також їх взаємодія з громадським сектором, потребує невідкладної модернізації з метою підвищення ефективності її функціонування.

Як нами було зазначено у публікації [11, с. 87-97] «науковими дослідженнями проблематики формування взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації в Україні займалися такі учені, як: М. Андрійчук, Т. Андрійчук, В. Коленко, І. Костира, Л. Макаренко, Л. Мосора, І. Парубчак, О. Рачинська, Х. Федорищак, О. Яременко та інші. Проте, здебільшого, більшість із них розкривали її зміст з точки зору теорії громадської думки, а, також, у ракурсі підтримки пропаганди ідеологічної боротьби».

У більшості наукових досліджень із цієї проблематики значну увагу приділяли критиці буржуазного суспільства, ключовою рисою якого вважалося масове маніпулювання свідомістю громадян з метою захисту класових інтересів. У такому контексті питання свободи слова у діяльності засобів масової інформації, розвитку інформаційного суспільства та рівнів інформаційного впливу стали важливим напрямом суспільних досліджень, особливо у пострадянський період [3, с. 2].

Зазначимо, що «широкий спектр питань, пов'язаних з інформаційною політикою держави, особливостями діяльності засобів масової інформації та їх взаємодії з органами публічної влади держави, значною кількістю зарубіжних та українських авторів були розглянуті з точки зору масової комунікації та

журналістики. Серед таких можна виділити наступних: В. Бритко, О. Довгань, С. Дубовський, Є. Дзякова, А. Нашінець-Наумова, І. Панарін, Г. Сатаров, Т. Ткачук, В. Торяник, Я. Чмир та інші» [11, с. 87-97].

Проаналізувавши низку наукових праць, присвячених визначенню сутності та особливостей функціонування засобів масової інформації, можна відзначити певну узагальненість підходів до дослідження або, навпаки, надмірну звуженість у трактуванні окремих аспектів цієї проблематики. Пропонуємо далі розглянути деякі з них.

Так, у наукових дослідженнях Л. Городенко проаналізовано основні науково-теоретичні передумови становлення та розвитку нових напрямів діяльності засобів масової інформації, а також визначено потенціал і перспективи взаємодії новітніх мас-медіа у сфері та комунікаційних технологій та журналістики. [4, с. 65–69]. У свою чергу, А. Данько-Сліпцова розглядає нові засоби масової інформації крізь призму історії їх виникнення та етапів розвитку, що на сьогодні є поширеним підходом у науковому середовищі [5, с. 80–85].

Л. Мановіч акцентує увагу на тому, що поява нових засобів масової інформації зумовлена розвитком цифрових технологій [6].

У наукових працях Б. Потятиника висвітлено інноваційні підходи до прогнозування розвитку засобів масової інформації [7, с. 65–68]. Водночас О. Гресько у своїх дослідженнях акцентує увагу на актуальних проблемах розвитку нових засобів масової інформації в Україні [8, с. 106–111].

У роботах О. Сенченка досліджуються особливості структури, інструментів і моделей застосування консцієнтальної зброї – різновиду інформаційного впливу, спрямованого на трансформацію суспільної свідомості з метою руйнування культурних основ противника – у системі соціальних комунікацій [9, с. 44–49].

У межах наукових підходів О. Гриценка діяльність вітчизняних засобів масової інформації розглядається крізь призму інноваційних теорій «мережевого суспільства», а також визначаються ключові ролі масової комунікації у забезпеченні інформаційної відкритості в суспільстві [10, с. 265–380].

На нашу думку, для всебічного розкриття теми даного дисертаційного дослідження доцільно здійснити ретроспективний аналіз розвитку засобів масової інформації та особливостей їх взаємодії з органами публічної влади.

Це знайшло своє змістовне відображення у науковому доробку [11, с. 87-97], де засвідчено, що «у процесі розвитку первісної людини, у добу палеоліту, почали з'являтися її потреби пізнавального характеру, а згодом – і збільшуватись, щодо передачі інформації від одного індивідууму до іншого, що, в подальшому, і стало потужним поштовхом для розвитку комунікативних можливостей людства. У контексті наукових поглядів М. Тимошика, саме малюнки (так звані піктографії) на природних матеріалах, таких, як дерево, камінь, шкіра тварин тощо, стали першими засобами первісної людини для передачі важливих інформаційних даних до наступних поколінь. Підтримуючи думку вищевказаного автора, М. Різнюк продовжив дані дослідження. Науковець наголошує на тому, що, з часом, дана піктографія еволюціонувала в ідеографічне письмо, а згодом – у фонетичне, що базується на використанні специфічного для конкретного регіону, або народу, алфавіту.

Із розвитком писемності, почали з'являтися, також, інші матеріальні носії інформації, що були особливими для кожного регіону, а саме:

- сувої (книжки зі шкіри, або папірусу, поширені в Греції, Ізраїлі, Палестині та Римі);
- папірус (характерний для Єгипту);
- листки дерева пальми (поширені в Індії);
- глиняні таблички (характерні для народів Середньої Азії);
- дерев'яні та глиняні дощечки (поширені у Китаї).

Така різноманітність засобів та способів писемності у світі говорить про наявність широкого діапазону соціально-комунікаційних технічних можливостей людини. Цікавою для нашого дослідження є наукова робота Г. Інніса, що розкриває еволюцію писемності розвинених, на той період часу, країн (Вавілон, Греція, Єгипет, Рим) у ракурсі домінуючих систем комунікацій у цих державах: перехід від папірусу та глиняних табличок до першої друкованої книги. Автор

наголосив на пройденому людством великому шляху розвитку писемності у світі, що безпосередньо вплинув на збільшення комунікаційних можливостей у соціумі, призвів до позитивних змін в організації суспільного життя та, відповідно, ознаменував перехід від доісторичної доби до доби Античності».

Слід акцентувати увагу на тому, що ключовим чинником активного розвитку засобів масової інформації є прагнення максимально задовольнити потреби людини у комунікації та отриманні соціально значущої інформації, необхідної для її повноцінного життя і розвитку.

У доісторичний період основним засобом комунікації виступала невербальна поведінка людини, тісно пов'язана з її психічними станами. Водночас провісники, оракули та шамани передавали інформацію широкому колу людей, а наскальний живопис, глиняні дощечки та інші форми фіксації слугували своєрідним засобом збереження відомостей і їх передачі наступним поколінням.

У контексті теми даного пункту варто відзначити, що більшість науковців, які досліджують історичні аспекти формування взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації, дотримуються думки про те, що виникнення перших газет, а відповідно й преси загалом, можна віднести до періоду V ст. до н. е. у Римській імперії [12].

Автором з'ясовано, «що наступний етап розвитку засобів масової інформації у світі, а саме, появи періодичних видань (газет) був зумовлений виникненням необхідності у людей отримувати оперативне інформування щодо актуальних фактів економічного, політичного, суспільного життя. Так, у період XV–XVI ст. почали з'являться рукописні текстові повідомлення на паперових носіях, так звані «летючі листки із лаконічним текстом», що згодом стали друкованими, про що у своїх наукових дослідженнях наголошує Є. Неміровській» [11, с. 87-97].

Згідно з науковими поглядами К. Дойча, який у своїх працях підкреслював ключову роль комунікаційних зв'язків у процесах становлення націй, вважав, що основою єдності народів і культур виступають безкінечні комунікаційні потоки.

Відтак, зі зростанням рівня організації суспільства посилюється і потреба в комунікаційних процесах та засобах отримання інформації [13, с. 116].

Важливим етапом розвитку засобів масової інформації у світі став початок XVII століття в Європі, коли в Німеччині, Нідерландах, Великобританії, Італії, Угорщині, Іспанії та Франції з'явилися перші друковані газети та започаткувалися їх регулярні видання. У цей період різні верстви населення отримали суттєву перевагу в оперативності доступу до актуальної інформації, а періодична преса задовольнила нові інформаційні потреби та стала найсучаснішим на той час каналом комунікації [14, с. 62].

У публікації [11, с. 87-97] вказано, що «ключова роль засобів масової інформації – бути сполучною ланкою між органами публічної влади та громадянським суспільством для задоволення комунікативних потреб членів соціуму, в цілому.

Дослідженням проблематики формування взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації, зокрема, історичними передумовами її розвитку займалися і зарубіжні автори.

Одним із перших відомих науковців у світовій науці, який розкрив теоретичні аспекти формування засобів масової інформації та визначення масової комунікації як соціального та політичного явища, став М. Вебер. Наукові роботи О. Тоффлера у даному напрямі досліджень визначають значимість та роль засобів масової інформації саме в постіндустріальному інформаційному суспільстві».

Фундаментальне значення мають дослідження М. Вебера у сфері взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації. Автор обґрунтував залежність між форматами і каналами поширення інформації серед населення та їх впливом на діяльність влади [13, с. 115].

У контексті цієї теми заслуговує на увагу факт проведення одних із перших наукових досліджень взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації в процесі проведення виборів. Зокрема, таке дослідження було здійснене П. Лазарсфельдом у США під час президентської кампанії 1940

року та висвітлювало особливості впливу засобів масової інформації на вибір електорату під час голосування.

Крім того, автор досліджував механізми експертної оцінки та особливості персонального впливу оратора на аудиторію. Надалі ці напрацювання були продовжені іншими американськими вченими (Дж. Блумлер, В. Кей, К. Ленг та Г. Ленг), які у 60-х роках XX століття довели ефективність масового впливу засобів масової інформації на аудиторію, зокрема у процесах формування та висвітлення громадської думки [15, с. 100-101].

Варто окремо зазначити, що П. Лазарсфельд та його послідовники (Е. Кац і Р. Мертон) дотримувалися позиції про певне перебільшення суспільством ролі засобів масової інформації в різних сферах життя. Вони запропонували теорію двофазної моделі комунікативного впливу, відповідно до якої засоби масової інформації вже не займають домінуючу позицію. У межах цієї концепції визначальним виступає особистісний, мотиваційний і поведінковий вплив лідера.

У свою чергу, Е. Кац запропонував «теорію корисності та задоволення потреб», відповідно до якої індивіди самостійно й активно відбирають інформацію з різних засобів масової інформації, водночас відсіюючи ті повідомлення, що не відповідають їхнім інтересам.

Як раніше зазначали у публікації [11, с. 87-97], «на основі емпірично-підтвердженої тези про функціональні можливості засобів масової інформації у процесі передачі та поширення інформації на масову аудиторію у наукових колах виникли, також, і протилежні ідейні течії.

Питання визначення ступеня чутливості до впливу різноманітних засобів масової інформації на поведінку, свідомість та політичний вибір громадян розглядав у власному науковому доробку У. Ліппманн. Автор оригінальної «теорії громадської думки» визначив, що аудиторія виступає пасивним споживачем інформаційних даних. Це можна пояснити тим, що процес усвідомлення індивідумом дійсності та, на основі цього, формування повної картини світу проходить за умови використання певних стереотипів, що

нав'язують людям засоби масової інформації. З наукової точки зору У. Ліппманна, такі засоби масової інформації здійснюють первинну селекцію інформаційних даних і, відповідно, на свій розсуд, або за вказівкою політичних лідерів, спотворюють факти».

Г. Лассуелл, автор «теорії чарівної кулі», підтримує позицію У. Ліппманна та підкреслює, що інформаційні повідомлення, які передають засоби масової інформації, сприймаються аудиторією однаково і здатні одразу викликати передбачувану реакцію – незалежно від її позитивного чи негативного характеру.

Така позиція автора базується на ідеї формування універсальної реакції на специфічний пропагандистський вплив засобів масової інформації. Г. Лассуелл розглядає пропаганду як інструмент тотального контролю, що реалізується правлячою елітою у публічній сфері через використання соціальних символів. Водночас основною метою такого впливу є консолідація суспільства навколо спільної цілі [16].

Автором з'ясовано [11, с. 87-97], що «переламним періодом у наукових дослідженнях процесів формування взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації стали 40-ві роки XX-го століття, у часи поширення жорсткої державної пропаганди у Німеччині. Яскравими прибічниками наукової точки зору про те, що народ отримує не ті інформаційні потоки, що їх потребує, а ті безальтернативні факти, що їм нав'язують органи публічної влади, стали Т. Адорно та М. Горкгаймер. За такої ситуації, громадська свідомість стає вкрай залежною від отримуваного інформаційного продукту і, відповідно, постійно підпорядковується повторюваним даним.

Аналізуючи ряд наукових досліджень сфери формування взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації, можна акцентувати увагу на окресленні ключового критерію для визначення рівня сприйняття інформаційних даних, отриманих громадянами від засобів масової інформації. Одним із таких критеріїв можна назвати привабливу подачу інформаційних даних за умови здійснення суб'єктивної оцінки споживачем таких даних.

Автор даної теорії – Б. Берельсон, наголошував на тому факті, що засоби

масової інформації надають лише ті інформаційні дані, що суспільство хоче почути. Проте, така теорія не виключає вірогідності формування суспільної думки на основі оціночних суджень, що можуть бути присутні у складі оприлюднювальної інформації».

У межах теми цього пункту варто звернути увагу на позицію Дж. Клаппера, який підкреслює переважний вплив немедійних каналів комунікації. На його думку, засоби масової інформації відіграють другорядну роль у формуванні громадської думки та поведінки суспільства. У такому контексті засоби масової інформації радше фіксують і підсилюють уже наявні погляди та позиції громадськості, ніж здатні їх змінювати [17, с. 17].

Слід зазначити, що для об'єктивного формування цілісного уявлення про взаємодію органів публічної влади та засобів масової інформації важливо підкреслити їхню ключову роль у політичних трансформаціях. У цьому контексті доцільно звернутися до наукових поглядів Ш. Ейзенштадта, який вважав, що еволюція політичних режимів зумовлюється, з одного боку, послабленням ролі політичних партій та їх представницьких інститутів порівняно з безпосередніми відносинами різних державних акторів, а з іншого – зростанням значення засобів масової інформації в політичних процесах, зокрема в діяльності органів публічної влади у поєднанні з розширенням повноважень судової гілки влади [17, с. 17].

Тому раніше нами було запропоновано «використати загальновизнані в науковому співтоваристві концепції значення засобів масової інформації з метою розуміння особливостей концепції розвитку політичних комунікацій за рахунок активної взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації. За основу для визначення значимості та ролі засобів масової інформації в сучасному соціумі можна взяти наукові дослідження відомих американських науковців: Т. Пітерсона Ф. Сіберта та У. Шрамма» [23, с. 62-67].

Наукова праця вищезазначених х авторів – «Чотири теорії преси» (1956 р.), що ґрунтується на концепціях свободи слова та соціальної відповідальності, не втратила актуальності й сьогодні. У ній виокремлено чотири підходи до

розуміння ролі засобів масової інформації у взаємодії органів публічної влади. [18, с. 41]. Пропонуємо розглянути кожну із них детально (див Табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Чотири теорії преси за Т. Пітерсоном, Ф. Сібертом
та У. Шраммом [23, с. 62-67].**

Назва теорії	Коротка характеристика
<i>Авторитарна теорія</i>	Дана теорія окреслила первинну модель функціональної ролі засобів масової інформації для держави, характерну для більшості країн світу. У ній преса виступає як «служниця» органів публічної влади, що несе повну відповідальність перед представниками держави за ту інформацію, що виносить на загальний розгляд про них
<i>Радянська комуністична теорія преси</i>	Засоби масової інформації у часи радянського режиму виступають таким самим інструментом державної влади як і при недемократичному авторитарному політичному режимі. Ключовою відмінністю з попередньою теорією є наявність державного права власності на всі засоби масової інформації, а поняття прибутку, відповідно, відсутнє. Розуміння громадянським суспільством важливості свободи думки та слова як суспільного блага підміняється поняттям «негативна свобода», яку можна розуміти як стабільність держави через відсутність власної думки у громадян
<i>Лібертаріанська теорія</i>	Теорія повністю протилежна до авторитарної щодо розуміння ролі засобів масової інформації у державній системі. Людина, у такому контексті, сприймається як розумна істота, яка в змозі розрізняти погане від хорошого та вибирати із двох альтернатив краще. При цьому, вона виступає залежною істотою, яку необхідно направляти та вести по заданому курсу. У такому випадку, засоби масової інформації визначаються як партнери в пошуку правильного рішення та істини
<i>Теорія соціальної відповідальності</i>	Вважається найбільш пристосованою концепцією до умов сучасності з урахуванням тісної взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації. Особливістю даної теорії є максимальне дотримання засобами масової інформації етичних правил, зміст яких полягає у створенні умов задля уникнення управління органами публічної влади громадською думкою заради вигоди (фінансової чи моральної)

Нестандартний підхід до структури влади пропонує Д. Кейтер, який поряд із законодавчою, виконавчою та судовою гілками виокремлює ще одну – засоби масової інформації, наголошуючи на їх незалежності від впливу влади. Водночас автор підкреслює, що медіа виконують роль посередника між різними рівнями органів публічної влади, сприяючи їх взаємодії між собою та

налагодженню зв'язку з громадянами [19, с. 77].

У межах дослідження проблематики формування взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації доцільно окремо відзначити наукові праці Р. Реіга 1995 року, присвячені особливостям суспільної комунікації народних мас. У своїх дослідженнях автор визначає роль і місце політичного та економічного впливу засобів масової інформації на громадську думку, детально аналізуючи ці чинники за окремими складовими з детальними характеристиками [20, с. 391-392].

Слід зазначити, що в більшості наукових досліджень сформувалося розуміння: у демократичних умовах зростає маніпулятивний потенціал засобів масової інформації, тоді як у тоталітарних режимах переважають різні форми морального «насильства» над громадянами. Такої позиції дотримується і З. Фрейре – дослідник засобів масової інформації. Розвиваючи цю ідею, він підкреслює, що ключову роль у процесах впливу на свідомість відіграє телебачення, яке створює ефект безпосереднього контакту з аудиторією та ілюзію швидкого зворотного зв'язку. Водночас телевізійна комунікація набуває рис шоу, з елементами драматургії, що додатково підсилює залученість глядачів до взаємодії [21, с. 347].

Підтримуючи цю позицію, Р. Макнейл зазначає, що саме телебачення стало ключовим чинником суттєвих змін у способах політичного інформування суспільства. Автор підкреслює, що цей вид засобів масової інформації значною мірою трансформував техніки переконання мас і посилив можливості впливу на громадську свідомість. В 70-х роках XX століття вже йшлося про формування повноцінної індустрії телевізійної політичної реклами. [21, с. 347].

Автором з'ясовано [23, с. 62-67], що «кінець XX – початок XXI століття став періодом вступу індустріально-розвинених держав світу у інформаційну еру, позначену впровадженням інноваційних інформаційних технологій та становленням інформаційного суспільства, що спричинило різке підвищення впливу саме інформаційної влади».

Аналізуючи наукові погляди Ю. Оборотова, варто виокремити тезу про

посилення ролі інформаційної складової у функціонуванні сучасної держави. Зокрема, щодо активного використання мережових комунікацій в управлінні та діяльності країни, стрімкого розвитку електронної торгівлі, здійснення фінансових операцій тощо [22, с. 5].

Як раніше було зазначено у публікації [23, с. 62-67], «на наш погляд, вагомим аспектом формування взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації слід, також, виокремити процес оцінювання ваги у політичній сфері саме інформаційно-комунікаційних технологій.

Пропонуємо, у такому контексті, розглянути наукову позицію Дж. Нейсбіта, який у власних дослідженнях довів тезу про те, що активний розвиток широкої мережі засобів масової інформації сприяв подальшому застосуванню інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій з метою оперативного інформування громадян держави щодо питань політичного та соціального характерів, а, також, обговорення нагальних проблем суспільного життя».

На думку автора, стрімкий розвиток інформаційного суспільства можливий завдяки широкому використанню глобальних електронних комунікацій. У перспективі це сприятиме децентралізації влади та переходу до партисипаторної форми демократії, яка передбачає активну участь громадян у прийнятті та реалізації політичних, соціальних чи економічних управлінських рішень – як на локальному, так і на загальнонаціональному рівнях [23, с. 62-67].

Використання інноваційних технологій у діяльності засобів масової інформації сприяє їх трансформації з метою виконання ролі комунікативної платформи між органами публічної влади та громадянами держави. Аудиторія в інтернет-просторі зростає з геометричною прогресією та вже значно переважає у порівнянні з іншими засобами масової інформації, тож, зацікавленість активного співробітництва з органами публічної влади держави слід підкріпити конкретними стратегіями взаємодії [24, с. 36].

Хотілося б загострити увагу на тому факті, що на українських теренах перший науковий аналіз вітчизняної періодики було проведено О. Маковесем

наприкінці XIX століття. Вслід за ним, власну авторську періодизацію історичного розвитку українських ЗМІ запропонував В.Ігнатієнко, що базується на вивченні мовних, суспільно-політичних потреб людини, які є основними мотивом її поведінки [25, с. 115].

Найбільш повно, на наш погляд, було подано періодизацію розвитку саме української преси у книзі Ю. Тернопільського, де було вказано одинадцять її основних етапів, поділених відповідно до історично-важливих політичних та економічних подій у державі [25, с. 115].

Також, можемо підтримати тезу Д. Яковлева, який справедливо відмічає, що відсутність демократичних традицій у процесах формування взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації безпосередньо ускладнює можливість досягнення консенсусу між ключовими акторами політичної взаємодії. Окрім цього, з'являється доволі небезпечний чинник, що знижує ефективність політичної комунікації – це мовчання та бездіяльність громадян країни, що підкріплюється бажанням окремих політичних сил монополізувати волю народу [26, с. 111].

Можна зазначити, що у процесі демократизації інформаційного середовища, в цілому, та медіа зокрема, були створені нові види політичної комунікації: авторитарний вплив органів публічної влади на засоби масової інформації змінила рівноправна взаємодія з ними.

Автором з'ясовано [27, с. 43-48], «що у процесі розвитку демократичних політичних відносин держави та громадян стали помітними зміни у діяльності корпоративних структур на загальнонаціональному інформаційному ринку, зокрема, були створені нові форми політичної комунікації, що функціонували на основі принципу «попит-пропозиція» (відповідно до запитів аудиторії).

Із здобуттям Україною незалежності, були реалізовані процеси прикладної спрямованості формування загальнонаціональної системи засобів масової інформації, що супроводжувалось зміною їх форм власності від державної до комунальної та приватної. Перетворення державних підприємств у такі, що засновані на інших (недержавних) формах власності сприяло

формуванню чесного конкурентного середовища у діяльності місцевих та національних засобів масової інформації. Така ситуація зміцнила позиції засобів масової інформації у суспільному житті та призвела до можливості надання громадянам інформації на принципах плюралізму вибору альтернатив».

Також варто зазначити, що з 2005 року однією з характерних рис вітчизняних засобів масової інформації став високий рівень їх політизації. Водночас приблизно з 2010 року простежується посилення процесів медіатизації політики. У цьому контексті М. Безсонов висловлює думку, що засоби масової інформації в державі мають виконувати визначені політичні функції. Подібні тенденції спостерігалися в Україні ще у XIX столітті, на початковому етапі формування взаємодії між органами публічної влади та засобами масової інформації, коли газети, висвітлюючи актуальні суспільно-політичні питання, часто орієнтувалися на певні політичні сили та відображали їхню позицію [26, с. 114].

Тому нами було запропоновано «розглянути ключові теоретичні аспекти процесів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації, систематизовані на основі проведеного аналізу останніх вітчизняних наукових досліджень (Рис. 1.1)» [27, с. 43-48].

Засоби масової інформації виконують не лише інформаційну функцію – донесення новин і фактів суспільно-політичного життя до громадян, – а й поширюють певні погляди, ідеї та політичні програми. Це, своєю чергою, сприяє залученню громадян до процесів соціального управління державою. Водночас, у такому контексті, засоби масової інформації можуть забезпечувати інформаційний супровід діяльності влади. Такої позиції дотримуються, зокрема, В. Бебик, В. Лісничий, В. Луговий, В. Мартиненко, І. Поліщук, Ю. Свеженцева, К. Сафіуліна, С. Телешун, В. Шевченко та інші науковці. [21, с. 345].

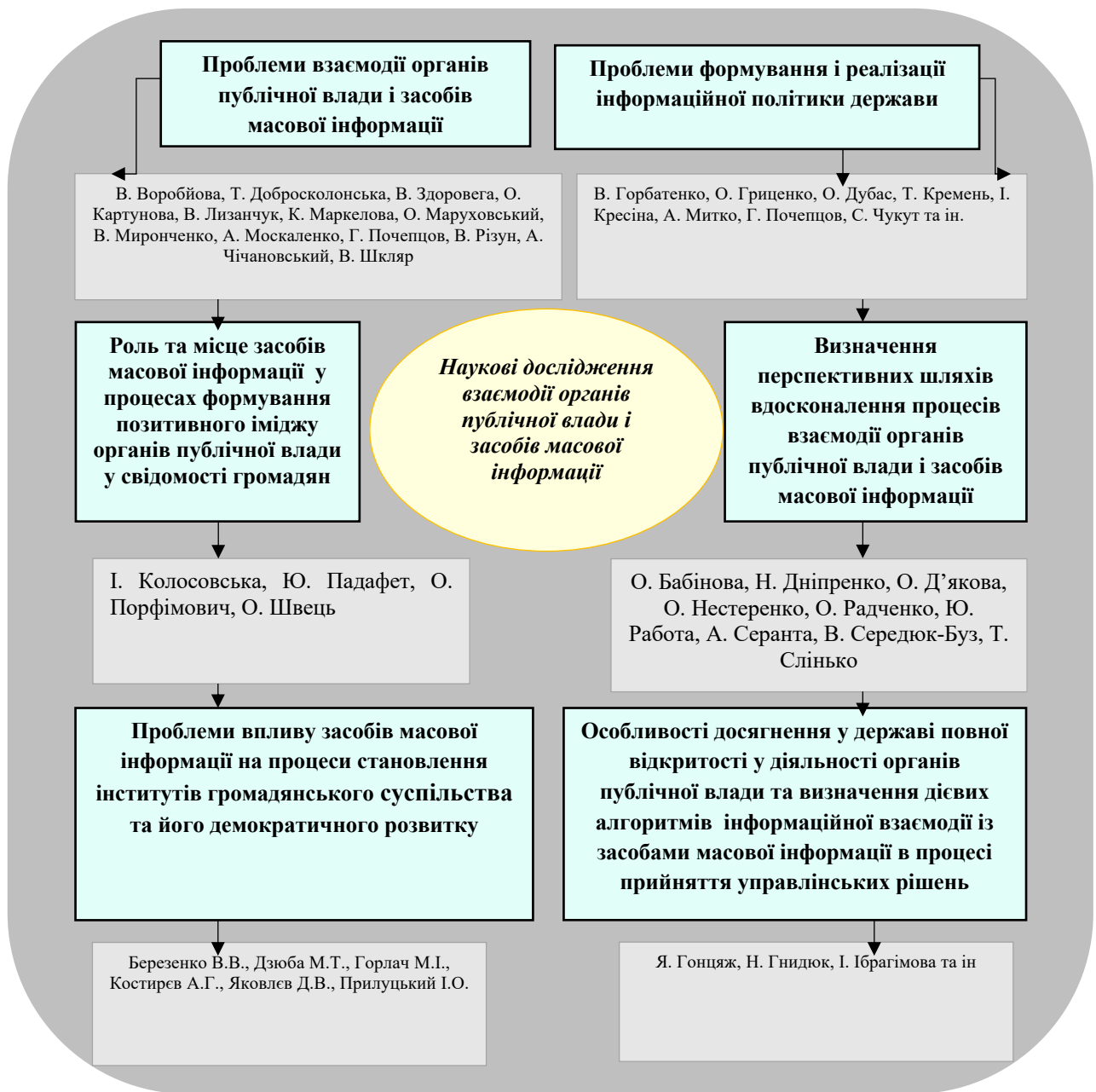

Рис. 1.1 Систематизація дискурсного поля досліджень взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації [27, с. 43-48].

Як раніше було зазначено у публікації [27, с. 43-48], Д. Яковлев влучно заявляє, що «засоби масової інформації на політичній арені виступають окремим гравцем, адже мають перевагу над іншими – доносити, відстоювати та нав'язувати конкретну точку зору – а, відповідно, мають можливість «примушувати» інших політичних гравців діяти згідно з поданою інформацією. У такому ракурсі, саме політична комунікація виступає ключовим фактором розвитку сучасного суспільства».

У своїх наукових дослідженнях Д. Дубов звертає увагу на наявність певних суперечностей у діяльності засобів масової інформації. З одного боку, засоби масової інформації мають можливість всебічно інформувати населення про важливі події міжнародного, державного та місцевого рівнів завдяки гарантованій свободі слова. З іншого боку, свобода слова не передбачає повної відсутності обмежень чи безконтрольності (цензури), оскільки поширення інформації без належної перевірки та фільтрації може мати негативні наслідки, зокрема спричиняти викривлення соціальних, політичних і культурних орієнтирів як суспільства в цілому, так і окремої особи [2, с. 57].

У наукових працях Г. Блумера простежується ідея двоїстого впливу засобів масової інформації на суспільство. З одного боку, засоби масової інформації можуть сприяти консолідації громадян, а з іншого – провокувати розбіжності в поглядах і формувати негативні стереотипи у суспільній свідомості. Особливо виразно це проявляється у кризові періоди історичного суспільного розвитку, коли в умовах соціальної невизначеності люди стають більш чутливими до інформаційного впливу та легше піддаються як негативним (маніпуляціям, пропаганді), так і позитивним стимулам [21, с. 347].

На думку автора, «досліджуючи теоретичні аспекти формування взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації, стає зрозумілим, що низка наукових робіт безпосередньо пов'язана не тільки із сферою публічного адміністрування, а ще і з філософськими та політологічними науками. У такому контексті, постає логічна необхідність розгляду наукового дослідження О. Сосніна, в якому автор комплексно розглядає ключові аспекти інформаційної політики держави та визначає проблеми публічного адміністрування загальнонаціональною системою інформаційних ресурсів» [27, с. 43-48].

Як вважає О. Соснін, ключовою метою реалізації державної інформаційної політики є формування сприятливих економічних і соціокультурних умов, а також створення належних організаційних і правових механізмів для розвитку та ефективного використання засобів масової інформації в усіх сферах суспільного життя [28, с. 39].

Можемо підтвердити той факт, що на основі функціонування національної мережі засобів масової інформації формується державна самосвідомість громадян, доповнюючи відповідні зусилля політичної еліти в питаннях активізації громадської думки. З наукової точки зору Л. Леонтьєвої, продовжуючи вищевказану тезу, громадська думка, що виникає у процесі надання засобами масової інформації звернень до масової аудиторії, у демократичному суспільстві, виступає зворотним зв'язком між соціумом та владою, а остаточною її результатом стає участь громадян в прийнятті управлінських рішень, тобто забезпечується волевиявлення народу [29, с. 53].

Отже, можна виокремити те, що усі сфери суспільного життя, на сьогоднішній день, майже повністю пронизані суцільними інформаційними потоками, тому позиція засобів масової інформації у реалізації політичної стратегії держави зміцнюється щохвилини. Підтримуючи таку думку, А. Митко підкреслює роль засобів масової інформації у процесах формування масової та індивідуальної свідомостей, а, також, управління поведінкою громадян, що робить їх одним із найбільш дієвих «знарядь» влади [29, с. 53].

Зазначене дає змогу говорити про зміцнення позицій засобів масової інформації у процесі забезпечення прозорості та відкритості діяльності органів публічної влади, реалізації права компетентної участі громадян у прийнятті управлінських рішень, розвитку почуття власної гідності народу та його прагнення до свободи та соціальної справедливості.

Тож, сучасна дійсність потребує таких трансформацій у національній системі засобів масової інформації, щоб вона відповідала національним інтересам України та її громадян, а, також, сприяла утвердженню незалежності нашої держави.

1.2. Теоретичні засади взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у працях вітчизняних учених

Наслідки трансформаційних процесів, що проходять майже в усіх сферах

сучасного суспільно-політичного життя тісно пов'язані з розвитком технологій та створенням єдиного інформаційного простору, що забезпечує оперативний доступ до існуючих на сьогоднішній день інформаційно-комунікативних каналів. Такі процеси значно актуалізували питання дослідження взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у вітчизняних наукових колах.

Важливо вказати на той факт, що, якість суспільного життя напряду пов'язана з рівнем інформованості суспільства та його демократичної свідомості, тому питання взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у ракурсі реалізації прав громадян будь-якої держави на інформацію набуває вагомого значення [30, с. 2].

Глибокі якісні трансформації у демократичному середовищі більшості країн світу, що торкнулися не тільки політичної, фінансової, економічної та культурної сфер суспільства, а й інформаційної можна віднести до другої половини ХХ-го століття. У громадян виникла потреба отримувати інформаційні дані щодо здійснення діяльності органами публічної влади різних рівнів та контролювання процесів публічного адміністрування. Почали відбуватися події, які привели до переходу на абсолютно новий «сервісний» рівень відносин із громадянами: засоби масової інформації, інститути громадянського суспільства, бізнес-товариства та представники наукових кіл стали у політичному середовищі майже на одному рівні з представниками органів публічної влади.

На сьогоднішній день, сукупність горизонтальних та вертикальних взаємодій публічно-політичного простору відбувається за рахунок підтримки різноманітних інформаційно-комунікаційних ресурсів. Загальне уявлення людей про світ формується на основі певних даних, що їх надають різні засоби масової інформації. Саме тому, можна сказати, що, на даний момент, інформація стала тим стратегічним ресурсом, що стане ключовим інструментом ведення інформаційної війни [31, с. 87].

Сучасна дійсність показує тенденцію на збільшення інтересу у наукових

колах до дослідження проблем взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації, визначає актуальність питань, значення та ролі засобів масової комунікації у сфері публічної політики. Тож, у ракурсі даної теми пропонуємо розглянути наукові роботи вітчизняних авторів даної тематики.

І. Колосовська [32], Ю. Падафет [33] та О. Швець [34] розкривають у власному науковому доробку окремі питання взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації, в тому числі, значення та функцій засобів масової інформації у процесах формування позитивного іміджу представників державної влади.

Вагомий вклад у вітчизняних дослідженнях проблем взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації, зокрема, оптимізації такої взаємодії та впровадження інноваційних технологій, внесли О. Бабінова [35], М. Лашкіна [36], С. Даниленко [37], В. Козаков [38, с. 267–287].

Пропонуємо розкрити понятійно-категоріальний апарат питань взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації через аналізування вітчизняними науковцями наступних дефініцій: «механізм», «суспільство», «публічна влада», «засоби масової інформації» «відкритість і прозорість влади» та запропонуємо авторські визначення даних понять, а, також, надамо авторське визначення поняттю «взаємодія органів публічної влади і засобів масової інформації».

Більшість учених використовують термін «механізм» з метою визначення сутності та особливостей будь-яких понять. У загальному значенні, термін «механізм» походить із грецької мови та означає знаряддя, або пристрій.

З наукової точки зору В. Лугового, термін «механізм» можна розуміти двояко:

- послідовність певних процесів та станів явища, що визначають собою будь-які дії;
- пристрій, або система, що формує конкретний порядок будь-якого роду діяльності [39, с. 152].

На наш погляд, механізм виступає у якості комплексу прийомів, методів

та підходів для реалізації певних дій з метою досягнення поставленої мети.

О. Стоян, у свою чергу, розглядає термін «механізм» та визначає його сутність у контексті структурно-функціонального та структурно-організаційного підходів [39, с. 152]. Щодо останнього, автор розкриває зміст терміну «механізм» як комплекс конкретних елементів цілого, що створюють організаційний базис певних процесів та явищ. У такому ракурсі, структурно-функціональний підхід передбачає закладення фундаментальних основ механізму у середовищі динамічного руху у процесі реального часу.

На наш погляд, структурно-організаційна база функціонування механізму у державному просторі визначає суб'єкти та об'єкти публічного адміністрування, які, за своєю природою, виступають носіями статичних характеристик, а, динамічні зміни, у свою чергу, формуються за рахунок сукупності взаємодій та взаємозв'язків між ними.

С. Рудницький ідентифікує визначення терміну «механізм» як систему ланок, в якій будь-яка дія, або рух однієї ланки дає поштовх до руху інших. При цьому, зв'язки між ними можна вважати конститутивною ознакою за умови повторюваності таких рухів та дій та можливості реалізовувати у майбутньому подібні рухи усіма учасниками процесу [40, с. 76].

Зважаючи на твердження автора, на наш погляд, сутність терміну «механізм» слід розуміти як систему, яка визначає порядок та алгоритм певного роду діяльності, а, також, послідовність станів та процесів.

У власних наукових дослідженнях група авторів: Г. Леліков, С. Мосов та Н. Нижник [40, с. 76] запропонували наступне трактування терміну «механізм»: комплекс дій (або бездіянь), що передбачають виконання конкретних фаз та етапів певного процесу.

На наш погляд, дане визначення досить вузьке, тож, у цьому ракурсі, слід розглянути зміст даного терміну з точки зору системного підходу: система, що характеризує послідовність реалізації конкретних процесів та алгоритми реалізації відповідних робіт.

Досліджуючи питання взаємодії органів публічної влади і засобів масової

інформації, доцільно, також, розглянути існуючі у вітчизняних наукових колах визначення поняття «суспільство». Цей термін використовується у різних сферах наукової діяльності та подається у вузькому та широкому значеннях.

У вузькому значенні термін «суспільство» трактує Ю. Шемшученко, та використовує його з метою визначення конкретного типу суспільства (первіснообщинне, феодальне, рабовласницьке тощо), або населення певної держави (німецьке суспільство, українське суспільство тощо). У широкому розумінні автор вкладає інший зміст: частина матеріального світу, що відособлена від природного середовища та виступає специфічною формою життєдіяльності людей, так званою сукупністю відносин між індивідами, які формуються у процесі їх спільної діяльності [41, с. 45].

Досить вдалим та влучним вважаємо визначення автора та пропонуємо доповнити його наступним: механізм виступає як сукупність історично-складних форм об'єднання людей та різноманітних засобів їх взаємодії за умови наявності спільних культурних цінностей, а також, спільної території та соціальної ідентичності її членів.

З іншого боку, достатньо глибоко у власних дослідженнях вивчала структуру та зміст поняття «суспільство» Г. Дворецька. Автору вдалося визначити повний комплекс особливостей такого явища як суспільство та запропонувати власне трактування: стійка система соціальних взаємовідносин та взаємозв'язків, що історично склались між індивідами у процесі їх спільної життєдіяльності, що направлена на створення належних умов для існування та задоволення власних потреб [42].

Зважаючи на твердження автора, зазначимо, що, на наш погляд, суспільство можна розглядати як організовану на певному етапі історичного розвитку сукупність індивідів, які об'єднані характерними та спільними для них ознаками та відносинами.

Із наукової точки зору Ю. Пачковського, суспільство можна розуміти як інтегроване у соціальний простір соціально-організоване об'єднання людських істот, історично складене у процесі їх взаємодії, з метою задоволення власних

потреб, із урахуванням їх цілісності та стійкості для досягнення необхідних умов саморозвитку та самовідтворення, а, також, можливості автономного існування та саморегулювання [43, с. 206].

На наш погляд, можна трактувати визначення поняття «суспільство» наступним чином: самодостатня система взаємовідносин між людськими істотами, що формується у процесі задоволення їх особистих потреб.

Для Н. Черниш суспільство виступає як універсальна система взаємовідносин та взаємозв'язків між людськими істотами особисто, чи об'єднаними у соціальні спільноти та групи, з однієї сторони, та громадськими інститутами, з іншої [44].

Погоджуємось з даною точкою зору та можемо додати, що суспільство слід розглядати як комплексну цілісність різноманітних методів взаємодії та форм об'єднання людей у групи по категоріям, в чому їх взаємозалежність один від одного знаходить свій конкретний прояв.

Із наведених вище дефініцій терміну «суспільство» впливає той факт, що це складна система, що об'єднує велику кількість індивідів, які пов'язані соціальними взаємодіями, зв'язками та відносинами. Можна зробити проміжний висновок, що за таких умов будь-яка система набуває особливої якості, за якої соціальні взаємодії матимуть надіндивідуальний характер.

Маємо зазначити, що, на наш погляд, у науці публічного адміністрування категорія «публічна влада» розглядається не достатньо детально та не має єдиного визначення.

Так, з наукової точки зору С. Кузьменка та Д. Топузова, публічна влада окреслюється як така, яка включає саме вольові відносини між людськими істотами щодо організації їх спільної діяльності, але не об'єднує усі верстви населення держави [45, с. 29].

На наш погляд, дане визначення дещо неповне та не включає усі особливості даного поняття, адже публічна влада має бути визначена на основі загальних інтересів усього населення країни.

У свою чергу, Є. Міщук пропонує розглядати публічну владу як сукупну

цілісність прав, можливостей та здатностей органів публічної влади та представників громадського сектору якісно впливати на життя соціуму, використовуючи існуючі сили (авторитет, чи примус) [46, с. 119]. Вважаємо таке визначення досить влучним, та додамо, що влада – це волевільні відношення між індивідами за умови їх сумісної діяльності, базуючись на спільних інтересах.

На думку І. Жаровської, особливістю публічної влади можна виділити саме комплексний характер здійснюваної діяльності. У такому ракурсі, органи публічної влади реалізують процес прийняття рішень у більшості сфер життєдіяльності суспільства, тобто, компетенційні межі представників органів публічної влади досить широкі [47, с. 49].

Погоджуємось з думкою автора та додамо, що ще однією особливою ознакою публічної влади є універсальність, що означає всеохоплюваність у часі та просторі.

У даному контексті, Р. Максакова особливою ознакою публічної влади визначає установлення як першочерговий факт її реалізації. Це означає процес запровадження та узаконення конкретного порядку речей, або стану у суспільному житті, певного правового порядку у суспільстві [47, с. 50].

Цікаво, що автор, на наш погляд, робить наголос на тому, що саме установча влада як ключова складова публічної влади передбачає організаційні характеристики установчо-законодавчої та організаційно-правової форм реалізації публічної влади.

З іншого боку, П. Лук'янчук стверджує, що публічна влада визнається в якості специфічного способу реалізації державної політики, який направлений на розв'язання загально-суспільних проблем за рахунок залучення сил та засобів державної влади та громадянського суспільства [48, с. 44].

Вважаємо дане визначення терміну «публічна влада» досить влучним, та додамо, що воно напряду пов'язане із реалізацією своїх повноважень представниками органів публічної влади на всіх рівнях (місцевому, регіональному та загальнонаціональному) та стосується певних дій юридичних

та фізичних осіб за умови виконання ними саме публічних функцій.

Розглядаючи різноманітні аспекти процесів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації, доцільно розглянути варіанти визначень поняття «засоби масової інформації» у вітчизняній науці.

Поняття «засоби масової інформації» енциклопедично визначається як специфічний засіб духовного спілкування великої кількості громадян держави, що функціонує на основі сучасної техніки та технологій задля досягнення загальної соціальної мети [49, с. 26].

Якщо проаналізувати вищезазначене трактування поняття «засоби масової інформації», то можна отримати досить широке його визначення: різновид мас-медіа, що направлений на одночасну передачу інформаційних даних великим масам людей та охоплює комплекс засобів зберігання, передачі та відтворення інформації.

На противагу іншим авторам, М. Федотов розкриває зміст поняття «засоби масової інформації» як специфічну форму періодичного та масового поширення інформаційних даних, важливих для загалу [49, с. 29].

Отже, автор пропонує розуміти поняття «засоби масової інформації» як інформаційний канал, або механізм, передачі фактів про життя суспільства, хоча, при цьому, і досить у вузькому контексті розкриває значення цієї категорії.

Досить оригінальною є точка зору О. Вознесенської, яка під засобами масової інформації розуміє юридичну особу, яка доводить до кінцевого споживача інформаційний продукт з метою задоволення його інформаційних потреб [49, с. 29].

Частково можемо погодитись з автором та додамо, що, на наш погляд, засоби масової інформації виступають у якості розгалуженої мережі інституцій, що здійснюють збір, оброблення та поширення інформаційних даних. При цьому, у політичному середовищі та суспільному житті інформація займає вагоме місце, виконуючи окрім основних ще і додаткові функції: креативну та репродуктивну (відображення певних явищ через різноманітні мас-медіа).

В. Шестак ідентифікує зміст поняття «засоби масової інформації» як специфічний учасник інформаційних відносин у суспільстві (особливий суб'єкт таких відносин у формі юридичної особи – інформаційне агентство тощо), дії якого направлені на повне задоволення інформаційних потреб населення, суб'єктів господарської діяльності, представників громадського сектору та органів публічної влади [50, с. 130].

На наш погляд, автор доволі точно передає основні ознаки засобів масової інформації та можемо підкреслити, що дане поняття можна, також, розуміти, як систему інституцій, діяльність яких направлена на об'єктивне відображення багатогранності процесів у суспільному житті та поширення таких інформаційних даних до великих мас населення.

Термін «засоби масової інформації» предметно розглядав у своїх наукових роботах В. Коленко, зазначаючи, що дане явище виступає однією із ключових складових процесів функціонування механізмів публічного адміністрування, водночас, будучи автономною структурою, що має безпосередній вплив на ухвалення управлінських рішень загальнонаціонального масштабу [18, с. 33].

На нашу думку, тут має місце ототожнення діяльності засобів масової інформації до участі у політичному житті, реалізації частини державних повноважень та виконання певних публічно-урядових функцій.

У Табл. 1.2. пропонуємо розглянути, також, варіативні визначення поняття «засоби масової інформації», що, наразі, розкриті у вітчизняних наукових роботах.

Таблиця 1.2

Визначення поняття «засоби масової інформації».

Автор	Визначення
О. Омельченко	Засоби масової інформації, з наукової точки зору автора, можна розуміти як прямий посередник та ключовий суб'єкт комунікації між органами публічної влади та громадянами держави. У такому контексті, засоби масової інформації виступають важливою складовою структури комунікативної взаємодії з метою підтримки демократичних принципів у діяльності органів публічної влади
С. Чукут	Засоби масової інформації автор представляє як основне джерело

	публічно-поширюваних інформаційних даних у вигляді друкованих видань та аудіовізуальних технологій крізь призму інформаційного та політичного середовищ
К. Чупрунова	Автор розкриває значення поняття «засоби масової інформації» як комплексної цілісності інститутів громадянського суспільства, робота яких направлена на публічне масове поширення інформаційних матеріалів до кінцевого споживача.
С. Соловійов [51, с. 49]	Автор багатовимірно та в різних площинах розглядає сутність поняття «засоби масової інформації»: – з одного боку, мас-медіа значно впливають на становлення сучасної економічної галузі держави, серед цілей функціонування якої є забезпечення власних фінансових інтересів державних органів влади. У такому ракурсі, матиме місце концентрація власності у національній економіці та перманентна монополізація щодо різних видів мас-медіа; – з іншого боку, мас-медіа виступають ключовим соціально-політичним інститутом демократії в державі. Вони покликані забезпечувати реалізацію громадського контролю за діяльністю представників органів публічної влади, розвивати повагу до національної ідентичності, сприяти формуванню об'єктивної громадської думки тощо.
А. Клочко [52, с. 43]	Засоби масової інформації можна розуміти як складну систему з окремими складовими щодо збирання, обробки та розповсюдження інформаційних матеріалів в чисельно-велику аудиторію громадян за умови дотримання принципів регулярності та швидкості споживання даних кінцевими споживачами. Автор доволі двояко розуміє значення засобів масової інформації у життєдіяльності людей та існуванні держави. Так, мас-медіа виступають одночасно і системою формування громадської думки і інформаційним каналом її вираження
Г. Ліхоносова [53, с. 470]	Автор зауважує, що сучасні засоби масової інформації у будь-якій державі можна ідентифікувати як специфічні інституції, діяльність яких направлена на відкриту публічну передачу інформаційних відомостей громадянам держави з використанням спеціального технічного інструментарію. Також, засоби масової інформації можна відобразити як автономну систему з множинністю ознак: сутністю, формами, властивостями, методами та рівнями організації діяльності (загальнонаціонального і регіонального масштабів, окремого виробництва тощо).
Д. Проценко [54, с. 32]	Автор пропонує розглядати поняття «засоби масової інформації» з точки зору всієї множинності його ознак, тому визначає його сутність і як звичайну сукупність періодичних паперових видань і технологій телерадіомовлення, і як специфічну форму донесення масової інформації до громадян держави тощо.
О. Макеєва [54, с. 34]	Нестандартна точка зору автора демонструє наступне визначення поняття «засоби масової інформації»: сукупність матеріальних та інших носіїв правових інформаційних даних; а, також, недержавних структур, зареєстрованих юридичними особами у встановленому державою порядку, що забезпечують розповсюдження серед народних мас правових друкованих та аудіовізуальних інформаційних матеріалів.
Д. Андрєєв [55, с.53]	Засоби масової інформації, зі слів автора, виступають ключовим соціально-політичним інститутом усього демократичного суспільства, метою існування якого є забезпечення реалізації контролю за діяльністю органів публічної влади з боку громадянського суспільства та сприяння формуванню виваженої оцінки ситуації громадскістю.

Можна зробити проміжний висновок про те, що засоби масової інформації виступають важливим інструментом впливу влади, діючої на сьогодні, на процеси формування громадської думки як такого стану суспільної свідомості, за якого здійснюється вираження прихованого, або реального, ставлення громадян, чи їх об'єднань, до конкретних фактів та подій у процесі життєдіяльності суспільства, найчастіше, у політичному середовищі.

Пропонується, поряд із детальним дослідженням взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації, звернути увагу на різні підходи до визначення поняття «відкритість влади», що сформувалися у вітчизняній науці публічного адміністрування.

Енциклопедичне визначення поняття «відкритість влади» можна трактувати як поєднання наступних ознак:

- *доступність* (можливість для кожного громадянина у будь-який час і незалежно від місця перебування отримувати інформацію про діяльність представників органів публічної влади держави);
- *прозорість* (регулярне здійснення громадського контролю за роботою органів публічної влади та їх посадових осіб);
- *чутливість та адаптивність до інноваційних ідей та постійних змін у суспільному житті* [56].

Як було зазначено у публікації, це «досить цікаве, на наш погляд, визначення, що в повній мірі ідентифікує таке поняття як «відкритість влади» та визначає його базовою умовою довіри суспільства до представників органів публічної влади та формування їх позитивного іміджу в громадській свідомості» [70, с. 421-430]

З наукової позиції І. Грищенка, поняття «відкритість влади» розглядається як особливий стиль управління, що передбачає створення умов для залучення широкого кола громадян і представників громадських організацій до процесу ухвалення управлінських рішень за умови вільного доступу до інформації та її поширення інформаційних матеріалів щодо таких рішень [57, с. 126].

Ми повністю підтримуємо автора, однак додамо, що «відкритість влади слід розуміти, також, як обов'язок представників органів публічної влади забезпечувати можливості та умови для вільного доступу громадян до прийняття управлінських рішень, тобто, до часткового управління державою» [70, с. 421-430]

У наукових працях В. Мельниченка простежується підхід, за яким «відкритість влади» визначається як сукупність умов і можливостей для громадян та їх об'єднань здійснювати активні дії та участь у формуванні державної політики спільно з представниками органів публічної влади [58, с. 49].

Проте, на наш погляд, визначення поняття «відкритість влади», яке дав В. Мельниченко «дещо неповне та не включає отримання необхідного, вільного доступу громадян до інформаційних матеріалів щодо діяльності органів публічної влади та можливості здійснення безпосереднього впливу на прийняття управлінських рішень на державному рівні [70, с. 421-430].

Розділяємо наукову позицію Б. Шевчука, який у своїх дослідженнях визначає відкритість влади як ключовий інструмент забезпечення верховенства права в державі, пріоритетності захисту інтересів громадян, їх безпосередньої участі в публічному управлінні та здійснення постійного контролю за діяльністю органів публічної влади [59, с. 4].

У контексті дослідження взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації заслуговує на увагу наукова позиція А. Буханевича. Автор розглядає поняття «відкритість влади» як специфічну форму забезпечення доступу громадян до інформаційних матеріалів, що відображають результати діяльності органів влади, процеси ухвалення управлінських рішень державного рівня та їх реалізацію. Водночас підкреслюється необхідність створення умов, які спрощують участь громадян у формуванні та реалізації державної політики, а також їх вплив на діяльність представників органів публічної влади [60].

Ми погоджуємося із точкою зору А. Буханевича, однак «додамо, що відкритість влади можна розуміти як можливість громадян усвідомлювати

основні цілі та функції діяльності органів публічної влади, а, відповідно до цього, направляти існуючі ресурси, сили та засоби для повноцінної реалізації інтересів громадян держави.

Так, відкритість влади, на наш погляд, – процес не односторонній, а виступає як постійна взаємодія громадян та їх об'єднань з представниками органів публічної влади. Громадяни законно наділені правом отримувати достовірні інформаційні матеріали про діяльність органів публічної влади у певному обсязі. Адже, за таких умов, спостерігається певний баланс у державі: готовність та можливість органів публічної влади інформувати представників громадянського сектору про власну діяльність співвідноситься з бажанням громадян здійснювати контроль за такою діяльністю та приймати безпосередню участь у реалізації політики держави та прийнятті управлінських рішень загальнонаціональних масштабів» [70, с. 421-430].

У цьому контексті Л. Наливайко та М. Романова наголошують, що відкритість влади визначається наявністю реальних можливостей для громадян впливати на політичні, соціальні, економічні та інші сфери в державі [61, с. 84].

Водночас, як ми зазначали у публікації [70, с. 421-430], «на наш погляд, відкритість влади виступає ключовим інструментом для забезпечення постійної двосторонньої взаємодії представників громадянського суспільства та органів публічної влади з метою прогресу в усіх сферах людської діяльності.

Отже, можна зробити проміжний висновок про те, що відкритість влади виступає вагомим елементом реалізації державної політики, що визначається як: безпосередня участь представників громадянського суспільства у діяльності органів публічної влади; форма забезпечення належних умов для здійснення активного впливу окремих представників громадянського суспільства та їх об'єднань на процедури і результати публічно-управлінської діяльності за рахунок висування конкретних вимог до роботи органів публічної влади в питаннях прийняття певних управлінських рішень та процедур їх реалізації у державі.

З метою проведення всебічного аналізу вітчизняних наукових робіт щодо

проблем взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації, пропонуємо, також, розглянути наукові позиції авторів щодо визначення поняття «прозорість у діяльності органів публічної влади».

З наукової позиції Є. Тихомирова, поняття «відкритість влади» та «прозорість влади» розглядаються як близькі за змістом і часто ототожнюються, хоча водночас мають певні особливості у практиці їх застосування [62, с. 75].

І як ми зазначали, «на наш погляд, вищезазначений підхід автора, виступає досить суперечливим, адже не розкриває у повній мірі зміст обох понять, навіть незважаючи на їхню пряму взаємозалежність та тісну пов'язаність» [70, с. 421-430].

З наукової точки зору І. Ткача, прозорість влади слід розглядати як специфічну характеристику публічного адміністрування, що визначається рівнем обізнаності населення щодо змістовних і процедурних аспектів діяльності органів публічної влади та представників громадянського суспільства, а також ступенем зрозумілості цієї діяльності для широких верств населення [61, с. 84].

З іншого боку прозорість влади, як було зазначено автором, можна також «розуміти як специфічний стан у суспільстві, згідно з яким окремі громадяни та їх об'єднання обізнані про прийняття та реалізацію управлінських рішень органами публічної влади» [70, с. 421-430].

Підтримуємо наукову позицію В. Ярошенка, який трактує прозорість влади як рівень обізнаності населення про діяльність органів публічної влади. Водночас відкритість влади він визначає як специфічну функціональну характеристику їх діяльності, що відображає ступінь безпосередньої участі громадян у такій діяльності, а також рівень активності суспільного контролю з боку представників громадянського сектору [63, с. 86].

Як нами було зазначено у публікації [70, с. 421-430], «поняття «прозорість влади» тісно пов'язане з процесами комунікації влади та громадян, формуванням суспільної думки. У такому контексті, розвиток довіри до органів

публічної влади зі сторони суспільства стає можливим за рахунок посилення громадських запитів щодо відтворення роботи дієздатних владних інститутів».

З позиції Н. Гудима, прозорість влади розглядається як обов'язок органів публічної влади забезпечувати громадянам гарантований доступ до реальних інформаційних відомостей про змістове навантаження публічного адміністрування [62, с. 75].

Ми підтримуємо позицію автора та «зазначимо, що прозорість влади у державі можна ідентифікувати як спроможність органів публічної влади забезпечити високий ступінь обізнаності та зрозумілості дій та рішень таких органів для громадян держави та їх об'єднань» [70, с. 421-430].

У своїх наукових дослідженнях А. Конов наголошує, що сутність поняття «прозорість влади» слід розуміти як постійну можливість для громадян отримувати своєчасну, надійну та честну інформацію про діяльність органів публічної влади. Водночас відкритість влади, на думку автора, полягає у забезпеченні права громадян на врахування їхньої думки під час ухвалення та реалізації управлінських рішень [62, с. 75].

Як нами було зазначено у публікації [70, с. 421-430], ми «вважаємо вищевказане визначення автора досить вдалим, адже воно об'єктивно показує різницю між поняттями «відкритість влади» та «прозорість влади» та можемо зауважити, що поняття «прозорість влади» можна, також, трактувати як специфічну властивість діяльності органів публічної влади, що передбачає створення належних умов для активної взаємодії представників громадянського суспільства та державної влади у процесі формування та реалізації державної політики, а, також, можливості безпосередньо впливати на прийняття відповідних управлінських рішень та повного доступу до повних, об'єктивних, достовірних інформаційних даних про діяльність таких органів.

З метою отримання об'єктивного розуміння специфіки механізмів політично-інформаційного управління державою, пропонуємо розглянути існуючі на сьогоднішній день у вітчизняних наукових колах точки зору авторів щодо визначення сутності поняття «взаємодія органів публічної влади і засобів

масової інформації».

Деякі автори трактують поняття «взаємодія органів публічної влади і засобів масової інформації» як узгоджену та системну діяльність представників влади і засобів масової інформації, спрямовану на забезпечення громадянського суспільства своєчасною та об'єктивною інформацією про їхню діяльність. Така взаємодія покликана сприяти оперативному вирішенню ключових питань суспільного життя та проблем державної політики. Прибічником цього підходу є Ю. Бойченко [64, с. 2-3].

Зазначимо, що «розділяємо позицію автора та додамо, що зміст поняття «взаємодія органів публічної влади і засобів масової інформації» необхідно розуміти як співробітництво органів публічної влади і засобів масової інформації на постійній основі щодо розв'язання повсякденних місцевих, регіональних та загальнонаціональних проблем, за якого усі сторони діють прозоро та відкрито» [70, с. 421-430].

У свою чергу, Д. Ангелова розглядає сутність поняття «взаємодія органів публічної влади і засобів масової інформації» через призму функціонування автономного суб'єкта інформаційної політики. На її думку, такий суб'єкт відіграє ключову роль у процесах формування громадської думки та напрямів масової свідомості, а також сприяє подоланню політичної фрагментарності інформатизації в українському суспільстві. Це, своєю чергою, створює підґрунтя для формування стійкої громадянської політичної культури як незамінної складової політичного розвитку держави та демократії у ній [65, с. 4].

Ми підтримуємо вищезазначену точку зору автора, вважаємо її «досить вдалою та можемо додати, що, у такому контексті, важливим аспектом співробітництва органів публічної влади і засобів масової інформації є процес оперативного налагодження комунікаційних каналів з метою підвищення якості та швидкості контактів між суб'єктами функціонування електронних засобів зв'язку з метою обміну інформаційними матеріалами тощо» [70, с. 421-430].

Питання структури та змісту взаємодії органів публічної влади і засобів

масової інформації ґрунтовно досліджував В. Коленко. У своїх наукових працях автору вдалося окреслити комплекс ознак такого співробітництва, виокремивши ключовий аспект: сумарний ефект взаємодії має забезпечувати належний рівень інформаційної безпеки громадянського суспільства загалом і сприяти формуванню суспільної думки кожного громадянина, зокрема [66, с. 17].

Зазначимо, що підтримуємо наукову точку зору В. Коленко, водночас «пропонуємо сформулювати основну умову успішного співробітництва даних структур: усі конфліктні питання та протиріччя, що виникають і будуть виникати між органами публічної влади і засобами масової інформації, необхідно вирішувати за рахунок створення адекватного управлінського інструментарію, головною метою якого має стати регулювання зв'язку суб'єктів інформаційної взаємодії» [70, с. 421-430].

У низці наукових публікацій поняття «взаємодія органів публічної влади і засобів масової інформації» розглядається як система сталих зв'язків між відповідними суб'єктами, що об'єктивно існують і об'єднані спільними цілями. Прибічником такого підходу можна назвати М. Лашкіна [67, с. 11].

Як було зазначено у публікації, «на наш погляд, дане визначення дещо неповне і не бере до уваги усі особливості та ознаки тісної співпраці органів публічної влади і засобів масової інформації. Тут слід підкреслити, що така співпраця, у першу чергу, має бути налаштована на достовірне інформування громадян держави про діяльність органів публічної влади і не нести в собі суб'єктивні фактори зацікавленості сторін» [70, с. 421-430].

Як зазначає І. Парубчак, лише за умов відкритої та прозорої діяльності органів публічної влади поступово зростатиме роль засобів масової інформації. У такому випадку закономірним є й посилення активності громадського сектору у захисті суспільних інтересів та участі в ухваленні управлінських рішень [67, с. 11].

Також «важливо акцентувати увагу на тому, що саме завдяки активній та відкритій роботі засобів масової інформації громадянське суспільство має

можливість бути почутим існуючою владою. Це, у свою чергу, сприятиме підвищенню рівня відповідальності органів публічної влади перед громадянами» [70, с. 421-430].

Доцільно звернутися до наукової позиції Є. Маркова, який у своїх дослідженнях обґрунтовує, що ефективна взаємодія органів публічної влади та засобів масової інформації можлива лише за умови відкритого висвітлення етапів реалізації державної політики влади, а також забезпечення вільного доступу до інформаційних матеріалів загальнонаціонального значення [68, с. 64].

Я ми зазначали у науковому доробку [70, с. 421-430], «дійсно, засоби масової інформації на постійній основі висвітлюють факти діяльності органів публічної влади та виступають в якості незалежного посередника між державою та громадянським суспільством. Тож, робота засобів масової інформації визначається ключовою ланкою такої співпраці, основним із чинників стабільності держави за умови її фінансової підтримки та всебічної присутності свободи слова.

Досить цікавою у ракурсі теми даного пункту є позиція О. Радченка, який визнає, що на сучасному етапі розвитку держави та суспільства лише за умови існування безпосереднього та контактного співробітництва та застосування спеціальних засобів передачі інформації можлива ефективна координація зусиль усіх сторін такого співробітництва. З боку громадянського суспільства, за такої умови, можна спостерігати зміцнення єдності волі, цілісності та окресленої спрямованості дій населення».

У цьому контексті засоби масової інформації виступають незалежним каналом отримання та поширення важливої інформації в державі, що сприяє позитивному впливу на суспільну свідомість і формуванню стійкої громадської думки [66, с. 26].

Зазначимо, що на нашу думку, «такий характер взаємодії виступає обов'язковим атрибутом ефективного функціонування політичної системи будь-якої держави, адже можливість громадськості оперативно реагувати на

постійно-зростаючі потреби людей та адаптуватись до умов, що постійно змінюються, і є основою для активного суспільного розвитку» [70, с. 421-430].

Загалом-таки, вищезазначене підводить до релевантності аналізу теоретичних засад ефективності використання медіа у процесі прийняття державно-управлінських рішень крізь призму праць вітчизняних учених з метою систематизації ключових напрямів впливу засобів масової інформації на діяльність органів публічної влади, що представлені на Рис 1.2.

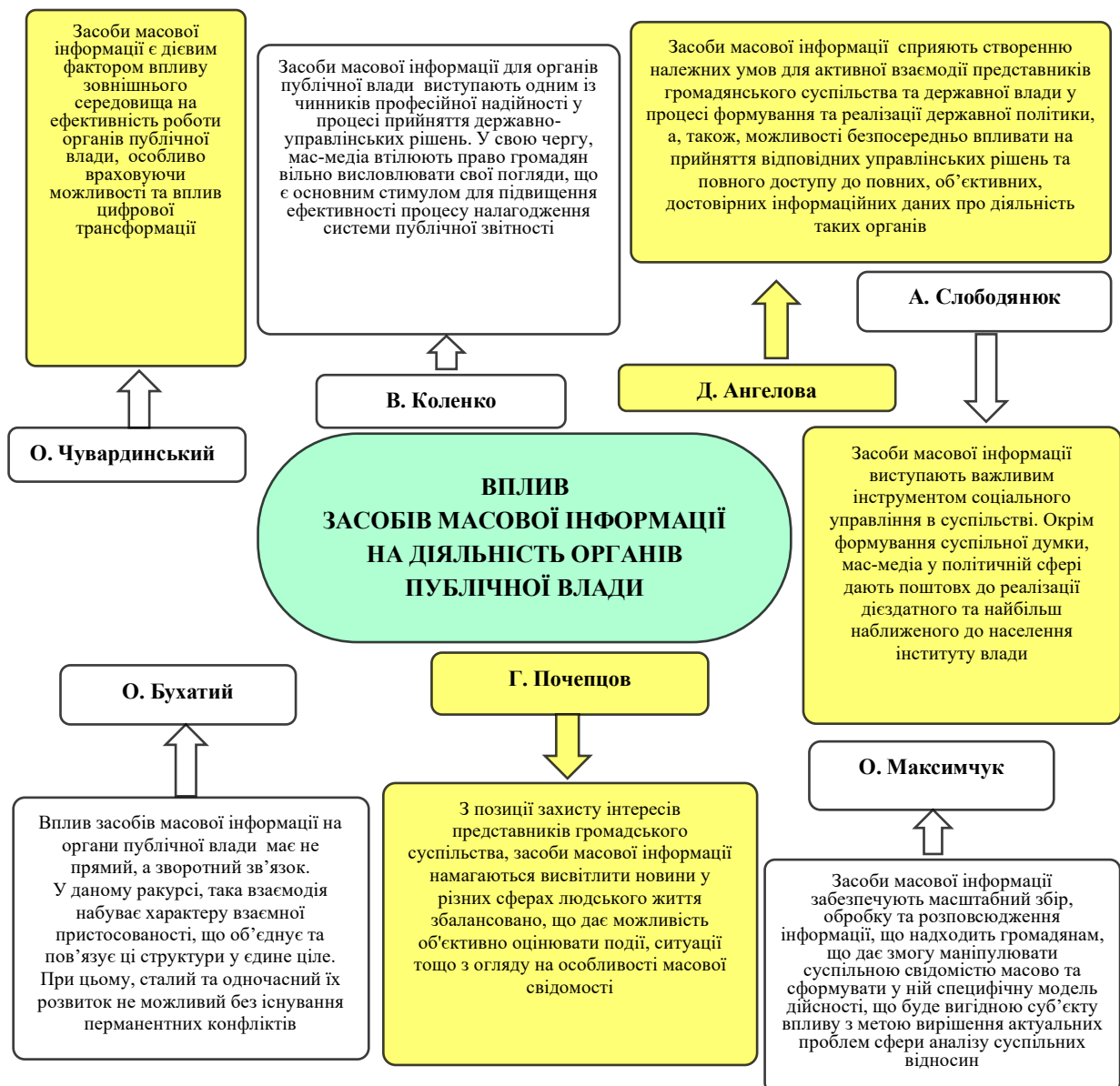

Рис 1.2 Вплив засобів масової інформації на владу у працях вітчизняних учених.

Підсумувати вищевикладене ми можемо думкою, яку відображено у науковому доробку [70, с. 421-430], «що засоби масової інформації втілюють право громадян на вільне висловлення власної думки, що забезпечує захист їх від свавілля органів публічної влади. Формуючи собою єднальну ланку між громадянським суспільством і державою, так званим «рупором» громадськості, засоби масової інформації підносять суспільство вище за владу, тож, в пріоритеті буде сфера індивідуальних свобод і приватних інтересів – мова йтиме про існування повноцінної демократичної держави. Саме за рахунок ефективності роботи органів публічної влади держави і медіаграмотності її громадян можливий подальший розвиток».

1.3. Сутність поняття та категоріального ряду механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління у світовій науковій думці

Автором з'ясовано, що останнім часом «спостерігається тенденція щодо фундаменталізації досліджень у науковій літературі з публічного адміністрування саме з питань взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації. Це доводить той факт, що роль засобів масової інформації у забезпеченні відкритості та прозорості у діяльності органів публічної влади значно підвищилась, у порівнянні з попередніми роками» [92, с. 176-187].

На сьогодні завдяки активній діяльності засобів масової інформації громадяни будь-якої держави отримують широкий спектр інформації, що відображає реалії соціального, економічного та духовного життя суспільства. Водночас подача цієї інформації під певним кутом може перетворювати засоби масової інформації на ефективний інструмент впливу на громадську свідомість (інструмент маніпуляції). У такому контексті діяльність органів публічної влади має бути спрямована на підтримку засобів масової інформації з метою забезпечення об'єктивного висвітлення суспільно важливих питань, розвитку волонтерства та громадських ініціатив, а також залучення населення до

процесів реалізації державної політики [69, с. 240].

Проведені у світі наукові дослідження та практика розвинених країн у сфері розвитку демократичного суспільства свідчать про прямий зв'язок між функціонуванням засобів масової інформації та процесами демократизації суспільно-владних відносин. Подібна тенденція простежується і в Україні: зокрема, з'являються альтернативні канали отримання інформації та відбувається модернізація ключових напрямів державної політики у сфері розвитку інформаційного простору [70, с. 421-430].

Слід підкреслити, що рівень демократизації суспільних відносин безпосередньо зумовлений розвитком інститутів громадянського суспільства, ефективністю координації діяльності органів публічної влади, а також можливістю доступу до альтернативної інформації з незалежних засобів масової інформації [70, с. 421-430].

Саме тому, як ми зазначали у публікації [92, с. 176-187], «питання взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації стають актуальними в процесі соціальної трансформації України, особливо у воєнний час. Маємо вказати на той факт, що велика кількість зарубіжних авторів присвятили свою увагу дослідженню основних аспектів комунікативної політики держави та діяльності органів публічної влади у даній сфері».

У своїх наукових дослідженнях К. Вегріч та М. Лодж розкривають сукупність неієрархічних методів управління, акцентуючи увагу на застосуванні переговорів, посередництва та спільного надання державних послуг громадянам [71]. У цьому контексті П. Іосифідіс окреслює ключові аспекти реалізації державної інформаційної політики, розглядаючи їх крізь призму нових напрямів розвитку, спрямованих на підвищення ефективності функціонування системи органів публічної влади [72].

З наукової точки зору М. Дітлевсен та П. Кастберг, інформаційна політика держави реалізується через застосування принципів корпоративної комунікації в межах державного сектору [73]. Водночас П. Джон здійснив ґрунтовний аналіз основних аспектів прозорості діяльності органів публічної

влади, зокрема виокремив її пасивну та активну фази, а також розглянув узгодження процесів надання інформації через різні комунікаційні канали відповідно до чинного законодавства [74].

Т. Шилеманс та С. Якобс зосереджують увагу на ролі засобів масової інформації та їх активній участі у публічних комунікаціях. Водночас автори розглядають ключові аспекти реалізації інтегративної функції засобів масової інформації у процесах взаємодії органів публічної влади та громадського сектору [75].

Тому, «пропонуємо розкрити категоріальний ряд основних понять механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі публічного адміністрування держави, що представлений у зарубіжній науковій думці на сьогоднішній день.

Ключовим поняттям для розкриття сутності та розуміння змісту механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації можна назвати поняття «механізм» [92, с. 176-187].

Енциклопедичне визначення поняття «механізм» (за редакцією О. Мельничука) виглядає як: сукупність рухомих деталей, або інших складових, що функціонує з метою перетворення, або передачі, руху [40, с. 76].

Відзначимо, що «на наш погляд, механізм виступає як система пристроїв, що здійснюють перетворення рухів одного суб'єкта на рухи іншого. Також, механізм слід розуміти як спосіб поєднання рухів за рахунок трансформації та передачі взаємовпливу окремих складових системи» [92, с. 176-187].

З наукової позиції Б. Введенського, механізм визначається як комплекс штучно створених елементів системи, які взаємопов'язані між собою в русі та продукують різноманітні дії [76, с. 35].

Водночас автором зазначено, що «дане визначення дещо неповне та не розкриває увесь зміст поняття «механізм», тож пропонуємо сформулювати наступне тлумачення: пристрій, що за допомогою комплексу деталей та ланок здійснює перетворення, або передачу, руху.

Проаналізувавши вищевказані визначення поняття «механізм», можна

вивести узагальнене визначення наступним чином: система тіл, що, за умови використання спеціальних засобів та інструментів, функціонує в активному взаємозв'язку задля підвищення рівня ефективності діяльності.

У ракурсі теми даного пункту, пропонуємо розглянути варіації визначення поняття «суспільство», що, наразі, поширені у світовій науковій думці» [92, с. 176-187].

За визначенням Н. Смелзера, суспільство розглядається як сукупність індивідів, об'єднаних спільною територією проживання, національною (соціокультурною) ідентичністю та підпорядкованих єдиній системі законодавства [77].

Вважаємо визначення Н. Смелзера досить вдалим, «лише можемо додати наступне: суспільство – це сукупність індивідів, об'єднаних не тільки спільною територією, а й державним устроєм, його загальними цілями» [92, с. 176-187].

У свою чергу, В. Парето розглядає суспільство як систему, що перебуває у стані відносної рівноваги, яка постійно порушується та відновлюється. На його думку, всі елементи цієї системи під назвою «суспільство» взаємодіють між собою, справляючи взаємний вплив і перебуваючи у тісному зв'язку [77].

Підкреслимо оригінальність думки автора, однак «не можемо погодитись з нею, адже, суспільство слід розглядати як сукупність індивідів, яка за певного організаційного алгоритму функціонує на конкретній території, за умови підтримки політичних, культурних та економічних взаємовідносин» [92, с. 176-187].

На наш погляд, дещо звужено трактує сутність категорії «суспільство» М. Вебер, визначаючи його як процес взаємодії індивідів та сукупність зв'язків між ними. У своїй концепції автор розглядає суспільство як результат соціальних дій людей, спрямованих один на одного [78].

Також хочемо «зауважити, що суспільство, на нашу думку, виступає як сукупність людських істот, яка за основу свого існування бере певний порядок, має спільні звичаї та правила у різноманітних сферах життя тощо.

Тож, можемо зробити проміжні висновки про те, що суспільство можна

охарактеризувати як сукупність зв'язків та відносин між індивідами, що історично формуються у процесі їх спільної культурної та економічної діяльності та являє собою специфічний продукт взаємодії людей.

Досить цікавим у ракурсі дослідження теми даного пункту, на наш погляд, буде аналіз наявних у світовій науковій думці варіацій визначення поняття «засоби масової інформації» [92, с. 176-187].

Т. Карлайл охарактеризував засоби масової інформації як «четверту гілку влади», підкресливши їхній значний вплив на формування громадської думки. [79, с. 124].

З наукової позиції М. Карлсона, роль засобів масової інформації у функціонуванні органів публічної влади та розвитку суспільства визначається їх здатністю перебувати на одному рівні з громадянами, «говорити з ними однією мовою» та діяти в межах спільного культурного й побутового контексту. Завдяки цьому засоби масової інформації здатні повною мірою задовольняти інформаційні потреби населення щодо життя країни [80, с. 995].

У свою чергу, А. Мол розглядав засоби масової інформації як інституцію, що впливає на культурні орієнтири та моральні цінності суспільства. Використовуючи різноманітні інструменти, засоби масової інформації можуть обмежувати доступ громадян до окремих фактів і явищ, водночас акцентуючи увагу на певних ідеях та надаючи їм особливого значення з метою формування загальної громадської думки [81, с. 8].

Як нами було зазначено у публікації [92, с. 176-187], «на думку В. Авраменка, сутність поняття «засоби масової інформації» можна розкрити як масмедіа, що значною мірою автономні у висвітленні подій та здійснюють пошук, виробництво та поширення інформаційних даних за допомогою паперових, радіо-, відео-, та електронних засобів.

При цьому, на наш погляд, можна розглянути засоби масової інформації як суб'єкт інформаційної політики держави, діяльність якого спрямована на поширення інформаційних відомостей різного характеру за умови створення можливості здійснювати за допомогою них конкретний вплив на більшу

частину аудиторії».

У свою чергу, Д. Джи розглядає засоби масової інформації як особливі форми публічного й відкритого поширення інформаційних матеріалів для широкої аудиторії із використанням різноманітних технічних засобів [82].

Зазначимо, що «на наш погляд, засоби масової інформації виступають як транслятори та ретранслятори інформаційних даних, що об'єктивно відображають, переважаючи у конкретний період часу, суспільні настрої, а, також, можуть виконувати функцію спеціального інструменту, що формує загальну думку населення» [92, с. 176-187].

Досить оригінальною є позиція Д. Маккуейла щодо визначення сутності поняття «засоби масової інформації». Автор розглядає медіа як своєрідне «вікно», що відчинене до подій, і джерело досвіду, за умови відсутності стороннього втручання у процес сприйняття інформації [31, с. 89].

Водночас, «у такій авторській інтерпретації, на наш погляд, слід засоби масової інформації розглядати не як вікно, а як дзеркало важливих подій у суспільстві, тобто правдиве їх відображення. Хоча в реальності, в залежності від вибору кута зору, можливе спотворення справжніх фактів з метою реалізації конкретної мети» [92, с. 176-187].

У своїх наукових дослідженнях Ю. Просвірніна визначає поняття «засоби масової інформації» як матеріальний носій інформаційних даних, що має можливість здійснювати їх передачу визначеному кінцевому споживачу. Водночас тип каналу поширення інформації зумовлює вид такого носія – паперовий, відео-, інтернет- тощо [49, с. 31].

Ми погоджуємось з науковою позицією автора, але відзначимо, що «дане визначення дещо неповно розкриває зміст поняття. Тож, додамо, що засоби масової інформації можна описати в якості сукупності організаційно-технічних засобів, що забезпечують оперативне поширення словесної, звукової та образної інформації та її передачу до масової аудиторії, а, також, її масове тиражування.

Тож, можемо запропонувати узагальнене визначення поняття «засоби

масової інформації»: різноманітні форми розповсюдження інформаційних даних для необмеженого кола осіб та їх груп задля оперативного інформування про події та явища, що виникають у певному місці, регіоні, чи країні, а, також, з метою реалізації певних соціальних функцій.

У ракурсі теми даного пункту, слід, також, розглянути позицію представників світових наукових кіл щодо визначення принципу відкритості у діяльності представників органів публічної влади» [92, с. 176-187].

Слід зазначити, що більшість науковців Західної Європи розглядають принцип відкритості в діяльності органів публічної влади у контексті концепції належного врядування. Зокрема, Ж. Зіллер зосереджує увагу на ключових елементах цього принципу:

- вільний доступ громадян до публічної інформації під час підготовки управлінських рішень;
- право представників органів публічної влади здійснювати обмін інформаційними матеріалами з представниками засобів масової інформації у процесі ухвалення та реалізації управлінських рішень [57, с. 128].

Водночас, «на наш погляд, вільний доступ до інформації можна інтерпретувати як окремий принцип прозорості. З іншого боку, обмін інформацією між мас-медіа та представниками влади охоплює безліч різних форм співробітництва, на чому слід зосередити увагу та більш ґрунтовно дослідити» [92, с. 176-187].

М. Хант розглядає принцип відкритості діяльності органів публічної влади не лише як суб'єктивне право громадян на отримання повної інформації про їхню діяльність, а й як обов'язок самих органів діяти відкрито відповідно до законодавчих норм. Автор також підкреслює необхідність нормативного закріплення чітких процедур і правил функціонування органів влади, а також гарантування громадянам вільного доступу до інформаційних даних державного значення [57, с. 128].

Доповнюючи М. Ханта відзначимо, що «на наш погляд, принцип відкритості у діяльності представників органів публічної влади можна

окреслити як специфічну характеристику діяльності державних органів, що передбачає створення необхідних умов для активного співробітництва таких органів з громадським сектором у процесі формування управлінських рішень та їх реалізації у життя, з метою забезпечення можливості їх корегування у відповідності до інтересів суспільства, за умови повного доступу до достовірних даних про діяльність органів публічної влади різних рівнів» [92, с. 176-187].

У свою чергу, О. Тофлер, розглядаючи принцип відкритості у діяльності представників органів публічної влади, підкреслює важливість функції громадського контролю – як з боку суспільства в цілому, так і окремих громадян. Водночас автор зазначає, що з часом формуються нові моделі взаємодії між громадянами та органів публічної влади, що супроводжується посиленням зворотного зв'язку та зростанням впливу суспільних інтересів на процес ухвалення рішень [60].

Водночас, аналізуючи підхід О. Тофлера, зазначимо, що, на нашу думку, автор «досить віддалено та не досить точно розкриває сутність поняття, тож, можемо додати, що принцип відкритості у діяльності представників органів публічної влади безпосередньо пов'язаний із процесами формування можливості вільного доступу до інформаційних ресурсів державного значення та отримання даних про діяльність цих органів. При цьому, ключовими вимогами до таких інформаційних даних мають бути актуальність, точність, повнота та правдивість» [92, с. 176-187].

На думку Т. Порте, принцип відкритості в діяльності представників органів публічної влади реалізується через забезпечення вільного доступу громадськості до інформації про роботу посадових осіб із дотриманням вимог своєчасності та повноти її надання. У цьому контексті важливим є законодавче закріплення стандартів належного доступу до офіційних державних документів. [83].

Погоджуємось з автором та зазначимо, що, на нашу думку, принцип відкритості у діяльності представників органів публічної влади можна, також,

розуміти як забезпечення органами публічної влади належних умов для безперешкодного доступу представників громадськості до інформаційних відомостей про роботу посадових осіб таких органів на всіх етапах прийняття управлінських рішень.

М. Галліган, у свою чергу, пропонує розкрити сутність принципу відкритості у діяльності представників органів публічної влади через його основну особливість: адміністративні рішення мають прийматись за умови надання максимального доступу зацікавлених сторін до усього спектру інформаційних ресурсів щодо реалізації адміністративного процесу [83].

Отже, можна зробити проміжний висновок про те, що принцип відкритості у діяльності представників органів публічної влади виступає як властивість, існуючої у державі, політичної влади, що характеризується процесами підтримки демократії у країні та створення гідного рівня розвитку громадянського суспільства за рахунок гарантування повної відкритості дій органів публічної влади різних рівнів, активної участі населення у прийнятті політичних рішень та посилення суспільного контролю над діяльністю органів публічної влади держави.

Пропонуємо, у ракурсі розгляду теми даного пункту, розкрити, також, сутність принципу прозорості у діяльності органів публічної влади.

Згідно з положеннями міжнародного правового документу – Принципи Європейського адміністративного простору, принципи прозорості та відкритості ототожнюються, адже мають спільні ознаки:

- заперечення секретності та дискретності;
- винятковість конфіденційної діяльності органів публічної влади;
- підлеглість органів публічної влади різних рівнів зовнішньому контролю;
- обов'язковість обґрунтування прийнятих управлінських рішень посадовими особами та підзвітність громадськості;
- набрання законності адміністративних рішень тільки за умови офіційного оприлюднення.

На наш погляд, дана позиція досить дискусійна, адже в науковій літературі поняття «прозорість» та «відкритість» завжди розмежовуються за змістом.

З наукової точки зору А. Чуклінова, принцип прозорості у діяльності представників органів публічної влади полягає у наданні максимального рівня доступу до інформаційних відомостей про роботу посадових осіб управлінського апарату, а, також, у створенні спеціального механізму реалізації впливу з боку громадського сектору на сферу публічного адміністрування через її представницькі інститути [62, с.75].

Вважаємо досить вдалим визначення автора, та додамо, що, на наш погляд, принцип прозорості у діяльності представників органів публічної влади можна розуміти як всебічне висвітлення даних про роботу посадових осіб таких органів з метою роз'яснення цілей державної політики та механізмів її реалізації.

Аналізуючи принцип прозорості в діяльності представників органів публічної влади, К. Вельцелемер та Р. Інглхарт розглядають його як системний процес формування ефективно-функціонуючої та легітимної правової системи в державі. Така система має відображати реальні потреби економічних суб'єктів і сприяти мінімізації трансакційних витрат, пов'язаних із можливими потенційними конфліктами інтересів [84, с.69].

Продовжуючи думку вищезазначених авторів, «принцип прозорості у діяльності представників органів публічної влади можна, також, розуміти як постійне забезпечення ефективного та відкритого діалогу представників влади з громадським сектором на всіх етапах прийняття управлінських рішень з метою їх коригування відповідно до потреб громадян, а, також, як процес забезпечення населенню повного доступу (окрім засекречених даних) до точної та правдивої інформації щодо роботи посадових осіб органів публічної влади різних рівнів згідно норм чинного законодавства.

У свою чергу, В. Туктарова зазначає, що принцип прозорості у діяльності представників органів публічної влади потрібно розглядати як наявність у

широкого кола осіб права на отримання вільного та своєчасного доступу до інформаційних матеріалів, що відображають зміст та функції діяльності представників органів публічної влади держави різних рівнів» [92, с. 176-187].

Аналізуючи позицію автора, можна підкреслити, що забезпечення вільного доступу до інформаційних ресурсів держави потребує:

- впровадження широкого спектру сучасних інформаційно-мережових технологій;
- формування належних умов для використання інноваційних рішень в інформаційній сфері;
- застосування спеціальних алгоритмів для знеособлення даних та захисту ідентичності осіб, які ініціюють інформаційні запити;
- законодавчого регулювання на загальнонаціональному рівні, спрямованого на забезпечення вільного обігу інформаційних потоків і розвитку процесів інформатизації;
- активної участі держави та окремих адміністративно-територіальних одиниць у глобалізаційних процесах задля усунення бар'єрів у вільному переміщенні інформації між регіонами [84, с. 73].

Можемо підтримати автора та підкреслити, що вищевказана наукова позиція засвідчує вагому роль прозорості у адміністративних процесах та реалізації державної політики у країні, в цілому. Лише за умови постійної підтримки державою таких транспарентних відносин стає можливим поступальний та сталий розвиток демократії і публічних відносин, а, також, створення нових можливостей для формування інноваційних моделей та концепцій діяльності органів публічної влади.

Тож, можна зробити проміжні висновки та визначити узагальнене твердження щодо сутності принципу прозорості у діяльності представників органів публічної влади наступним чином: специфічна властивість сутності публічного адміністрування, що визначається певним ступенем обізнаності її населення питаннями сутнісних проявів матеріальної та процесуальної сторін роботи посадових осіб органів публічної влади, а, також, спосіб донесення

інформаційних матеріалів до широкого кола користувачів щодо змісту та функцій діяльності органів публічної влади.

На нашу думку, в ракурсі дослідження теми даного пункту, заслуговує на увагу визначення поняття «організаційний механізм взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації», адже дані механізми у системі публічного адміністрування займають важливе місце у процесах забезпечення дотримання принципів прозорості та відкритості в діяльності органів публічної влади держави, а, також, ефективного вдосконалення інформаційної взаємодії громадського сектору та влади.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що організаційний механізм взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації заснований на інформатизації та можливості реалізації консультативного співробітництва, а, також, створює умови для підвищення ступеня довіри громадян до прийнятих рішень та дій представників органів публічної влади [37, с. 240-241].

Пропонуємо розглянути, існуючі на сьогоднішній день, наукові позиції зарубіжних авторів щодо визначення поняття «організаційний механізм взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації» (див. у Табл. 1.3)

Таблиця 1.3

Визначення зарубіжних авторів сутності поняття «Організаційний механізм взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації» у світовій науковій думці [85, с. 224]- [86]- [87, с. 56]

Автор	Визначення
В. Комаровський	Сукупність складових інформаційно-комунікативної системи та зв'язків між ними. У такій сукупності рух, або дія, будь-якої зі складових має безпосередній вплив на функціонування інших, а, також, сумісної їх взаємодії у сукупності суспільних відносин.
Д. Белл	Комплексна цілісність знань та умінь, що мають певну цінність та виступають як специфічний економічний ресурс, використовуючи який можна пришвидшити темпи розвитку різних сфер суспільного життя. Із такої точки зору автора, особливості інформаційних потоків держави полягають у здатності брати участь у економічних відносинах та впливати на економічну стабільність.
М. Каткова	Середовище структурованих та скоординованих інформаційних ресурсів, що акумулюють результати від комунікаційної діяльності населення.

Й. Хентце А. Хайнеке	Система поєднана сукупністю складових, що визначають комунікаційну та організаційну структури організації за умови визначення наряду цілеспрямованого використання інформаційних масивів як ключових ресурсів існування системи та взаємодії елементів.
Г. Вольфрам	Специфічна функція публічного адміністрування держави, що направлена на оптимізацію використання наявних ресурсів за допомогою акумулювання та поширення інформаційних даних, та на основі таких даних створення інформаційних систем для забезпечення оптимального функціонування такої системи.
Е. Фогель	Механізм, що здійснює координацію усіх етапів обробки та передачі інформаційних даних.
Л. Євдоченко	Комплексний алгоритм реалізації інтересів держави в інформаційній сфері, а, також, захисту таких інтересів від виникнення внутрішніх та зовнішніх загроз.

Тож, можна констатувати, що, на наш погляд, поняття «організаційний механізм взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації» слід розглядати як керовану взаємодію громадянського суспільства та влади, що базується на принципах взаємної довіри та партнерських відносин, а найголовнішою умовою існування такої взаємодії є повна інформованість усіх суб'єктів відносин.

Цікавим для дослідження проблематики взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації можна назвати питання визначення впливу засобів масової інформації на роботу посадових осіб органів публічної влади.

Так, тривалий час у центрі досліджень залишались теорії пропаганди, висвітлені у наукових доробках Г. Лассуела та У. Ліппмана. У. Ліппман довів, що кожна людина у свідомості малює власну картину світу, володіючи лише частиною інформації у світі, тому не існує об'єктивної картини світу, тієї універсальної точки зору для усіх індивідів, що сприймається окремим членом суспільства однаково.

У такому ракурсі, автор шукав шлях для створення такого засобу, який би міг різних людей, з різними мотивами та з різною базовою інформацією, підвести до прийняття одного і того ж рішення. Таким засобом він бачив саме засоби масової інформації, враховуючи недосконалість людської свідомості. До того ж, психіка людини у критичні моменти знаходиться у дуже нестійкому середовищі, саме тоді почуття страху опановує здоровий глузд – і

маніпулювати широким загалом набагато легше за допомогою правильно підібраної інформації. Яскравим прикладом є триваючі воєнні конфлікти, зокрема, російська агресія проти України – інформаційна війна, у такому контексті, відіграє найважливішу роль і супротивники цим користуються для того, щоб залякати громадян та ввести їх у панічний стан, адже «стадом» набагато легше керувати.

Наукові погляди сучасних авторів з питань дослідження впливу засобів масової інформації на діяльність органів публічної влади та процеси реалізації державної політики дещо розходяться. Цікавою, у ракурсі теми нашого дослідження, є наукова думка про епоху «медіакратії», що полягає у зосередженні уваги владних інституцій на важливості конституційно-правового регулювання ЗМІ.

Це призводить до такої ситуації, коли реципієнт (кінцевий споживач інформації) отримує необхідні дані не у хаотичному порядку – інформування буде проводитись автоматично, по встановленим законодавством алгоритмам, та вибірково для груп, яких стосується той, чи інший, факт.

У свою чергу, на думку О. Тоффлера, засоби масової інформації роблять позитивний вплив на розвиток суспільства, збільшення рівня освіченості громадян, підтримку антибюрократичного та мислячого громадянського суспільства, що має достатній потенціал для розв'язання, існуючих на сьогодні, проблем та протиріч [66, с. 40].

Маємо зазначити, що ключовою функцією засобів масової інформації є соціальне конструювання реальності та свідомості широкого кола громадян шляхом отримання контролю над порядком висвітлення фактів та подій. При цьому, у суспільному житті бувають ситуації, коли засоби масової інформації спеціально, з конкретною метою, висвітлюють дані про неіснуючий факт, чи подію. У такому контексті, народом легко маніпулювати та сформулювати збуджуючий мотив для подальших дій громадян [88, с. 60].

Ж. Бодріяр у власних наукових дослідженнях справедливо вказує на психологічну особливість результатів діяльності засобів масової інформації та

їх впливу на свідомість громадян держави, що полягає у наступному: за умови, що конкретна інформація достатню кількість разів буде повторюватись у різних джерелах, є велика вірогідність того, що, для людей, які її отримали, вона буде сприйматись як істина. Тож, через таку просту та банальну стилістичну фігуру – повторення, будь-яка концепція та ідея міцно закріплюється у свідомості широкого загалу як правдива інформація.

Вищезазначена технологія доведення інформаційних фактів використовується для формування позитивного іміджу держави, політичних лідерів та партій. Вона виступає досить ефективним інструментом маніпуляцій, і, на жаль, досить часто застосовується у сучасному світі для захисту індивідуальних та групових інтересів [88, с. 60].

Досліджуючи наукові роботи Р. Вішньовського та Б. Добек-Островської, можна спостерігати дуальність наукової думки щодо сили впливу ЗМІ на свідомість і поведінку громадян. Це пояснюється тим, що автори, з одного боку, вбачають позитивний вплив засобів масової інформації на розвиток демократичного суспільства:

- створення належних умов для підтримки громадян у питаннях участі у прийнятті адміністративних рішень та їх реалізації у житті;
- сприйняття громадянами, наданої державою, можливості робити власний політичний вибір на основі подання розгорнутого та детального спектру політичних позицій та ідей, а це, у свою чергу, значно підвищує рівень довіри широкого загалу до органів публічної влади;
- виступають інструментом захисту демократичних принципів у суспільному житті, визнаючи пріоритетне місце інформації в порівнянні з іншими ресурсами;
- відіграють роль нейтральних спостерігачів на політичній арені.

Проте, з іншого боку, засоби масової інформації, у процесі історичного розвитку, все ж таки, перетворились на ключових політичних акторів, які досить глибоко вкорінилися у політичні процеси, адже знаходяться ближче до народу, аніж влада. Автори, також, підкреслюють, що саме засоби масової

інформації мають таку силу, що дає можливість створювати, чи руйнувати, політичну кар'єру представників органів публічної влади та порушувати будь-які політичні питання у суспільному житті [67, с. 11].

Можна розглянути авторську наукову позицію С. Катліпа і А. Сентера щодо впливу засобів масової інформації на діяльність органів публічної влади. Сучасні засоби масової інформації є найважливішими прийомами соціалізації особистості на сучасному етапі розвитку суспільства, однак, для їх поступального розвитку необхідно зламати «устої старого світу». Вже зараз засоби масової інформації досягли значного прогресу та й вимоги до роботи посадових осіб органів публічної влади зросли у геометричній прогресії [89, с. 52].

Існує така думка, що засоби масової інформації контролюють і культуру, і політику, пропускаючи їх крізь свої фільтри. Кінцевий результат, у такому контексті, можна отримати після виділення окремих складових із загальної маси явищ і подій та надання конкретним фактам особливої уваги, підвищуючи цінність одного факту тй знецінюючи інший. Тобто, засоби масової інформації поляризують таким чином усе суспільне середовище у політичній та інших сферах. При цьому, підкреслюється унеможливлення представників громадськості ухилитись від значного впливу засобів масової інформації. Прихильником такого підходу можна назвати А. Моля [88, с. 60].

Розглянувши усі проміжні поняття та категорії, тісно пов'язані із темою даного пункту, на основі проаналізованих визначень, що існують у сучасній світовій науковій думці, пропонуємо дослідити наукові позиції зарубіжних авторів щодо визначення особливостей взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації.

Цікавою, у такому контексті, виступає наукова думка Г. Інніса, який вважає, що саме засоби масової інформації визначають тип суспільного устрою у державі та створюють середовище для реалізації певних соціально-політичних ефектів. Автор підкреслює, що, правляча, у конкретний часовий проміжок часу, політична еліта бере під свій контроль засоби масової

інформації. Таким чином, можна визначити за типом засобів масової інформації особливості пануючого державного устрою та діючої влади у конкретній країні у певний часовий проміжок. Автор чітко окреслив той факт, що прогрес інформаційно-комунікаційних технологій у світі сприяє постійним трансформаціям у соціальній структурі суспільства [90, с. 17].

У рамках наукових поглядів Ж. Коттре, можна взаємодію органів публічної влади і засобів масової інформації ототожнити з процесом трансляції інформаційних даних по конкретному комунікаційному каналу за рахунок відносин, що виникають у результаті такого процесу [69, с. 239-249].

Частково можемо підтримати автора та додамо, що, на наш погляд, відносини, про які говорить автор, можуть бути двох типів:

- відносини ідентичності (правлячі органи публічної влади ідентифікуються з громадськістю);
- відносини включення (усі структурні складові відносин виступають рівноправними суб'єктами політичних процесів).

Слід вказати на схожий підхід О. Тоффлера щодо особливостей взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації. Автор концентрує увагу на подвійній природі включеності у політичний процес засобів масової інформації. Так, з одного боку, засоби масової інформації, маючи значний вплив на кінцеву аудиторію споживачів інформації, створюють позитивний образ політичних лідерів та утверджують їх позиції на політичній арені. З іншого боку, не можуть існувати без державного фінансування, тож виникає замкнуте коло [66, с. 40].

На наш погляд, окреслена О. Тоффлером подвійна природа існування засобів масової інформації підкреслює яскраві особливості їх взаємодії з органами публічної влади: майже безмежні в інформаційному просторі можливості засобів масової інформації легко можуть стати підконтрольними діючій владі, яка зацікавлена у захисті певних індивідуальних, чи групових, інтересів та сприяти підготовці компетентного громадянина, як активного учасника політичних процесів.

Автори відомих наукових публікацій Дж. Бламлер та М. Гуревич, в яких розглянуто головні особливості взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації, мас-медіа визначають як специфічний канал зв'язку, а, також, як ключового актора на політичній арені держави [24, с. 40].

Вважаємо досить вдалим вищевказане визначення та додамо, що політика, у такому ракурсі, виступає у якості середовища для реалізації стратегій розвитку та цілей держави, успішне функціонування якої можливе за умови дублювання таких цілей та просування їх у засобах масової інформації. Взаємодію органів публічної влади і засобів масової інформації можна розуміти не тільки як канал передачі інформаційних масивів, а й як інструмент впливу на свідомість кінцевих споживачів отримуваної інформації. На рівні держави, така взаємодія визначається як акт комунікації між владою та громадськістю через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії.

Цікавими, на наш погляд, виступають наукові роботи Ю. Габермаса щодо досліджень взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації. У них автор розкрив основні аспекти функціонування сфери публічної політики в державі та визначив їх головною запорукою стабільного розвитку сучасної демократії. Засоби масової інформації тут виступають головним фактором підтримки громадянського суспільства. При цьому, процес взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації можна назвати складним феноменом, у якому здійснюється прямий, або опосередкований, обмін інформацією та ідеями, тобто, відбувається комунікація [24, с. 42].

Дещо неповно розкриває зміст феномену взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації М. Маклюєн: соціально-культурна комунікація держав та регіонів, організацій та груп людей, окремих індивідів, використовуючи інформаційні потоки та зв'язки [90, с. 17].

На наш погляд, взаємодію органів публічної влади і засобів масової інформації можна визначити як автономну систему, що має у своїй структурі засоби, способи, шляхи, принципи встановлення контактів у політичній сфері та їх підтримання з метою організації та вдосконалення суспільних відносин.

К. Дойч запропонував авторську системну теорію політики, в якій процеси взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації стали одним із трьох основних типів комунікаційних зв'язків у політичному середовищі [24, с. 42].

Погоджуємося з автором та зазначимо, що взаємодія органів публічної влади і засобів масової інформації стоїть у державі на одному рівні з інституційними комунікаціями та особистим неформальним спілкуванням, так званим спілкуванням типу «фейс-ту-фейс».

Існує науковий підхід, за якого взаємодію органів публічної влади і засобів масової інформації можна розуміти як комунікаційний феномен взаємодії політичних суб'єктів різного рівня шляхом обміну інформаційними даними у процесі реалізації владних повноважень, або боротьби за владу. Прихильником такого підходу можна назвати М. Вершиніна [90, с. 33].

На наш погляд, вказані взаємодії виступають у вигляді вибіркового прийому інформаційних потоків, або цілеспрямованої їх передачі суб'єктам будь-якого політичного процесу.

Є. Тарашвілі висловлює власну думку щодо особливостей взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації. Автор пропонує використовувати управлінську модель такої взаємодії, за якою громадяни перебувають у контакті з владою, виконуючи роль клієнта, який від держави отримує певні послуги. У межах такої моделі цілком природно, що органи публічної влади мають поступово вдосконалювати свою роботу відповідно до вимог та інтересів громадян [91, с. 181].

На наш погляд, така модель виступає найбільш оптимальною для управління процесами комунікації у політичному середовищі. Слід загострити увагу на тому, що участь представників громадського сектору у процесах публічного адміністрування виступає з метою сприяння владі щодо вирішення об'єктивних суперечностей, що виникають у суспільстві. Посередником у цьому процесі є саме засоби масової інформації.

Отже, проаналізувавши існуючі у зарубіжній науковій літературі підходи

щодо визначення особливостей взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації, можемо відзначити, що завдяки такій взаємодії було: розширено межі доступу широкого кола осіб до інформаційних відомостей щодо діяльності органів публічної влади держави, що, відповідно, зблизило громадськість та владу; гарантовано право свободи слова; збільшено рівень економічної та політичної незалежностей засобів масової інформації, що, у свою чергу, сприяло об'єктивному висвітленню фактів суспільного життя та політичних процесів у державі [92, с. 176-187].

Висновки до розділу 1

1. За допомогою кластерного аналізу обґрунтовано історичні аспекти зародження і розвитку взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації. Надано характеристику кожного кластера залежно від окремих аспектів інформаційного забезпечення публічної влади, в умовах демократизації суспільства.

Відмічено, що головним поштовхом для активного формування засобів масової інформації виступає максимально можливе задоволення потреб людини у комунікації та отриманні сукупності соціально-значимої інформації, необхідної для її повноцінного життя та розвитку.

Відмічено, що у доісторичні часи, невербальна поведінка людини, що нероздільно пов'язана з її психічними станами, служила безпосереднім засобом комунікації. Також, провісники, оракули та шамани поширювали інформаційні відомості для великої кількості людей, а наскальний живопис, глиняні дощечки тощо ставали засобом «консервації» таких відомостей та їх передачі наступним поколінням.

Проаналізовані наукові дослідження зарубіжних та вітчизняних авторів щодо проблематики формування взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації досить глибоко розкривають зміст та особливості такої взаємодії. Проте, зазначено, що існують прогалини у дослідженнях окремих

аспектів інформаційного забезпечення публічної влади як чинника національної безпеки держави в умовах глобалізації та недостатньої розробленості питань пошуку шляхів її вдосконалення на сучасному етапі.

Зроблено висновок про те, що використання владою задля політичного маніпулювання засобів масової інформації становить одну з найбільших небезпек сучасності для демократії держави і для її громадян. Таке маніпулювання політичною свідомістю народу здійснюється приховано, тому так ефективно впливає на поведінку людей, що призводить до непрямого примушення їх до дій (або ж бездіяльності) всупереч власним інтересам, що зводить нанівець проголошені державою демократичні принципи.

2. Аналіз теоретичних засад ефективності використання медіа у процесі прийняття державно-управлінських рішень у працях вітчизняних учених дав змогу систематизувати ключові напрями впливу засобів масової інформації на діяльність органів публічної влади. Констатовано, що, останніми роками прослідковується тенденція підтримки та впровадження європейських стандартів демократичного управління в українських реаліях. Тому, вітчизняні органи публічної влади усвідомлено беруть на себе зобов'язання щодо забезпечення доступу до інформаційних матеріалів державного значення усіх, без винятку, громадян, та реалізації принципів свободи слова. Тому, головним вектором реалізації державної політики України має бути підтримка та створення сприятливих умов для ефективної взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації.

3. Аналіз понять та категоріального ряду механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління у світовій науковій думці дав змогу визначити сутність організаційного механізму взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації, що визначають його особливості:

– сукупність складових інформаційно-комунікативної системи та зв'язків між ними. У такій сукупності рух, або дія, будь-якої із складових має безпосередній вплив на функціонування інших, а, також, сумісної їх взаємодії у

сукупності суспільних відносин;

- комплексна цілісність знань та умінь, що мають певну цінність та виступають як специфічний економічний ресурс, використовуючи який можна пришвидшити темпи розвитку різних сфер суспільного життя. Із такої точки зору, особливості інформаційних потоків держави полягають у здатності брати участь у економічних відносинах та впливати на ключові показники економічної стабільності;

- середовище структурованих та скоординованих інформаційних ресурсів, що акумулюють результати комунікаційної діяльності населення;

- система поєднана сукупністю складових, що визначають комунікаційну та організаційну структури організації за умови визначення напряму цілеспрямованого використання інформаційних масивів як ключових ресурсів існування системи та взаємодії елементів;

- специфічна функція публічного адміністрування держави, що направлена на оптимізацію використання наявних ресурсів за допомогою акумулювання та поширення інформаційних даних, та на основі таких даних створення інформаційних систем для забезпечення оптимального функціонування такої системи;

- механізм, що здійснює координацію усіх етапів обробки та передачі інформаційних даних;

- комплексний алгоритм реалізації інтересів держави у інформаційній сфері, а, також, захисту таких інтересів від виникнення внутрішніх та зовнішніх загроз.

4. Проаналізувавши існуючі у зарубіжній науковій літературі підходи щодо визначення сутності поняття та категоріального ряду механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління у світовій науковій думці, можна відзначити, дуальність наукової думки щодо сили впливу ЗМІ на свідомість і поведінку громадян. Це пояснюється тим, що з одного боку, наявний позитивний вплив засобів масової інформації на розвиток демократичного суспільства через:

- створення належних умов для підтримки громадян у питаннях участі у прийнятті адміністративних рішень та їх реалізації у життя;

- сприйняття громадянами, наданої державою, можливості робити власний політичний вибір на основі подання розгорнутого та детального спектру політичних позицій та ідей, а це, у свою чергу, значно підвищує рівень довіри широкого загалу до органів публічної влади;

- виступають інструментом захисту демократичних принципів у суспільному житті, визнаючи пріоритетне місце інформації в порівнянні з іншими ресурсами;

- відіграють роль нейтральних спостерігачів на політичній арені.

Проте, з іншого боку, засоби масової інформації, у процесі історичного розвитку, все ж таки, перетворились на ключових політичних акторів, які досить глибоко вкорінилися у політичні процеси, адже знаходяться ближче до народу, аніж влада.

Надано авторське бачення поняття «організаційний механізм взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації», що слід розглядати як керовану взаємодію громадянського суспільства та влади, що базується на принципах взаємної довіри та партнерських відносин, а найголовнішою умовою існування такої взаємодії є повна інформованість усіх суб'єктів відносин.

Матеріали цього розділу опубліковані у працях автора: [1, 11, 23, 27, 70, 92].

РОЗДІЛ 2

**ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ І ЗАСОБІВ
МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ****2.1. Пріоритетні орієнтири європейського розвитку взаємодії органів
публічної влади і засобів масової інформації**

Зазначимо, що комунікація формату «органи державної (публічної) влади – засоби масової інформації» крізь призму публічно-державного управління та адміністрування – сукупність форм, методів та засобів формування відповідного медійного статусу органів державної влади (ОДВ) та органів місцевого самоврядування (ОМС) відповідно. У контексті рецепції Україною деяких європейських підходів до кооперації «влада – ЗМІ» пропонуємо виділити пріоритезацію даного процесу в країнах ЄС.

У рамках дослідження процесу взаємодії мас-медійних та державно-управлінських структур [93, с. 10-11], наріжним формуляром комунікації влади та журналізм-структур в ЄС є функціонування в інтересах суспільства. Враховуючи статус ЗМІ ЄС як «реалізатора інформаційних, новинних та інформаційно-аналізаторських потреб суспільства», його роль у процесі взаємодії із державними органами повинна відзначатися наступними контекстними особливостями:

- 1) об'єктивністю викладу інформації;
- 2) безсторонністю викладу інформації;
- 3) оперативністю викладу інформації;
- 4) вивченню *виключно* фактології окремого інфоприводу щодо органу державної влади (ОДВ) чи органу місцевого самоврядування (ОМС) як об'єктизатора-посередника правовідносин виду «влада – ЗМІ – суспільство».

У означеній праці також запропоновано розглядати роль європейських ЗМІ у взаємодії із державними органами як ідеально першочергову – в довершеній проєкції, ЗМІ повинні висвітлювати роботу органів влади

об'єктивно, опираючись на наявний «імунітет журналіста» – принцип свободи слова, реалізація якого дозволяє реалізувати не лише право громадян на безсторонню політичну, соціальну та політико-економічну інформацію, але й формує підвалини статусу держав-членів ЄС та Європейського Союзу загалом на міжнародній арені (до питання демократії, свободи волевиявлення та свободи слова).

Вважаємо, що для України важливо виокремити деякі засадничі елементи державно-політичного розвитку та імплементації напрацювань ЄС у галузі інформаційно-медійної політики задля інтеграції до стандартів взаємодії «влада-ЗМІ», закладених у Законі України «Про медіа» № 2849-IX як нормативно-правовому акті євроінтеграційної дії.

Деякі іноземні автори – наприклад, А. Зас-Карранца, М. Вандендрішше та ін. [94] вважають орієнтиром-прикладом європейського розвитку взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації «принцип пропріетарності» – тобто коригування офіційних правовідносин влади та ЗМІ як урядової та неурядової інституції відповідно (із наданням ЗМІ статусу аналізатора, транслятора та уніфікатора внутрішньої та міжнародної політики Союзу відповідно).

Доцільно зазначити, що вищезгадане дослідження де-факто статусно прирівнює ЗМІ до неурядових організацій (НО) та (або) громадських організацій (ГО) – зокрема, у аспектах «взаємного впливу на формування політики» (виходячи з цього, доцільно говорити про певну залежність, а, відтак, і відсутність повноцінної безсторонності відносин «влада ЄС – ЗМІ»). Таким чином, позитивна сторона взаємодії влади та засобів масової інформації в ЄС, яку логічно виділити – надання журналізм-організаціям визначеного статусу (як щодо офлайн, так і щодо онлайн-ЗМІ), і саме її доцільно долучити до імплементації Україні.

Важливим моментом, що декларується Європейським Союзом в рамках персональної політики взаємодії із ЗМІ, є «свобода преси та мас-медійних структур». Дане положення є частково філософським, а частково –

геополітичним. Так, К. Хольц–Баша [95], спираючись на стандарти медійної політики ЄС в період 2012-2022 р. (першочергово – Єврокомісії (ЄК) як її профундатора), виділив такі пріоритетні елементи даного державного курсу: а) тріумвірат функціональної спроможності ЗМІ: свобода, плюралізм та незалежне управління останніми; б) стандартизація роботи ЗМІ на рівні Союзу загалом та його держав-членів – окремо; в) забезпечення, гарантування та сприяння свободі інформації та інформаційної політики на загальносоюзному та партикулярно-державному рівні; г) контроль та моніторинг підтримання медіа-плюралізму та медіа-управління в ЄС на засадах незалежності та послідовності. Органічна імплементація означених рівневних стандартів до вітчизняного державно-управлінського та юридико-правового поля дозволила б стандартизувати вітчизняні ЗМІ за євроінтеграційним просторовим баченням.

Окрім того, К. Хольц–Баша [95] у власному дослідженні вбачає роль та місце взаємодії формату «влада – ЗМІ» ЄС, зокрема, у екстрактивних аспектах екстраполяції розповсюдження позитивної політичної динаміки ЗМІ на ключові кластери державного управління, серед яких – економічна діяльність та культурна діяльність. Як наслідок забезпечення означених завдань Єврокомісії, зазначено у дослідженні, ЗМІ та суспільне мовлення як підвид даного сегменту діяльності підлягають економічному фінансуванню, адже координують та спрямовують державний економічний інтерес в аспект узвичаєння ролі ЗМІ як координатора та інтегратора суспільного інтересу.

Також у вищенаведеному дослідженні [95] ключовим завданням діяльності засобів масової інформації ЄС в рамках взаємодії із державно-управлінським апаратом Союзу названо «відсутність штучної інформаційної дистракції». Важливо відрізнити даний феномен від поняття «об’єктивний, безсторонній ЗМІ», адже під останнім розуміється відображення політичної, політико-економічної та політико-соціальної дійсності, в той час як під інформаційно-дистрактивною поведінкою ЗМІ – пропагування необ’єктивних вузькопрофільних наративів, як правило, фінансованих із приватних джерел, зокрема, телевізійно-мовленнєвого бізнесу, спрямованих на інтеграцію

суспільної невизначеності як субелемент боротьби політичних сил на рівні «владна верхівка – опозиційний блок».

Україні доцільно звернути увагу на тенденцію однопрофільності ЗМІ-ринку ЄС – тим паче, що вони корелюють із згаданим Законом України «Про медіа» № 2849-IX, який стандартизує вітчизняний медійний європоступ.

У іноземному науково-дослідницькому просторі також акцентовано увагу на виключно геополітичному вимірі взаємодії формату «органи публічної влади – ЗМІ» в ЄС. На переконання Р. Хорхе-Рікар [96, с. 2-3], Єврокомісія як форматор інформаційно-медійної політики Союзу створює певну грань між медіасвободою, політико-журналістським плюралізмом, безпекою та правами людини. Крім того, в рамках виконання стандартних демократичних положень Договору про функціонування ЄС 2012 р. (Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union 2012) [97] – зокрема, ст. X Розділу 5 TFEU 2012 (Title X Chapter 5), де розглядаються аспекти впровадження соціально-політичної рівності – Єврокомісія реалізовує такі аспекти політики взаємодії влади та ЗМІ, як цифровізація європейських медіа, захист від авторитаризму від органів влади партикулярно-державного та загальносоюзного рівнів, фінансування конфіденційності, незалежності та кваліфікованості роботи ЗМІ ЄС в рамках геоглобальних та геополітичних змін чи перетворень.

Потрібно додати, що вищенаведене дослідження [96, с. 3-4] також спрямовує увагу на аспекти технічного забезпечення роботи ЗМІ від ЄС, що, знову-таки, корелюють із положеннями статті XXIII TFEU 2012 (Civil Protection), рамковою частиною котрого є безпосередній прецедент забезпеченості суспільства ЄС в аспекті достовірності та повноти надаваної ЗМІ інформації. У цьому аспекті також говоримо про політичний діалог «органи публічної (державної) влади – ЗМІ», що дозволить викристалізувати процес налагодженої взаємодії двох означених інституційних утворень у форматі «урядова та неурядова» відповідно. Доцільно відзначити, що подібний підхід співпадає із узагальненим сприйняттям процесу державно-приватної (урядово-соціальної) взаємодії, закладеним, окрім TFEU 2012, у т.зв.

Лісабонському договорі 2007 (Treaty of Lisbon 2007), що визначив плюралізм роботи ЗМІ та невтручання у діяльність останніх пріоритетом у ст. 14 (2) даної Угоди – крізь призму визначення повноважень Єврокомісії та Європарламенту.

Враховуючи факт постійного процесу виконання Україною положень Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (зі змінами і доповненнями) в рамках європейського цивілізаційного вибору, виглядає вмотивованим рецепція підходів ЄС, а саме – інституційних владних органів на кшталт Єврокомісії – щодо запровадження відкритого вітчизняного ринку ЗМІ, метою функціонування якого є відображення об'єктивності дійсності в плюралістико-демократичній журналізм-проекції (включно із реалізацією права на свободу слова та вільне волевиявлення).

Позитивними напрацюваннями взаємодії формату «влада – ЗМІ», що мають місце у ЄС, також можна назвати надання журналізм-виданням трьох статусів: терористично-превентивного, стратегічно-комунікативного та загрозливого-превентивного (останній – превентивний у контексті протидії зовнішній та внутрішній інформаційній маніпуляції в ЄС).

Тероризм-превентивна функція [96, с. 4], взаємодії формату «органи публічної влади (управління) – ЗМІ» полягає у:

а) сприянні обізнаності суспільства про наявні та гіпотетично наявні загрози для окремих держав ЄС та ЄС як об'єданого політико-економічного утворення;

б) відстеження засобами масової інформації наявних та гіпотетичних переміщень серед терористичних угруповань та потенційно небезпечних екстремістських груп та, за необхідності, – сповіщення про дані факти інституційно-виконавчих органів влади ЄС;

в) розповсюдження концепту «свобода ЗМІ» на такі елементи-механізми державної політики ЄС, як освіта та наука – зокрема, формування прецеденту обізнаності студентства Союзу про можливі терористичні загрози.

Стратегічно-комунікативна функція [96, с. 4] взаємодії формату «влада (органи публічного управління) – ЗМІ» в ЄС має комплексні форми прояву,

серед яких – просування та пропагування засобами масової інформації ЄС інформації (даних) про аспекти публічної дипломатії в ЄС як оплоту демократичного правового режиму Союзу; сприяння відкритості та «запитальності» (компетентності) ЗМІ ЄС від органів влади Союзу шляхом надання останнім юрисдикційної соц-медійної юрисдикції.

Водночас, до факультативного елементу взаємодії формату «влада (публічно-організаційні інституції управління) – ЗМІ» можна віднести [96, с. 4-5] загрозливо-превентивну функцію засобів масової інформації ЄС щодо інфоприводів зовнішньої та внутрішньої генерацій.

Так, у контексті даної колаборації Єврокомісія, як інституційно-контролюючий владно-державний орган Союзу, здійснює сприяння функціонуванню вільних та незалежних ЗМІ на території ЄС, діяльність яких спрямована на утвердженій та зміцненій доступ громадян до достовірної (повної) інформації.

З філософсько-державотворчої точки зору, даний принцип дозволяє говорити про посилення варіантів реагування та протидії факторам інформаційно-психологічного негативного впливу як ззовні (інші держави), так і зсередини (агентурні питання діяльності представників недружніх до ЄС країн-держав на території ЄС). В рамках даної парадигми ЄС та його інституції, зокрема, здійснюють протидію інформаційним кризам та викликам за допомогою засобів масової інформації у якості когенераторів політико-соціального мислення.

Таким чином, виходячи з означених міркувань щодо концепції формування поняття «взаємодія влади та ЗМІ», можемо додатково звернути увагу на її загально-превентивну та комунікативну функції. Превенція виявляється у об'єднаній протидії визнанням загрозам державності та соціальному влаштуванню (тероризм, екстремізм), в той час як комунікація – в утвердженні соціально-гуманних стандартів функціонування ЄС як політичного, соціального та економічного утворення за допомогою засобів масової інформації як провідника такої думки.

У Таблиці 2.1 представлені основні, на наш погляд, відмінності між тероризм-превентивною, стратегічно-комунікативною та загрозово-превентивною функціями колаборації «органи державної (публічної) влади – ЗМІ» відповідно управлінської парадигми ЄС.

Таблиця 2.1.

Функції та статуси ЗМІ ЄС в рамках взаємодії формату «влада – ЗМІ»

Функції взаємодії формату «публічна влада – ЗМІ» в ЄС	Формат даної взаємодії
Тероризм-превентивна функція	Сприяння обізнаності суспільства про наявні та гіпотетично наявні загрози для окремих держав ЄС та ЄС як об'єднаного політико-економічного утворення. Відстеження ЗМІ наявних та гіпотетичних переміщень серед терористичних угруповань та потенційно небезпечних екстремістських груп та, за необхідності, – сповіщення про дані факти інституційно-виконавчих органів влади ЄС. Розповсюдження концепту «свобода ЗМІ» на такі елементи-механізми державної політики ЄС, як освіта та наука – зокрема, формування прецеденту обізнаності студентства Союзу про можливі терористичні загрози.
Стратегічно-комунікативна функція	Просування та пропагування ЗМІ ЄС інформації (даних) про аспекти публічної дипломатії в ЄС як оплоту демократичного правового режиму Союзу. Сприяння відкритості та «запитальності» (компетентності) ЗМІ ЄС від органів влади Союзу шляхом надання останнім юрисдикційної соц-медійної юрисдикції.
Загрозово-превентивна функція	Здійснення Єврокомісією сприяння функціонуванню вільних та незалежних ЗМІ на території ЄС, діяльність яких спрямована на утвердження та зміцнення доступ громадян до достовірної (повної) інформації. Посилення варіантів реагування та протидії факторам інформаційно-психологічного негативного впливу як ззовні (інші держави), так і зсередини (агентурні питання діяльності представників недружніх до ЄС країн-держав на території ЄС). Здійснення інституціями ЄС (Єврокомісією, Європарламентом) протидії інформаційним кризам та викликам за допомогою ЗМІ у якості когенераторів політико-соціального мислення.

Враховуючи вищезазначене, розглядаємо впровадження означеного тріумвірату взаємодії формату «влада – ЗМІ» на території України потребою часу та сегментом національної відповідності журналізм-традиціям Європейського Союзу [98, с. 35-41].

Також заслуговує на увагу аналіз ЗМІ в парадигмі інституційно-недержавного профілю ЄС [99], що допомагає розкрити стандартні підходи до визначення взаємодії європейського журналізм-активу із владними (публічно-владними) органами та інституціями ЄС.

Предметом ідентифікації медіа в ЄС є «редакційна незалежність» та

прозорість від «комерційних та політичних міркувань», що, водночас, розглядається як продовження категорії «стандарти свободи ЗМІ». Примітно, що означені стандарти роботи ЗМІ в ЄС забезпечуються саме державними органами: на рівні комерційно-політичного, мас-інформаційного та ідеологічного контролю. Спостерігаємо певну колізійність: при декларації незалежності та безсторонності ЗМІ ЄС, діяльність останніх опосередковано спрямовується та визначається державним апаратом Союзу (Єврокомісія, частково – Європарламент).

Загалом же, стандартизація роботи сфери взаємозалежності «влада – ЗМІ» в ЄС [99], проєктується від «важливості медійних послуг як інструменту забезпечення громадянської сфери, економічних свобод та базових прав людини і громадянина – рівності, плюралізму, демократії». Згідно даного підходу та опираючись, зокрема, на ст. 56-57 Договору про функціонування ЄС 2012 р. (Consolidated version of the treaty on the Functioning of the European Union 2012) [97], можна зробити висновок про обов'язок забезпечення державою сфери якісних та об'єктивних медіапослуг – як системи інформування населення та постачання йому справедливої, але недискримінаційної парадигми даних щодо владних органів та інституцій державного управління.

У цьому контексті, доцільно генералізувати означену систему координації взаємодії «влада – ЗМІ» у наступній площині: публікації у пресі на території ЄС підпадають під редакційну відповідальність засобу масової інформації та визнаються професійною діяльністю органами влади Союзу на різних рівнях (партикулярно-державному та загальносоюзному), внаслідок чого суб'єкти інформаційної діяльності (ЗМІ) повинні дотримуватися правил доброчесного інфостворення згідно законодавства Союзу про діяльність ЗМІ та пов'язаних нормативно-правових актів.

За позиціюванням згаданої авторки – Т. Сейпп [99]– взаємодію між владно-урядовими органами (організаціями, установами) ЄС та органами інформаційної (журналістської) юрисдикції Союзу доцільно розглядати крізь призму прав, свобод та інтересів працівників таких видань – тобто журналістів.

У дійсності, в ЄС термін «журналіст» та «постачальник медіа-послуг» має семантичне значення: відтак, обов'язком даної професії є своєчасне надання об'єктивної та достовірної інформаційно-новинної парадигми. Доцільно зауважити, що журналіст в ЄС, як і в усьому світі – особа «відносно захищена», і коефіцієнт даної «захищеності» залежить від контрасту/співпадіння позиції останнього із органами державної влади.

Водночас, в ЄС на пристойному рівні функціонує механізм «захисту співробітників медіапростору від стеження та інших посягань» – останній, зокрема, прописаний у Європейському акті свободи ЗМІ 2022 р. (European Media Freedom Act 2022), що набув чинності у серпні 2025 р.

Це означає, що держава та її інституції є відповідальними, зокрема, за аспект схоронності та безпечності життя журналіста в рамках реалізації ним гуманно-демократичного принципу-припису «свобода слова, волевиявлення та висловлювань».

У рамках означеної парадигми, зокрема, органи влади ЄС зобов'язуються забезпечувати належний рівень підготовки працівників ЗМІ-сфери до потенційних соціальних провокацій та протистояння подібним проявам емоційного тиску.

Вважаємо, що рецепція означених стандартів охорони діяльності засобів масової інформації в рамках забезпечення свободи останніх є для України позитивним досвідом та логічним доповненням до Закону України «Про медіа» № 2849-IX, що де-факто покликаний реалізувати національний перехід до західних стандартів ведення інформаційної та новинної політик.

Також додамо, що «влада та ЗМІ взаємодіють у ЄС за стандартом есенційно-демократичного конструкту. Згідно із інформацією з офіційного сайту Ради Європи (European Council/Council of the European Union) – інформаційної записки «медійна свобода в ЄС», свободу та плюралізм ЗМІ визначають демократично-правовим надбанням Союзу, стилістика функціонування якого відбувається за стратегічною формою «демократія неможлива без вільних засобів масової інформації (ЗМІ), які ретельно

перевіряють тих, хто при владі». Така проформа дозволяє говорити про роль засобів масової інформації ЄС як об'єкта стримувань та противаг – основи демократичної форми правління. Незалежність та безсторонність ЗМІ визначається в ЄС ключем до стандартизованого, гуманно-правового політичного режиму (Радою Європи приведено приклад зв'язку між нападами на незалежні ЗМІ та авторитаризацією політичних режимів).

Антагоністом такого підходу є саме ЄС, де свобода слова наявна в громадянській, політичній та власне мас-інформаційній площинах. Саме в цьому, на наше переконання, основний лейтмотив взаємодії «влада – ЗМІ» в ЄС. Органи державної та публічної влади Союзу керуються підходом «свобода ЗМІ там, де інтерес громадян», на противагу авторитарно-режимному «свобода ЗМІ закінчується там, де поставлено під сумнів авторитет та статус владно-урядового апарату» [98, с. 35-41].

За даними Ради Європи [100], формування структури коопераційних правовідносин між органами публічної влади та засобами масової інформації в ЄС ґрунтується, зокрема, на таких підходах:

- «1) формування належних умов праці;
- 2) недопущення фінансового та (або) політичного тиску на особу журналіста;
- 3) унеможливлення стеження, насильства та (або) насильства ЗМІ за виконання останніми власної професійної роботи (діяльності).

Виходячи з цього, термінальними складовими взаємодії формату «влада-ЗМІ» в ЄС (саме з боку влади) є забезпечення трьох вищезначених т.зв. «демократичних стовпів» директивним та державно-регулятивним способами» [98, с. 35-41].

Варто зазначити, що відповідно до профільного позиціювання Ради Європи [100], свобода та плюралізм засобів масової інформації передбачають поєднання механізмів «самозахисту, поєднаному із державно-урядовим контролем (моніторингом)».

Автором з'ясовано, що «на практиці це означає, що засоби масової

інформації ЄС повинні отримувати від держави підтримку у таких категоріях, як:

а) підтримання (забезпечення) незалежного організаційного регулювання ЗМІ;

б) допомога у забезпеченні медіавласності ЗМІ як джерельної бази їхнього мовлення;

в) прозорій та справедливій допомозі у розміщенні державних рекламно-журналістських проспектів;

г) реалізація принципу безпеки журналіста та доступу до інформації у повному обсязі (як журналістом – збирачем даних, так і громадянином – ідентифікувачем та читачем зібраної журналістом інформації). Такий підхід Ради Європи допомагає реалізувати принцип вільного обігу інформації як проєкцію демократичних стандартів ведення публічно-владної політики.

На основі опублікованої вище інформації щодо стану та рамкових орієнтирів взаємодії формату «влада – ЗМІ» в ЄС, Єврокомісія (ЄК) як орган легіслативної юрисдикції у 2022 р. ініціював прийняття двох нормативно-правових актів, що стандартизують аспект забезпечення свободи ЗМІ у її неформально-недержавному статусі відносно органів публічного управління – Директиви проти стратегічних позовів проти участі громадськості (Directive against strategic lawsuits against public participation COM/2022/177 final) та згадуваного Європейського закону про свободу ЗМІ (European Media Freedom Act 2022)» [98, с. 35-41].

Так, Директива проти стратегічних позовів проти участі громадськості (Directive against strategic lawsuits against public participation COM/2022/177 final) [101], визначає орієнтирно-критеріальні межі, що унеможливають переслідування журналістів за їхню активну громадянську, політичну та соціально-захисну діяльність.

Як нами було зазначено у публікації [98, с. 35-41], «дана Директива також встановлює презумпцію недопущення застосування необґрунтованого примусу та (або) судового переслідування журналістів органами державної влади ЄС

(окремі країни) та органами інституційно-владної юрисдикції ЄС (загальносоюзний рівень впливу). Крім того, за рамками даної Директиви судам пропонується делегувати право закриття необґрунтованих проваджень щодо представників ЗМІ в односторонньому порядку, а також вжиття фінансово-компенсаційних заходів щодо осіб-журналістів, котрі зазнали утисків або зловживань за власну роботу від органів влади ЄС. При цьому, дані рішення повинні мати транскордонний та трансюрисдикційний характер (себто гарантувати захист ЗМІ-представників на території ЄС та третіх країн одночасно)».

До Директиви проти стратегічних позовів проти участі громадськості (Directive against strategic lawsuits against public participation COM/2022/177 final) також додається Рекомендація Єврокомісії про захист журналістів і правозахисників, які беруть участь у громадській діяльності, від явно необґрунтованих або образливих судових розглядів (EU) 2022/758 від 27.04.2022 р [102].

Автором з'ясовано, що «метою Рекомендації ЄК (EU) 2022/758 є: а) заохочення до застосування судовими системами держав-членів ЄС обмежень щодо незаконного переслідування представників ЗМІ; б) вжиття заходів щодо забезпечення суддівської підготовки та безсторонності в умовах заслуховування справ про потенційне перевищення журналістом власних повноважень; в) агрегація даної інформації на національному рівні; г) забезпечення захисту державним апаратом ЗМІ та, власне, журналістів як їхніх представників (працевлаштованих осіб) від неконтекстних та неґрунтовних судових розглядів» [98, с. 35-41].

У свою чергу, Регламент Європейського Союзу «Про встановлення спільних правил для функціонування внутрішнього ринку медіапослуг» (European Media Freedom Act 2022), що був ухвалений у 2024 році, спрямований на забезпечення прозорості медіавласності, незалежності медіа та захисту редакційної автономії в межах ЄС [103]. Цей документ є комплексним нормативно-правовим актом, ініційованим Єврокомісією як інструмент захисту

журналістів, медіапровайдерів і засобів масової інформації від політичного втручання.

Як вказано у публікації [98, с. 35-41], «з цією метою ЄК запропонував прибрати внутрішні кордони ЄС для цілей ЗМІ (функціонування журналізм-організацій підконтрольне ЄС як політико-економічному союзу, а не юрисдикції профільних органів окремих держав-членів ЄС), а також – забезпечити незалежність та плюралізм ЗМІ в ЄС».

Власне, процес забезпечення незалежності ЗМІ в ЄС, згідно Європейського закону про свободу ЗМІ 2022 р. (European Media Freedom Act 2022), передбачає реалізацію таких постулатів, як: 1) формування незалежного суспільного ЗМІ зі стабільним державним джерелом фінансування; 2) забезпечення владою (публічними органами) принципу прозорості медіавласності – тобто її належності переважно публічним організаціям непрофільного та об'єктивного статусу, що не мають прямого політико-інформаційного інтересу; 3) пропагування редакційної незалежності ЗМІ – свободи вибору формату, тематики, стилістики та концепції дослідження різних тем, включно із політико-владною без небезпеки подальшого притягнення такого ЗМІ-виконавця до відповідальності; 4) контроль за проявами плюралізму ЗМІ; 5) запобігання негативній концентрації ЗМІ (пропагування ЗМІ антивладних наративів) тощо.

У рамках пропагування запровадження Європейського закону про свободу ЗМІ 2022 р. (European Media Freedom Act 2022) Єврокомісією було запропоновано створення посиленого механізму співпраці між національними регуляторними журналізм-органами ЄС та аналогічними органами держав-членів Союзу. Мета – сприяти ефективній та послідовній імплементації даного нормативно-правового акту на інституційно-владному та інституційно-профільному рівнях в ЄС» [98, с. 35-41].

Нормативно-юридична стандартизація роботи засобів масової інформації від влади (а, отже, і питання співпраці у форматі «влада – засоби масової інформації» в Європейському Союзі) були також розглянуті Єврокомісією у

Рекомендації (ЄС) 2022/1634 від 16.9.2022 р. щодо внутрішніх гарантій редакційної незалежності та прозорості медіа-сектору (Commission Recommendation (EU) 2022/1634 of 16 September 2022 on internal safeguards for editorial independence and ownership transparency in the media sector [104]).

Як зазначав у публікації [98, с. 35-41] автор, «документ, зокрема, запроваджує перелік добровільних заходів кооперації органів публічного управління ЄС та ЗМІ, зокрема, в аспектному контексті сприяння влади у постачанні європейських медіа-послуг як на території Союзу, так і на території третіх країн, що є стратегіко-політичними партнерами ЄС як політико-глобального економічного утворення».

Потрібно додати, що Рекомендація (ЄС) 2022/1634 від 16.9.2022 р. [104] встановлює узагальнені статичні підходи до формування засобами масової інформації новин на незалежній основі – із державою у якості органу сприяння даного підходу (логічно припустити, що Єврокомісія передбачає інституційну реалізацію даної концепції «media free» профільними органами, зокрема, Європейським центром свободи преси та ЗМІ – European Centre for Press and Media Freedom – шляхом принципової взаємодії із ЄК та Радою Європи як органами, що формують та безпосередньо погоджують профільне співробітництво формату «влада ЄС – ЗМІ ЄС»).

Надалі пропонуємо дослідити такий підскладник форматної взаємодії «влада ЄС – ЗМІ ЄС», як глобально-формалізована інституційна підтримка свободи журналістики [100]. В рамках даної ініціативи владно-урядові органи ЄС, зокрема, зобов'язуються забезпечувати медійну, цифрову та аудіовізуальну свободу засобів масової інформації, кооперуючи дані кластери із демократією, свободою слова та волевиявленням як загальноєвропейськими цінностями, тому щодо журналістів та медіапрофесіоналів Рада Європи рекомендує застосовувати План дій щодо європейської демократії (European democracy action plan).

Державні органи ЄС, відповідно концепції глобально-формалізованої інституційної підтримки свободи журналістики, зобов'язуються [100]:

а) запроваджувати системи перевірки (моніторингу) медіавласності для створення національних баз даних, що містять інформацію про ЗМІ (може бути використана для кооперації із засобами масової інформації та захисту діяльності останніх від неправомірних/несанкціонованих посягань);

б) здійснювати владно-урядове сприяння мас-медійному плюралізму та забезпечувати надання органами профільної юрисдикції, включно з Радою Європи та ЄК, журналізм-грантів для запровадження інновацій в місцевих та регіональних засобах масової інформації ЄС та сприянню відкритості, «демократичної провідності» останніх;

в) сприяти роботі журналістів-розслідувачів та медіа-організацій від органів влади ЄС на загальносоюзному та партикулярно-державному рівні;

г) здійснювати моніторинг органами владно-урядової юрисдикції найвищого щабля (Єврокомісія, Рада Європи) потенційних ризиків ЗМІ-плюралізму в ЄС як продемократичної проєкції та пошук потенційних важелів усунення означених неузгодженостей, в тому числі, в розрізі взаємодії ЗМІ та влади Союзу.

Частково на виконання вищезначених теоретико-концептуальних підходів плюралістичної взаємодії формату «влада ЄС – ЗМІ ЄС», Радою Європи (РЄ), а саме – Генеральним секретаріатом РЄ було оприлюднено Висновки Ради щодо захисту та безпеки журналістів та інших медіа-професійних співробітників від 21.06.2022 р. (Council conclusions on the protection and safety of journalists and other media professionals 10505/22 from 21.6.2022 [105]). Даним актом нормативно-правової дії, зокрема, описано впровадження органами владної юрисдикції необхідних для роботи ЗМІ права на свободу переконання, їх вираження та інформаційну свободу на загальнонаціональному та загальносоюзному рівнях в онлайн та онлайн форматах відповідно. Крім того, Висновки Ради 10505/22 від 21.06.2022 декларують обов'язок держави щодо захисту безпеки журналістів та працівників ЗМІ (що прямо унеможливорює протистояння формату «держави-ЗМІ», адже за правовою парадигмою ЄС держава – кооператор ЗМІ та

стимулятор її стабільної, об'єктивної схоронно-стабільної діяльності щодо висвітлення актуальних політичних, економічних та соціальних подій сьогодення).

На Рис 2.1 представлено чинний, на наш погляд, механізм забезпечення взаємодії формату «влада – ЗМІ» в державно-управлінській парадигмі ЄС.

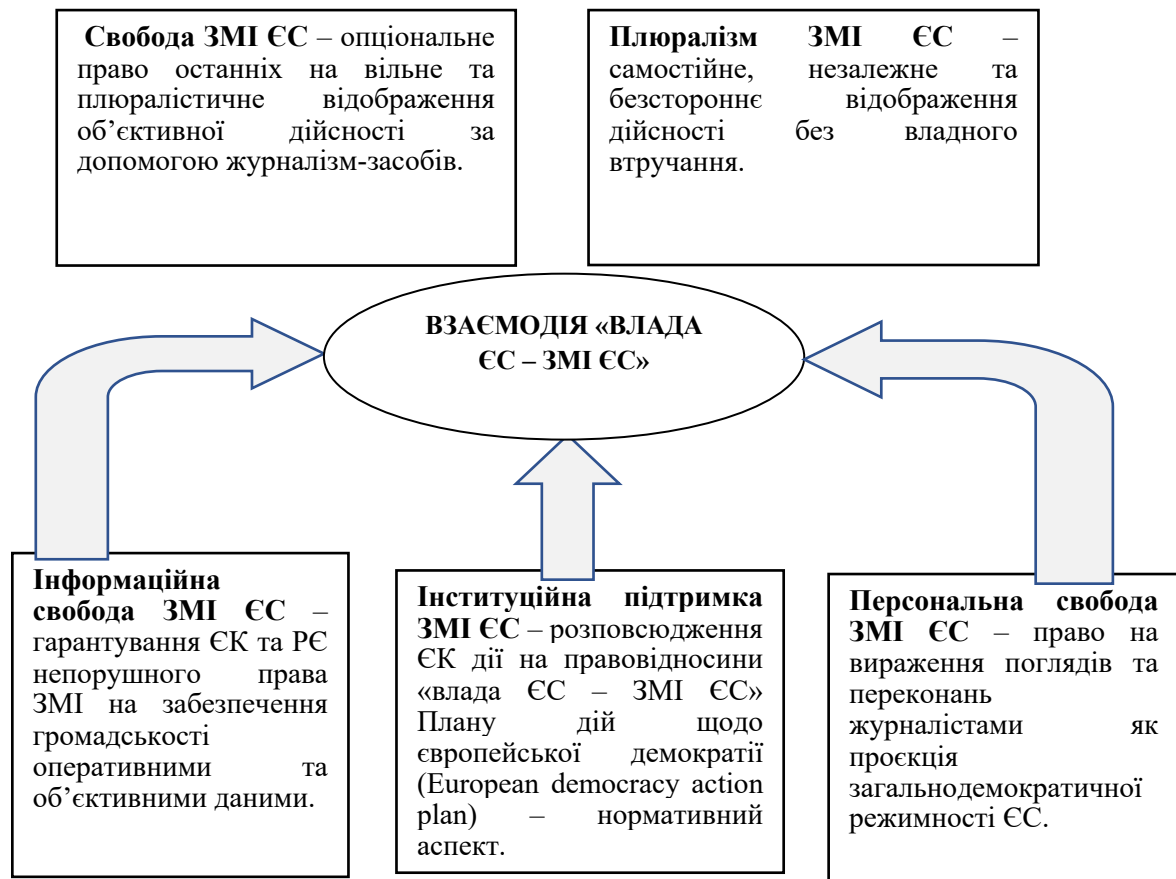

Рис. 2.1 Механізм забезпечення взаємодії формату «влада-ЗМІ» в ЄС: державно-управлінська парадигма

У системі забезпечення демократичного владно-урядового співвідношення формату «влада ЄС – ЗМІ ЄС» є два екстрактивних (додаткових) елементи – т.зв. «механізм правозастосування» 2020 р. (The Rule of Law Mechanism 2020) та раніше згаданий План дій щодо європейської демократії 2021 р. (European democracy action plan 2021). Розглянемо означені інституційні інструменти детальніше.

Отже, механізм правозастосування ЄС 2020 р. (The Rule of Law Mechanism 2020) [106] являє собою систему реалізації принципу верховенства права в ЄС на загальносоюзному рівні, особливо – щодо єдності регуляторних (владно-державних) та інформаційних (журналістських) органів впливу. Втручання уряду у діяльність ЗМІ тут визначено як апріорно протиправну ітерацію, що може набути ознак законності виключно за умов : 1) пропагування антивладних настроїв; 2) розпалювання міжнаціональної та громадянської ворожнечі ЗМІ; 3) прямим або опосередкованим закликком ЗМІ до державного перевороту, насильницької зміни влади, проведення підривної діяльності щодо держави; 4) невизнання ЗМІ таких атрибутивних складових країни-члена ЄС, як державність, суверенність, територіальна цілісність тощо. Примітно, що із виходом даного механізму Єврокомісія клопотала про запровадження щорічного Звіту про верховенство права (Rule of Law Report), проте дана ініціатива була обмежена виключно 2020 р.

Відповідно до механізму правозастосування ЄС 2020 р. (The Rule of Law Mechanism 2020) [106], концепція взаємодії формату «влада ЄС – ЗМІ ЄС» має способом реалізації врахування таких чинників, як плюралізм ЗМІ, помножений на інституціоналізацію системи стримувань і противаг від органів урядово-владного управління та формування захищеної від впливу органів публічного управління системи правосуддя.

Щодо Плану дій щодо європейської демократії 2021 р. (European democracy action plan 2021)[107] та впливу останнього на взаємодію формату «влада ЄС – ЗМІ ЄС», виділяємо дві проєкції: забезпечення безпеки журналістів та фінансування журналістів (ЗМІ) органами публічного управління Союзу як на всесоюзному, так і на партикулярно-державному (рівень країн-членів ЄС) кластерному сегментах європейського державотворення.

Згідно даного плану, аспект безпеки журналіста (представника ЗМІ) у ЄС реалізується за допомогою належного рівня юридичної та практичної допомоги від влади (мета – справедливий розподіл прав органів публічної влади та ЗМІ як

урядового та неурядового утворення відповідно). В той же час, питання (аспект) реалізації фінансового питання журналістики (ЗМІ) ЄС має формат контрольно-ревізійного явища, моніторинг якого покладено на Європейський економічний та соціальний комітет (European Economic and Social Committee – EESC), а відповідальним за процес виконання органом є Єврокомісія (ЕК) [107].

Враховуючи усе вищезазначене, можемо говорити про прямий зв'язок між владно-урядовими організаціями ЄС незалежно від щабля та юрисдикції (Єврокомісія, Рада Європи; Європейський центр свободи преси та ЗМІ – European Centre for Press and Media Freedom; Європейський економічний та соціальний комітет – EESC) та засобами масової інформації ЄС, котрий першочергово виражено у обопільній інформаційній залежності. За ідеальною моделлю, ЗМІ безсторонньо, вільно та безперешкодно висвітлюють події політико-соціальної дійсності, проте на практиці – журналісти є об'єктом-мішенню переслідувань та порушень права на свободу слова, і ЄС не є виключенням. У ЄС, однак, запроваджено систему стримувань та противаг роботи органів влади, що дозволяє журналістам отримати певні безпекові гарантії щодо невтручання у персональну професійну діяльність, а також – щодо безпеки та схоронності власного життя в рамках людиноцентристської парадигми державотворення ЄС.

2.2. Організаційно-правові особливості механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у країнах ЄС

Як вказано у публікації [114, с. 276-286], «специфіка забезпечення взаємодії органів публічної влади та місцевого самоврядування зі ЗМІ в ЄС, на нашу думку, має розглядатися крізь призму інституційно-програмного співробітництва, забезпечення якого передбачає реалізацію низки нормативних та ідеологічних підходів інформаційно-медійного плюралізму, що розглянемо нижче».

Насамперед варто звернути увагу на програмно-стратегічну діяльність Ради Європи (Council of Europe), спрямовану на забезпечення безсторонності медіа у взаємодії з органами публічного управління ЄС. У межах цієї ініціативи було започатковано Кампанію за безпеку журналістів 2021 р. (The Council of Europe Campaign for the Safety of Journalists 2021 [108]), яка має на меті надання комплексної підтримки журналістам у зборі, систематизації та обробці інформації під час проведення розслідувань на суспільно важливі теми.

Додамо, що «серед останньої, зокрема, значиться ініціатива щодо захисту журналістів та ЗМІ безпосередньо владою (органами державного управління) від результатів публічного викриття (англ. – «public disclosure») ними аспектів функціонування, зловживання владою та корупціонування безпосередньої діяльності органів влади членів Союзу окремо та ЄС як економіко-політичного об'єднання, зокрема» [114, с. 276-286].

Слід зазначити, що програмна ініціатива Ради Європи – Кампанія за безпеку журналістів 2021 р. (The Council of Europe Campaign for the Safety of Journalists 2021) [108] – розрахована на п'ятирічний період і узгоджена з усіма країнами-членами ЄС.

Як відображено у науковому доробку [114, с. 276-286], «це означає, що дана ініціатива має характер екстериторіального захисника справедливого, чесного, неупередженого ставлення до журналіста як «провідника демократії», а також – закладає стратегічні підвалини лейтмотиву співробітництва «органи влади – ЗМІ – органи влади» у взаємозалежності кооперації та висвітлення предметно-реального політичного, соціального, політико-соціального та соціально-економічного існування повсякденності ЄС».

Екстракритеріями, що реалізуються посередництвом виконання програми Ради Європи – Кампанія за безпеку журналістів 2021 р. (The Council of Europe Campaign for the Safety of Journalists 2021) на предметно-механічному та інституційному рівні такими органами, як Єврокомісія та Європарламент (надінституційна юрисдикція), а також – Центр свободи та плюралізму ЗМІ (Centre for Media Pluralism and Media Freedom, предметно-інституційна

юрисдикція), потрібно назвати:

а) пропагування захисту демократичного та плюралістичного суспільства у форматі «взаємодія влади та журналістів на засадах відкритості»;

б) недопущення залякувань та перешкоджання планомірній роботі ЗМІ ЄС безпосередньо від органів влади та органів місцевої (муніципальної) юрисдикції Союзу та окремих країн-членів ЄС зокрема;

в) «політична увага» до питання не дискримінаційності, дискурсивного та інтелектуально-переконливого «іміунітету» журналістів та представників журналізм-діяльності;

г) підвищення безпеки журналістів та будь-яких медіа-акторів у контексті співробітництва з органами влади «на висвітлення актуальних проблем суспільно-політичного устрою», а не «проблем, вигідних для владно-урядового апарату» та ін» [114, с. 276-286].

Інституційним органом, що забезпечує організаційно-правове регулювання взаємодії у форматі «органи влади – засоби масової інформації» в ЄС, виступає Європейське партнерство заради демократії (European Partnership for Democracy) [109].

Відзначимо, що «в рамках даного політико-нормативного підходу, з посиланням на положення Європейського акту про свободу ЗМІ 2022 р. (European Media Freedom Act, EMFA 2022), реалізуються такі основоположні критерії взаємодії формату «влада – ЗМІ», як:

1) реалізація принципу «ЗМІ – наріжний камінь демократичних систем та соціально-політичної відповідальності» безпосередньо органами владно-урядової юрисдикції;

2) забезпечення свободи ЗМІ задля «публікації точної та незалежної інформації» щодо політичних діячів, представників політичних сил та політичної спільноти ЄС загалом та керівництва окремих країн-членів ЄС — особливо щодо доброчесності та політико-культурного статусу (англ. – «political culture background») останніх;

3) збереження принципу невтручання, або обмеженого втручання органів

публічної служби (у виключних випадках – як-от національна безпека, державна таємниця, права людини тощо) у діяльність журналістів та органів ЗМІ-діяльності.

Крім цього, діяльність Європейського партнерства заради демократії (European Partnership for Democracy) відносно забезпечення партнерства між органами влади та ЗМІ ЄС виявляється в імплементації нормативних мірил протидії незалежності ЗМІ від органів державної влади та публічно-службових інституцій. Йдеться, зокрема, про запобігання та виявлення фактів використання шпигунського програмного забезпечення (ПЗ) органами владно-урядового апарату проти журналістів та ЗМІ, загалом; про реалізацію права ЗМІ на публікацію контенту офлайн- та онлайн-способами за принципом індепендивності (незалежності) публікованих даних/інформації та принципом неприпустимості покарання за публікацію таких даних поза рамками правового поля постфактум; про заборону втручання органів влади (та, відповідно, здійснення моніторингу щодо невтручання) у редакційну, публіцистичну, дослідницьку, інформаційну, інформаційно-статистичну, соціально-політичну діяльність ЗМІ тощо» [114, с. 276-286].

Далі доцільно зосередитися на ключових особливостях функціонального забезпечення демократичної взаємодії органів публічного управління ЄС та засобів масової інформації, яку здійснює профільна інституція — Європейський центр свободи преси та медіа (European Centre for Press and Media Freedom, ECPMF) [110].

У публікації [114, с. 276-286] вказано, що «до юрисдикції даного органу, зокрема, входить уможливлення діяльності ЗМІ на засадах відкритості дискурсу, а також – пошуку, отримання та поширення інформації. Ідеологічно та, водночас, інституційно ECPMF займається сприянням, збереженням та захистом свободи ЗМІ шляхом відстеження наявних порушень, надання практичної підтримки журналістам та відстоювання незалежної правосуб'єктності останніх у правовідносинах із владно-урядовими організаціями.

Юридичною основою (підґрунтям) діяльності Європейського центру свободи преси та медіа (European Centre for Press and Media Freedom, ECPMF) є Європейська хартія щодо свободи преси (European Charter on the Freedom of the Press) та Хартія основних прав Європейського Союзу (Charter of Fundamental Rights of the European Union).

Варто зауважити, що підкласерне функціональне призначення діяльності ECPMF, враховуючи його неприбутковість, наддержавний та екстериторіальний характер діяльності, генерується від контрольного інституціонування (англ. – «watchdog institute») характеру кооперації «влада ЄС – ЗМІ ЄС – влада ЄС». ECPMF також носить назву «Європейського кооперативу» (European Co-operative, SCE) в силу належності до нього наукових, профспілкових, організаційно-журналістських, медіаіндустрійних та допоміжних організацій/індивідуальних активізм-представників.

Діяльність кожного з членів ECPMF окремо, та діяльність ECPMF як інформаційно-правової надбудови спрямовується на, по-перше, забезпечення прав ЗМІ під час їхньої професійної діяльності, та, по-друге, реалізацію принципу незловживання владою органами державного управління щодо опублікованих ЗМІ матеріалів – зокрема, відносно професійної діяльності органів публічно-владної юрисдикції».

Важливим нормативно-правовим, юридичним і політико-інформаційним інструментом, що визначає напрями та координацію взаємодії між органами влади ЄС і засобами масової інформації, є Переглянута Директива про аудіовізуальні медіа-послуги 2018 р. (The revised Audiovisual Media Services Directive 2018) [111].

Як у раніше зазначив автор, «даний документ, зокрема, визначає характер і порядок здійснення контролю та моніторингу за діяльністю органів публічної влади відносно незалежності ЗМІ в епоху діджиталізації, цифрового та інформаційного розвитку. Відповідно даного нормативно-правового документа, діяльність ЗМІ, особливо новинно-інформаційна, набуває характеру аудіовізуальної послуги за умови її публічного оголошення за допомогою

телебачення та (або) радіомовлення.

Відповідальність за виконання та реалізацію положень Переглянутої Директиви про аудіовізуальні медіа-послуги 2018 р. (The revised Audiovisual Media Services Directive 2018) відносно процесу взаємодії «влада-ЗМІ» покладено на профільні органи медійно-публічної юрисдикції – Центр свободи та плюралізму ЗМІ (Centre for Media Pluralism and Media Freedom) та Європейський центр свободи преси та медіа (European Centre for Press and Media Freedom, ECPMF). Пропорційно, окрім власних повноважень, на дані органи покладається «обов'язок створення пропорційного, безпечного, справедливого інформаційного поля», заснованого на неприпустимості стороннього впливу на ЗМІ – зокрема, від авторитетних представників влади, уряду, владно-урядового апарату тощо.

Окрім того, згідно вищенаведеної Директиви, створюються додаткові регуляторні органи профільної юрисдикції «на місцях» (у певній країні-члені ЄС) – національні регулятори (national media regulators), діяльність яких, власне, і координується Центром свободи та плюралізму ЗМІ (Centre for Media Pluralism and Media Freedom) та Європейським центром свободи преси та медіа (European Centre for Press and Media Freedom, ECPMF) у контексті забезпечення незалежності ЗМІ у ієрархічно нерівних правовідносинах вертикального формату (влада – ЗМІ)» [114, с. 276-286].

Варто зазначити, що забезпечення концептної взаємодії між органами влади ЄС та засобами масової інформації у контексті їх незалежності та неупередженості здійснюється як безпосередньо, так і опосередковано. Зокрема, цьому сприяють положення статей 15 та 17 Закону ЄС про авторське право 2019 р. (EU Copyright Directive 2019) [112], які гарантують журналістам і створювачам (держателів – holders) контенту право на його зберігання, поширення та використання без неправомірного втручання третіх сторін.

Крім цього, як у науковому доробку [114, с. 276-286] з'ясував автор, «у даному нормативно-правовому акті побічно встановлюється презумпція використання будь-яких даних ЗМІ лише за згодою суб'єкта-журналіста, який

створив окреме змістовне повідомлення – на практиці це означає, що єдиним правомірним способом використання матеріалів, зокрема, політичних досліджень від журналізм-представництв є його споживання, а не перекручування/спотворення/фальсифікація або знищення від зацікавлених у даних діях посадових осіб публічного права (працівників владно-урядового апарату ЄС на місцях та загальносоюзному рівні, представників органів публічної влади та органів місцевого самоврядування ЄС).

Реалізація означених позитивних інтенцій у сфері кооперації «влада ЄС – медіа ЄС» покладено, з одного боку, на інституційний загальносоюзний тріумвірат ЄС «Єврокомісія Європарламент – Рада Європи», та, з іншого – на профільні інституційні органи, згадані вище – Центр свободи та плюралізму ЗМІ (Centre for Media Pluralism and Media Freedom) та Європейський центр свободи преси та медіа (European Centre for Press and Media Freedom, ECPMF) у загальноспрямованій коопераційній площині.

Ознакою взаємодії органів публічної влади ЄС директивного та субсидіарно-диспозитивного рівня є спрямованість на досягнення демократичного консенсусу між владою та ЗМІ, загалом».

Слід також зазначити, що стаття 15 Директиви ЄС про авторське право 2019 року (EU Copyright Directive 2019) [112] визначає ідеологічні межі взаємодії між засобами масової інформації та публічно-управлінськими інституціями Союзу.

Згідно з даною Директивою, формування незалежної та якісної журналістики ЄС «є можливим виключно завдяки «формуванню позитивної переговорної позиції між представниками медіа-ринку (ЗМІ) та працівниками сфери державного управління». Стаття 17 Закону ЄС про авторське право (EU Copyright Directive) визначає незалежність ЗМІ проявом демократії, а тематико-стилістичне спотворення даного конструкту безпосередньо органами влади – власне посяганням на демократично-правовий режим.

Прецедент інституційної реалізації наведених приписів, як і в попередньому випадку – компетенційна сфера загальносоюзних інституційних

(Єврокомісія – Європарламент – Рада Європи) та партикулярно-інституційних (Центр свободи та плюралізму ЗМІ (Centre for Media Pluralism and Media Freedom) та Європейський центр свободи преси та медіа (European Centre for Press and Media Freedom, ECPMF) органів та установ» [114, с. 276-286].

Варто зауважити, що в механізмі плюралістичного функціонування та стратегічної взаємодії органів публічної влади і представників медіасфери (засобів масової інформації) ключове значення має виконання положень Колоквіуму Єврокомісії з основоположних прав та свобод 2016 р. (EC Colloquium on Fundamental Rights 2016) [113]. Це стосується як загальноінституційних органів (Єврокомісії, Європарламенту, Ради Європи), так і спеціалізованих інституцій, зокрема Центру свободи та плюралізму ЗМІ (Centre for Media Pluralism and Media Freedom) та Європейського центру свободи преси та медіа (European Centre for Press and Media Freedom, ECPMF).

Автором з'ясовано, «що документом, зокрема, продукується запровадження та державно-політична підтримка демократичного суспільства з наріжною інформаційною роллю ЗМІ у формуванні позитивної карти об'єктивного та безстороннього сприйняття різнорівневих органів державної (публічної) влади ЄС.

Додатково Єврокомісією наголошується на необхідності спрямування та координації органів управління ЄС як політико-економічним об'єднанням (Єврокомісії, Європарламенту, Ради Європи) у проєкції заохочення плюралізму думки, позиції, поглядів та переконань ЗМІ. Журналісти, як представники ЗМІ, відповідно до Колоквіуму Єврокомісії з основоположних прав та свобод 2016 р. (EC Colloquium on Fundamental Rights 2016), є своєрідним «провідником» демократично-правового режиму та суспільно-консенсуального соціального впорядкування, тому будь-яке втручання у діяльність останніх розглядається як порушення прав, свобод та інтересів як ЗМІ, так і громадянського суспільства ЄС.

Враховуючи вищезазначене, завданням владно-урядового апарату ЄС (Єврокомісія-Європарламент-Рада Європи; Центр свободи та плюралізму ЗМІ

(Centre for Media Pluralism and Media Freedom) та Європейський центр свободи преси та медіа (European Centre for Press and Media Freedom, ECPMF) є діяльність у інтересах соціуму, що включає в себе, зокрема, неупереджену та синхронізовану кооперацію публічних інституцій державного управління зазначеного вище рівня та компетенції із представниками засобів масової інформації (ЗМІ) ЄС.

Зазначимо, що системний характер взаємодії органів влади ЄС та ЗМІ ЄС має загальноправову точку прояву: реалізуючи приписи вищезгаданих нормативно-правових актів, інституції ЄС відповідають демократичним, соціально-правовим та гуманним постулатам ЄС як економіко-політичного об'єднання, основні з яких закладені Договором про функціонування ЄС 2012 р. (Treaty on the Functioning of the EU 2012) та суміжними нормативно-правовими актами, як-от Лісабонський договір 2007 р. (Treaty of Lisbon 2007), що фактично є складником TFEU від 2012 р.» [114, с. 276-286].

Окрім означених партикулярних (конкретних) інституційно-рамкових механізмів забезпечення функціонування ЗМІ ЄС та влади ЄС, необхідно виділити проєктну конотацію Ради Європи «Суспільні ЗМІ 2022» (Public Service Media, PSM 2022) [115]. Згідно даної ідеологічної парадигми, засоби масової інформації (ЗМІ) ЄС реалізують та забезпечують право громадян та соціуму на вільне вираження і відтворення поглядів, інформації, даних тощо. Базуючись на ст. 10 Європейської конвенції з прав людини (Article 10 of the European Convention of Human Rights), що визначає безбар'єрність критеріїв отримання, пошуку та просування інформації (даних), заснованих на теорії соціального розмаїття та, зокрема, політичної згуртованості. Реалізація питання політичної згуртованості, відповідно проєкту Ради Європи «Суспільні ЗМІ 2022» (Public Service Media, PSM 2022), виявляється і забезпечується шляхом консолідації діяльності Єврокомісії, Європарламенту та Ради Європи як ключових інституцій забезпечення правового верховенства та інформаційного гуманізму на території країн-членів Союзу.

Необхідно, також, зауважити, що проєкт Ради Європи «Суспільні ЗМІ

2022» (Public Service Media, PSM 2022) [115] реалізує формат взаємодії влади та ЗМІ ЄС шляхом контрольно-моніторингової діяльності відносно «неупередженості опублікованої ЗМІ інформації та різноманітності політичних поглядів, що сприяють вільному волевиявленню журналіста та публікуванню ним незалежних розслідувань, спрямованих на встановлення фактів об'єктивної дійсності».

В рамках даного підходу, зокрема, реалізується встановлення граничних нормативів участі органів публічного управління у діяльності та роботі ЗМІ: так, Єврокомісія, Європарламент та Рада Європи за таким принципом взаємодіють із профільними органами на кшталт Центру свободи та плюралізму ЗМІ (Centre for Media Pluralism and Media Freedom) та Європейського центру свободи преси та медіа (European Centre for Press and Media Freedom, ECPMF), не здійснюючи зловживань власним політичним та (або) економічним ієрархічним становищем, себто уникаючи узурпації інформаційно-соціальних потоків на власну користь. Дотримання даного підходу визнається прямим проявом демократичного правового режиму ЄС.

Також, доцільно відзначити, що в рамках функціонування ідеолого-систематичного проєктного підходу Ради Європи «Суспільні ЗМІ 2022» (Public Service Media, PSM 2022) [115] встановлюється презумпція взаємодії між органами влади ЄС та ЗМІ ЄС на засадах сприяння інформаційним джерелам від публічно-службових інституцій – щодо забезпечення відповідного рівня фінансування ЗМІ, допомоги в адаптації журналістів та ЗМІ до стандартів цифрової ери (епохи), що, своєю чергою, стандартизується принципом унормування конкурентного ринку журналістики ЄС за окремими її країнами-членами.

Доцільно зауважити, що питаннями консолідаційної кооперації органів публічного управління ЄС та ЗМІ ЄС займаються і непрофільні органи, як-от Організація безпеки та кооперації в Європі (Organization for Security and co-operation in Europe) [116]. Виходячи із призначеннєвої функції даного органу, останній займається налагодженням процесу транскордонного та

екстериторіального співробітництва формату «влада країн-членів ЄС – засоби масової інформації країн-членів ЄС». Організація безпеки та кооперації в Європі (Organization for Security and Co-operation in Europe) відзначає, що кластерним елементом співробітництва органів публічної служби та засобів масової інформації (ЗМІ) є індикаційний рівень демократичних, гуманних та соціальних показників кожної держави-члена ЄС окремо. Принциповим елементом взаємодії між владою та ЗМІ в ЄС, за такою парадигмою, є систематичне виконання усього нормативного та інституційного інструментарію (механізму) Єврокомісією, Європарламентом, Радою Європи та раніше згаданими профільними інституціями (Центром свободи та плюралізму ЗМІ (Centre for Media Pluralism and Media Freedom) та Європейським центром свободи преси та медіа (European Centre for Press and Media Freedom, ECPMF).

Принагідно відмітимо, що діяльність Організації безпеки та кооперації в Європі (Organization for Security and co-operation in Europe) [116] також спрямовується на врегулювання, зокрема, політичних та інформаційних аспектів напруги як на міждержавному, так і на внутрішньодержавному рівні. Оскільки юрисдикція даної інституції стосується питань «демократизації, довіри соціуму до влади та реалізації (забезпечення) прав людини», логічним є залученість даного органу у процеси кооперації між владою та ЗМІ ЄС (наприклад, аспект забезпеченості громадян оперативною, відкритою, неупередженою та безсторонньою інформацією корелює із базовим правом особи (індивіда) на інформацію, її збирання, розповсюдження та поширення). Виходячи з цього, діяльність Організації безпеки та кооперації в Європі (Organization for Security and co-operation in Europe) спрямовується на процедуру впорядкування правовідносин між владою та ЗМІ згідно основ плюралізму думки, свободи слова та мультизначності висловлюваних поглядів та переконань, зокрема, з питань політичного устрою та політико-соціальної (політико-інформаційної) інституційної кооперації.

Також, необхідно додати, що Організація безпеки та кооперації в Європі (Organization for Security and co-operation in Europe) [116] в рамках власної

компетенції забезпечує впровадження саме політичних, а не юридичних (нормативно-правових) елементів реалізації взаємодії (співробітництва) формату «влада ЄС – ЗМІ ЄС».

Означена юрисдикційна стилістика дозволяє говорити про відносну ефективність демократизації простору між органами публічного управління та ЗМІ ЄС внаслідок відсутності чинників предметно-практичного врегулювання та консолідації даного процесу на офіційному (правовому), а не конклюдивно-полемічному рівні (політичні та інституційні обговорення).

До субсидіарних за своїм форматом мірил стандартизації співробітництва, взаємодії та кооперації влади ЄС та ЗМІ ЄС від Організації безпеки та кооперації в Європі (Organization for Security and co-operation in Europe), виходячи із функціонального призначення органу (наведений Адміністративною інструкцією ОБСЄ 3/2022 від 14.11.2022 р. – Administrative Instruction 3/2022 OSCE Evaluation Policy [117]), визнається оцінка безпосереднього стану відкритого демократичного діалогу між представниками інформаційної преси та публічно-управлінської служби країн-членів ЄС (окремо) та ЄС як об'єднавчого політико-економічного/політико-соціального утворення.

Варто відмітити, що стиль та специфіка моніторингової діяльності Організації безпеки та кооперації в Європі (Organization for Security and co-operation in Europe), знову-таки, має полемічно-рекомендаційний характер, внаслідок чого держави-учасники (сумарно налічується 57 держав-учасниць, включно із країнами-членами ЄС) не мають обов'язку виконання приписів взаємодії «влада-ЗМІ-влада», внаслідок чого процедура нівелювання подекуди наявних ієрархічно-управлінських утисків від органів публічної служби до журналістів (ЗМІ) на території ЄС концентрується виключно на доброчесності органів влади Союзу.

Також, потрібно зауважити, що місійне забезпечення взаємодії між владою та ЗМІ в ЄС за допомогою Адміністративної інструкції ОБСЄ 3/2022 (OSCE Evaluation Policy) [117] відбувається за концептуальним принципом

«самооцінювання» («self-evaluation»), спрямованим виключно на «спрямування» даним профільним органом роботи інституцій владно-урядового спрямування, а саме – недопущення їхнього виходу за межі встановлених рамок існування, деузурпації інформаційної складової роботи ЗМІ та, зокрема, забезпечення права громадян на отримання повної, всебічної та неупередженої інформації. В межах даного конструкту, забезпечення принципу незалежності ЗМІ ЄС від влади ЄС здійснюється за принципом відпускнуго регулювання, чим, знову-таки, підтверджується запитальність рівня ефективності останнього – адже за такого підходу вищий рівень контролю процесів виконання демократизації співробітництва влади та ЗМІ країн-членів ЄС координується «від влади до ЗМІ», без залучення третіх сторін моніторингу ефективності (місія Administrative Instruction 3/2022 OSCE Evaluation Policy носить факультативний характер).

На підтримку незалежної, безсторонньої та індепендивної діяльності журналістів ЄС у процесі їхньої взаємодії з органами публічного управління ЄС на території Союзу функціонує неприбуткова організація (non-profit organization) – Європейська федерація журналістів (European Federation of Journalists) [118].

Її призначеннєвою функцією у контрастуванні та координації правовідносин між органами публічного управління ЄС та журналістами-представниками засобів масової інформації (ЗМІ) ЄС є, насамперед, координація міри втручання органів влади Союзу незалежно від їхнього ранжування (Єврокомісія-Європарламент-Рада Європи; цільові (фахові) органи управління, як-от Центр свободи та плюралізму ЗМІ (Centre for Media Pluralism and Media Freedom) та Європейський центр свободи преси та медіа (European Centre for Press and Media Freedom, ECPMF) із метою запобігти перекручуванню, спотворенню, перебільшенню, або применшенню, соціально та політично значущої інформації, що публікується ЗМІ.

Квінтесенційним завданням діяльності Європейської федерації журналістів (European Federation of Journalists або EFJ) також є «заклик до

влади та роботодавців у кооперації із органами влади» щодо вживання конкретних заходів покращення статусу, місця, ролі та стратегічної позиції журналіста в парадигмі соціально-політичної карти ЄС. Ключові критерії, за якими оцінюється коефіцієнт співвідношення «влада-ЗМІ-влада ЄС», Європейська федерація журналістів (European Federation of Journalists) [118] визначає:

а) свободу кореспонденції журналістом політичних подій та дій політиків, представників органів публічної влади;

б) змалювання діяльності органів публічної служби окремої країни-члена ЄС або ЄС як політико-економічного утворення;

в) надання вільної оцінки діям органів публічного управління та урядування ЄС журналістами ЗМІ ЄС без імовірності подальших перешкод діяльності окремих ЗМІ або журналістів, які опублікували «нетолерантну» для влади інформацію/дані;

г) опція висвітлення подій політико-соціального спрямування європейськими ЗМІ на засадах не лише «фактажного» викладу матеріалу, а і реалізації принципу свободи слова («freedom of speech») без подальших утисків від органів публічної влади, або узурпації діяльності окремих ЗМІ за владно-ієрархічною категоризацією.

Крім вищезазначеного, коло предметної компетенції Європейської федерації журналістів (European Federation of Journalists) [118] передбачає стимулювання до регуляції питання стратегічної професійної незахищеності ЗМІ як інституцій ЄС та журналістів як суб'єктів інформаційного права, інформаційної свободи та транслювання інформації (даних, фактів) у ЄС. Для цього у рамках громадських обговорень та слухань у 2018 р. органом було запущено стартап «Загальна інформація» (мовою оригіналу: франц. – «*Etats généraux de l'information*»), основними контекстами якого визначено необхідність створення у ЄС незалежної інституції контролю та нагляду за діяльністю «влади та ЗМІ в органічній сукупності» задля незалежного пропонування варіантів подолання «ідеологічної напруги між елітарними

Не дивлячись на субсидіарно-ідеологічний характер функціонування Європейської федерації журналістів (European Federation of Journalists), деякі кластери діяльності організації впорядковують та нормують процеси взаємодії влади та ЗМІ ЄС не лише на рамковому, але й реально-предметному (директивному) рівні.

Таким чином, маємо говорити про вагому роль неурядових організацій у формуванні позитивного спектрального розуміння феномену взаємодії влади та ЗМІ у ЄС.

Вищерозвинута ідеологія знаходить підтвердження також, зокрема, у діяльності інституції-стартапу «Швидке реагування на свободу ЗМІ» (Media Freedom Rapid Response, MFRR) [119]. Юрисдикція органу у контексті співробітництва влади та ЗМІ ЄС передбачає відстеження, контролювання та реагування на порушення свободи преси та ЗМІ від органів влади, публічного управління та адміністрування в державах-членах ЄС та ЄС як об'єднаному політико-економічному союзу. В рамках даного проєктного підходу ЗМІ ЄС отримують юридичну та практичну підтримку, а також – громадську адвокацію від незаконних посягань на їхні прояви свободи слова («freedom of speech») від органів публічної служби країн-членів Союзу та ключових наддержавних інституцій ЄС (класичний інституційний тріумвірат Єврокомісія-Європарламент-Рада Європи).

Нормативним підґрунтям для функціонування стартапу-інституції «Швидке реагування на свободу ЗМІ» (Media Freedom Rapid Response) [119] виступає згадана ст. 10 Європейської конвенції з прав людини (Article 10 of the European Convention of Human Rights), яка передбачає обов'язок неухильного дотримання на території ЄС принципів соціально-політичного розмаїття. При цьому зауважимо, що дана інституція-стартап здійснює стратегічне співробітництво із вищевикресленою Європейською федерацією журналістів (EFJ). Підвалини проєкту було закладено Єврокомісією у 2020 р., фінансування даної інституції також здійснюється даним органом на субсидіарно-факультативній (залишковій) основі.

Розвиток медіа ЄС на рівні формування соціальної, політичної та політико-соціальної думки громадянського суспільства, а також – експансіювання впливу ЗМІ на процеси державотворення можна визнати причиною створення Глобального форуму розвитку ЗМІ (Global Forum for Media Development) [120]. Мета функціонування даного неформального (неінституційного) органу – підтримка журналістики та розвиток ЗМІ, поєднаних із детектуванням та подальшим унеможливленням порушення права свободи ЗМІ, вільнодумства ЗМІ та журналістів та ін. безпосередньо від «публічних органів та установ, що наділені ієрархічною владою відносно ЗМІ та їхніх представників (керівництва, журналістів тощо).

В рамках підпроектної діяльності вищезначеної інституції також було створено Робочу групу EU Media Advocacy Working Group [121], цільовим призначенням діяльності якої є підтримка демократичних прав та свобод журналістів та ЗМІ як гуманістичних нормативізаторів соціально-політичного та суспільно-соціального середовища ЄС. Адвокація діяльності ЗМІ ЄС від даної Робочої групи також передбачає відстоювання інтересів ЗМІ в офіційних державних інституціях ЄС задля «встановлення паритету можливостей» органів публічного управління ЄС та влади ЄС безпосередньо.

Заключною неурядовою організацією, діяльність якої вбачається доцільним дослідити в процесі аналізу специфіки інституційної взаємодії формату «влада ЄС – ЗМІ ЄС – влада ЄС», Європейська редакція новин (European Newsroom). Цим органом створено стартап під назвою «Європейський медіаландшафт» (The European Media Landscape) [122]. До юрисдикційного поля даного органу в рамках даного проєкту, зокрема, відноситься дослідження специфіки діяльності ЗМІ ЄС, а також – ефективності їхньої діяльності, з детекцією загальних питань (аспектів), що дозволяють, або не дозволяють, ЗМІ ЄС та окремим журналістам у ЄС досягати інформаційного успіху, або відчувати себе безпечно та недоторканно (порушення «імунітету ЗМІ», як правило, є результатом діяльності органів владно-урядової юрисдикції, згідно досліджень European Newsroom). Відтак, Європейська редакція новин (European Newsroom) спрямовує власну діяльність, знову-таки, на

консолідацію влади ЄС та ЗМІ ЄС як об'єднаних метою демократизації суспільства Союзу урядових та неурядових (інформаційних) інституцій відповідно.

Нижче представлено та узагальнено механізм організаційно-правового забезпечення взаємодії влади та ЗМІ ЄС крізь призму діяльності урядових та неурядових інституцій ЄС, спрямованих на нормативне (законодавче), власне інституційне та, як результат, інституційно-законодавче забезпечення свободи слова журналістів та принципу вільнодумства ЗМІ/журналістів (Рис. 2.3)

Рис.2.3 Механізм організаційно-правового забезпечення взаємодії влади та ЗМІ ЄС

Таким чином, організаційно-правові особливості механізмів взаємодії

органів публічної влади і засобів масової інформації у країнах ЄС передбачають діяльність урядових та неурядових інституцій ЄС, спрямованих на нормативне (законодавче), власне інституційне та, як результат, інституційно-законодавче забезпечення свободи слова ЗМІ та принципу вільнодумства ЗМІ/журналістів загалом. Окрім цього, реалізація принципів демократії в інформаційній парадигмі ЄС передбачає обмеження узурпації контрольно-ієрархічних можливостей органами публічної служби – зокрема, щодо ЗМІ та їхніх представників (журналістів, редакторів, керівників тощо).

2.3 Аналіз інституціональних перетворень взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління в Україні у контексті європейського виміру

Як нами було зазначено у публікації [124, с. 425-430], «державотворчий процес Євроінтеграції в Україні, ознаменований підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, укладеною 21.03. та 27.06. 2014 р. в якості базового договору політичної асоціації та економічної інтеграції між сторонами (повністю набула чинності 01.09.2017 р.), зумовив необхідність не лише перепрофілювання діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, але й засобів масової інформації (ЗМІ) як вагомих акторів політико-соціального процесу в аспекті кооперації із вітчизняним владно-урядовим апаратом.

Нижче розглянемо основні підвалини формування прецеденту взаємодії формату «органи публічної влади – засоби масової інформації» в Україні у контексті європейського виміру як передумови до подальших інституціональних перетворень, котрі є предметом розгляду у даному пункті дисертаційного дослідження».

Насамперед, Угода про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (повністю чинна від 01.09.2017 р.) [123] закріплює презумпцію незалежності та неупередженості засобів масової інформації на території обох сторін-

підписантів як базовий елемент політичного конструкту.

Зазначимо, що «відповідно до ст. 396 Глави 15 Розділу V (Економічне та галузеве співробітництво) Угоди, саме органи державної влади та органи місцевого самоврядування де-факто відповідають за підготовку, перепідготовку та захист імунітету свободи слова журналістів, медійників, працівників медіа-сфери друкованого та електронного секторів, а також – процеси забезпечення стратегічної незалежності засобів масової інформації (ЗМІ) громадського та приватного варіантів афіліації з метою, окрім іншого, стандартизації їхньої діяльності та забезпечення міжнародного (інтернаціонального) співробітництва ЗМІ в Україні та ЄС зокрема.

Крім цього, відповідно до ст. 235 ч.3 п. 1 Розділу IV (Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, право на інформацією визнається одним із базових (засадничих) для людини і громадянина за демократично-правовим, плюралістичним устроєм державотворення на території сторін-підписантів, котрими, власне, і є Україна та ЄС.

Така інформація, зокрема, може стосуватися або діяльності органів державної влади, або органів місцевого самоврядування та інших органів урядово-управлінської юрисдикції, та повинна забезпечуватися безпосередньо в процесі публічного управління шляхом надання засобам масової інформації (ЗМІ) відповідного імунітету незалежно від «невигідності» висловлювань останніх щодо їхньої діяльності» [124, с. 425-430].

Отже, діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні має відповідати встановленим критеріям незалежності засобів масової інформації та об'єктивності інформаційного висвітлення [124].

Далі пропонуємо зосередитися на, «по-перше, поточних орієнтирах процесу перепрофілювання ЗМІ-сфери України відповідно стандартів ЄС відповідно інформації із офіційних моніторингових джерел та, по-друге, на процедурних елементах взаємодії формату «органи публічного управління України – засоби масової інформації (ЗМІ) України» крізь призму проведення

відповідних інституціональних перетворень у даній сфері.

Згідно даних із офіційного моніторингового джерела динаміки виконання Україною положень Угоди про асоціацію з ЄС від Кабінету Міністрів України (КМУ) під назвою «Пульс Угоди» (що, власне, і визначає успішність «європейського виміру» інтеграції України із ЄС), Україна за період 2014 р. – дотепер досягла успіху у 91% у підсегменті «Політичний діалог, національна безпека та оборона». Складовими політичного діалогу (на внутрішньому рівні), наприклад, є гармонізація участі засобів масової інформації у процесі висвітлення політичних подій шляхом надання доступу журналістам та медіа-представникам до діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування на засадах відкритості» [124, с. 425-430].

Зазначені положення були реалізовані у 2017–2018 рр. Комітетом Верховної Ради України з питань зовнішньої політики та міжнародного співробітництва у взаємодії з Міністерством закордонних справ України. Виражена міжнародна складова цього процесу свідчить про орієнтацію України на європейські стандарти в інформаційно-медійній сфері, впровадження яких передбачає, зокрема, дотримання норм Ради Європи у сфері діяльності засобів масової інформації (відсилка до 396 Глави 15 Розділу V (Економічне та галузеве співробітництво) Угоди, зазначеної вище) [125].

Вважаємо, що «системної важливості у контексті подальших досліджень інституціональних перетворень набуває підсегмент моніторингового джерела Кабінету Міністрів України (КМУ) «Пульс Угоди» під назвою «Статистика та обмін інформацією». Згідно означених статистичних даних, ЗМІ є частиною інформаційно-цифрової трансформації та економічним активом України на шляху до виконання умов Євроінтеграції (процентний відсоток динаміки – 96% за період 2014 р. – дотепер).

Так, наприклад, у 2015 р. засоби масової інформації (ЗМІ) було віднесено до складової частини державно-статистичного виробництва та джерела забезпечення інформаційної надійності, в тому числі, статистичних даних (інформації), що надходить із відкритих джерел та може стосуватися, зокрема,

питань державотворення, державного управління, публічного управління та адміністрування» [124, с. 425-430].

З інституційної точки зору, за реалізацію цього структурно-реформаційного напрямку державної політики взаємодії «владно-урядовий апарат – засоби масової інформації» визначено відповідальними Комітет Верховної Ради України з питань економічного розвитку та Комітет з питань цифрової трансформації [126].

На думку автора, «враховуючи вищезначені стандарти інституціоналізації сектору взаємодії влади та ЗМІ в Україні в умовах Євроінтеграції та в контексті європейського виміру, доцільно також говорити про розвиток і розбудову державної політики діяльності ЗМІ-сектору та визначення певних рамкових орієнтирів інформаційної діяльності останніх, зокрема, в умовах неспровокованої збройної агресії РФ проти України та введення на території України воєнного стану від 24.02.2022 р.

Одним із подібних позитивно-динамічних перепрофілювань доцільно вважати діяльність Міністерства культури України (Мінкульту)» [124, с. 425-430].

Діяльність даного органу (інституції) регулюється в Україні Постановою КМУ № 885 Деякі питання діяльності Міністерства культури [127] та Постановою КМУ № 1396 Про перейменування Міністерства культури та стратегічних комунікацій України [128], якою було здійснено перейменування Міністерства культури та стратегічних комунікацій України та уточнено його функціональну компетенцію.

На сучасному етапі Міністерство культури України забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах культури, медіа та інформаційної політики в частині, що не належить до повноважень незалежних регуляторних органів. У контексті взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації роль міністерства полягає передусім у:

1. формуванні та реалізації державної політики у сфері медіа та інформаційного простору;

2. розробленні нормативно-правових актів з питань функціонування медіасфери;
3. забезпеченні умов для розвитку професійних стандартів журналістики та медіаграмотності;
4. координації діяльності підпорядкованих установ у сфері інформаційної політики.

Враховуючи, що Міністерство культури України до сфери власної юрисдикції відносить управління та регулювання інформацією як новинним активом, логічно відзначити, що у власній діяльності орган також посиляється на Закон України «Про інформацію» № 2657-XII [129] та Закон України «Про доступ до публічної інформації» № 2939-VI [130]. Виходячи із положень останніх, зокрема, Мінкульт здійснює регулювання процедури надання повної та доступної, а також – достовірної інформації засобами масової інформації (ЗМІ) із суспільно важливих питань, як-от діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, із оперативним доведенням даної інформації до населення з метою реалізації ними власного права на суспільно-інформаційну обізнаність; розкриття публічної інформації у інформаційно-політичній площині за умови відсутності стратегічно-державного елемента та (або) прецедента державної таємниці щодо такої інформації загалом.

Наступним системним елементом інституційної взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління в Україні у контексті європейського виміру доцільно визначити Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифру).

Діяльність Міністерства цифрової трансформації України (Мінцифри) регулюється Постановою КМУ № 856 Питання міністерства цифрової трансформації [131] та Постановою КМУ № 501 Про внесення змін до Положення про Міністерство цифрової трансформації України [132]. Щодо діяльності та роботи засобів масової інформації доцільно виокремити п.4 Постанови КМУ № 856, де декларуються підходи щодо збереження та захисту інформаційних даних.

Враховуючи технологізацію процесів збирання, систематизації та публікації інформації із відкритих джерел та тенденцію до цифровізації Інтернет-інформації, логічною виглядає право Мінцифри на технічне та технологічне забезпечення засобів масової інформації (ЗМІ) як об'єктів поля цифрових (електронних) інформаційно-технологічних послуг.

Беручи до уваги цифровізаційні тенденції роботи ЗМІ в Україні та, зокрема, поступовий перехід на формат «медіаринку» (конгломерація друкованих засобів масової інформації та т.зв. «Інтернет-ЗМІ» відповідно), проведення Мінцифрою супутньої діяльності із налагодження функціонування «цифрових ЗМІ» в рамках новоприйнятого Закону України «Про медіа» № 2849-IX від 13.12.2022 р. виглядає мотивовано-логічним державно-управлінським та інституційним рішенням.

Таким чином, діяльність Міністерства цифрової трансформації України (Мінцифри) спрямована на забезпечення, в тому числі, Інтернет-інформаційної взаємодії формату «влада – ЗМІ», де діяльність медіа виходить за межі збирання та публікації даних виключно в текстовому режимі, розповсюджуючись, окрім іншого, на процеси євроінтеграційної рецепції медіаправа ЄС щодо діяльності «цифрових» ЗМІ.

Нижче пропонуємо розглянути деякі положення Закону України «Про медіа» № 2849-IX від 13.12.2022 р. та реалізацію положень даного нормативно-правового акту раніше згаданим Міністерством культури України та Національною радою України з питань телебачення та радіомовлення у органічній сукупності.

Так, прийнятий в умовах моральної та термінологічної застарілості наразі нечинного Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» № 2782-XII та перепрофілювання вітчизняного медіаринку Закон України «Про медіа» № 2782-XII визначив, зокрема, особливості інституційної видозміни ринку інформаційних послуг та, зокрема, взаємодії органів влади та засобів масової інформації (ЗМІ) в Україні.

Відповідно до Преамбули, а також – ст. 1, ст. 2, ст. 4, ст. 5 Закону України

«Про медіа» № 2782-XII від 13.12.2022 р. [133], можна зробити висновок про діяльність Міністерства культури України та Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення у контексті забезпечення, зокрема: а) права на свободу думки, слова, поглядів та переконань; б) права на вільне вираження персональних позицій, поглядів та світоглядного індивідуально-інформаційного бачення; в) реалізації права громадян на вседжерельну, опціональну, вільну, різнобічну інформацію із відкритих джерел шляхом взаємодії влади та ЗМІ; в) забезпечення плюралістичної концепції вираження персональних поглядів, переконань, підходів під час збирання, систематизації, оприлюднення інформації тощо засобами масової інформації (ЗМІ) із забезпеченням імунітету останніх органами державної влади та органами урядово-владної юрисдикції.

Крім того, до юрисдикції Національної ради з питань телебачення та радіомовлення відтепер віднесено контроль за діяльністю аудовізуальних медіа – нелінійних інформаційних сервісів, що, зокрема, надають ЗМІ-інформацію у інтерактивному форматі із використанням інформаційних платформ, доповнених фото- та відеоматеріалами для створення прецеденту наочності.

В свою чергу, Міністерство культури України формує власну інформаційно-медійну діяльність пропорційно положенням ст. 8 Закону України «Про медіа» № 2782-XII, сприяючи розробці державної політики Національної ради з питань телебачення та радіомовлення у питаннях інформаційно-політичної, медійної та культурно-мистецької взаємодії двох вищезначених органів з метою демократизації національного інформаційно-медійного простору. Крім того, до юрисдикції двох вищезначених органів, відповідно ст. 8 Закону України «Про медіа» № 2782-XII, належить моніторинг процесу використання електронних комунікацій з метою регулювання сфер суспільного життя, що мають вплив на національно-медійну сферу взаємодії органів державної влади та органів ЗМІ [133].

Обговорюючи спільну (пов'язану) інституціональну юрисдикцію Міністерства культури України та Національної ради України з питань

телебачення та радіомовлення відповідно положень Закону України «Про медіа» № 2849-IX від 13.12.2022 р., варто також говорити про превалюючі повноваження саме другого вищеназваного органу над першим у стратегічній проєкції.

Нижче означимо самоврядні юрисдикційні повноваження Національної ради з питань телебачення та радіомовлення у контексті забезпечення взаємодії засобів масової інформації (ЗМІ) та органів державної влади у євроорієнтованому просторі публічного управління та адміністрування.

В першу чергу, концепцію діяльності Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення була першочергово визначено у Законі України «Про Національну раду України з питань телебачення та радіомовлення» № 538/97-ВР від 23.09.1997 р. (остання ред. від 31.03.2023 р.) [134], якою, власне, визначалися повноваження даного органу щодо визначення національної концепції телерадіомовлення, здійснення контролю та нагляду за телерадіомовленням, аналізу відповідності дій та публікації даних телеканалами, радіостанціями та ін. положенням Основного закону – Конституції України та ін. (відповідно Преамбули даного Закону). Крім цього, у ст. 1 Закону України № 538/97-ВР було визначено презумпцію надрегуляторності та екстраколегіальності Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення (себто – де-факто нормативного акцепту законодавця на «виходи» органу за межі власних повноважень у процесі телерадіорегулятивної діяльності на території України), а ст. 14 серед регуляторних повноважень Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення виокремлювала ліцензування як постійного, так і тимчасового форматів мовлення (телеканалів та телерадіокомпаній), внаслідок чого в Україні формувався прецедент дерегульованості та масштабної розмірності медійного простору із неможливістю налагодження прямого співробітництва формату «влада – ЗМІ».

Вимоги співробітництва з ЄС у сфері телебачення та радіомовлення, діяльності ЗМІ, інформаційної відкритості та ін., прописані, зокрема, в раніше

згаданий Угоді про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р., як-от ст. 252 п. 3 ч. 3 Розділу IV Документу, котрою запроваджується регламентація прецеденту поінформованості населення і громадськості із значущих питань міждержавного співробітництва сторін та імплементації підписантами положень щодо інформаційної відкритості, масово-інформаційної безпековості та взаємодоповняльного зв'язку між засобами масової інформації (ЗМІ) та органів державної влади на засадах свободи слова, думки та поглядів перших та захисту означених наративів вільної журналістики та мас-медійної діяльності другими. Крім того, п. g) ст. 252 п. 3 ч. 3 Розділу IV Документу встановлює принцип часткової самоврядності телерадіомовлення як проєкції вільного інформаційного обміну у якості демократичного механізму. Відтак, діяльність Національної Ради України з питань телебачення та радіомовлення, згідно останніх євроінтеграційних перепрофілювань, набула саме «регулятивно-відпускного» характеру [135]. Означимо це нижче.

Так, у Законі України «Про медіа» № 2782-ХІІ від 13.12.2022 р. окрема стандартизація повноважень Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення здійснена у ст. 8-10 даного нормативно-правового акту. Окрім означених раніше положень щодо переходу органу до плюралістичної концепції регулювання медіапростору (ст. 8 Закону), додалися також підходи щодо предметної реалізації інформаційного, культурно-мистецького та електронно-комунікаційного профілю шляхом упровадження Стратегії та Плану реалізації Стратегії (ст. 9 Закону), метою яких є координація діяльності державних органів у сфері медіапростору, а також – концептуальні пропозиції щодо мовленнєвого та ефірного багатоканального перепрофілювання електронно-комунікаційних мереж під стандарти мовлення ЄС із одночасною координацією даного процесу Національною радою України з питань телебачення та радіомовлення (ст. 10 Закону) [93].

Відтак, можна говорити про видозміну юрисдикційних повноважень Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення щодо модифікації національного масово-інформаційного простору шляхом

відпускної дерегуляції медіаутворень та сприйняття концепції «управління сталим розвитком засобів масової інформації (ЗМІ)», стандартизованої у ЄС. Примітно, що деякі із положень Закону України «Про медіа» № 2782-XII від 13.12.2022 р. або повністю відповідають, або частково відтворюють концептуальні підходи до управління медіасферою ЄС, що також мала контекстні видозміни із прийняттям 16.09.2022 р. EU Media Freedom Act 2022, який, як і вищезначений вітчизняний Закон № 2782-XII, ввів у дію положення про розширення медійно-плюралістичного конструкту, спрямованого на вільне вираження засобами масової інформації (ЗМІ) власних поглядів та переконань у друкованому, цифровому, відеоінформаційному, радіо- та інших форматах.

Виходячи з цього, потрібно зробити висновок про статус Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення як державного органу, що у координації із органами державної влади (як-от Міністерство культури України) здійснює контроль та нагляд за розбудовою вітчизняного ЗМІ-ринку відповідно умов євроінтеграції, зокрема, вищенаведених положень Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. та новоприйнятого Закону України «Про медіа» № 2782-XII від 13.12.2022 р. Додатковим (екстрактивним) елементом трансформаційних видозмін у галузі взаємодії влади та ЗМІ в Україні у контексті євроінтеграційних перетворень можна називати діяльність Міністерства цифрової трансформації України (Мінцифри), яке де-факто забезпечує перехід до «оцифровки» ринку медіапослуг та юридичного узаконення (регулювання) даного процесу засобами нормативно-правового впливу.

Від аналізу специфіки взаємодії засобів масової інформації (ЗМІ) із органами державної влади на рівні інституціонально-казуальної юрисдикції (галузеві органи на кшталт Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення та субгалузеві органи – як-от Міністерство культури України (Мінкульт) та Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифри) пропонуємо перейти до дослідження контекстів кооперації засобів масової інформації (ЗМІ) України із парламентом (Верховна Рада України), а також –

урядом (Кабінетом Міністрів України) у контексті їхньої синхронної інституціонально-перетворювальної діяльності.

Взаємодія засобів масової інформації (ЗМІ) та Верховної Ради України (парламенту) де-факто регламентована двома нормативно-правовими актами: Конституцією України у якості Основного закону (Розділ IV, ст. 75 – ст. 101 Конституції України) та Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» № 1861-VI від 10.02.2010 р. Крізь призму повноважень, делегованих Верховній Раді України Основним законом – Конституцією України у ст. 85 – говоримо про наявність права на акредитацію журналістів та представників ЗМІ при Верховній Раді на строкових або позастрокових засадах, при цьому означена активність частково проєктується від положень Закону України «Про інформацію» № 2657-XII [136] (у контексті права громадян на отримання повноцінного за обсягом інформаційного матеріалу щодо діяльності органів державної влади на засадах інформаційної відкритості – остання, до речі, є одним із засадничих постулатів діяльності парламенту в Україні). У даному контексті також варто згадати концепт взаємодії Верховної Ради України з медіапрофілем за доступом до публічної інформації – у випадках, коли такі дані надаються на вимогу засобу масової інформації, окремо журналіста в рамках збору матеріалів тощо, внаслідок чого, окрім положень Основного закону та Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» № 1861-VI від 10.02.2010 р., який буде розглянуто нижче, застосовуються положення Закону України «Про доступ до публічної інформації» № 2939-VI щодо регламентації строковості відповідей на подібні запити (20 робочих днів відповідно до ст. 20 Закону № 2939-VI) [137].

Найбільш об'ємним за обсяговим для розумінням взаємодії Верховної Ради України (парламенту) та засобів масової інформації (ЗМІ) в Україні крізь інституціональну призму є Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» № 1861-VI від 10.02.2010 р. Зокрема, у ст. 3 Документу принципами діяльності органу визначено гласність та відкритість, забезпечення яких можливе за умови рівного, вільного, повноцінного та послідовного доступу

журналістів, медійників та засобів масової інформації (ЗМІ) до процесу сесійної діяльності для збору та публікації відповідної інформації. Власне, процедура доступу журналіста до участі у парламентських засіданнях Верховної Ради України має певні бюрократичні особливості, як-от замовлення постійних перепусток у Пресслужбі парламенту виключного нового скликання. У разі, якщо журналістом та (або) ЗМІ-представником не було надано стандартний перелік особистих даних та інформації (фактичне місце проживання; контактний телефон; паспортні дані; назва ЗМІ, представником якого є особа тощо) до початку сесій Верховної Ради України, єдиною додатковою опцією є отримання тимчасової перепустки, як правило, на доступ до окремого (окремих) засідань парламенту.

Потрібно зазначити, що вищенаведені положення не є свідчення повноцінного євроінтеграційного інформаційного перепрофілювання діяльності Верховної Ради України пропорційно положенням гласного та відкритого процесного середовища, що, власне, регламентується Законом України «Про Регламент Верховної Ради України» № 1861-VI від 10.02.2010 р. Водночас, маємо деякі позитивно-інформаційні інституціональні видозміни у діяльності Верховної Ради України, про які буде зазначено далі.

В першу чергу, йдеться про веб-сайт Верховної Ради України, який визначено інструментарієм гласності та відкритості діяльнісно-інформаційного процесу парламенту відповідно до ч. 5 ст. 3 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» № 1861-VI від 10.02.2010 р. Так, веб-портал парламенту оперує широким колом ресурсного потенціалу та включає такі інформаційні розділи, як головна сторінка, пошукова машина, термінологічний покажчик тощо. Окрім того, на сайті Верховної Ради України доступна до перегляду інформація, зокрема, про комітети Верховної Ради України та їхню діяльність, юридична класифікація прийнятих та розроблених парламентом документів, юридична класифікація внутрішніх та міжнародних документів, прийнятих відповідним органом тощо. Крім того, до відкритого доступу надаються дані із процесу законотворчості, власне законодавчої та

комунікативної діяльності органу [138].

Потрібно зауважити, що діяльність Верховної Ради України у контексті взаємодії із органами інформаційного профілю (засобами масової інформації) та питання позитивного перепрофілювання парламенту, на наш погляд, генерується за рахунок призначення функції останнього, що визначена у Розділі IV (ст. 75-101) Конституції України, себто законодавча діяльність та активність. Саме за допомогою законів Верховна Рада України забезпечує цілісну організаційну послідовність, в тому числі, статусної ролі засобів масової інформації у категоризації відкритого, сучасного інформаційного демократичного суспільства (Закон України «Про інформацію» № 2657-XII та Закон України «Про доступ до публічної інформації» № 2939-VI). Така концепція діяльності парламенту визначає його як державотворчий орган нормотворчої юрисдикції, де остання спрямована, зокрема, не лише на свободу засобів масової інформації (ЗМІ), але й на забезпечення права людини та громадянина на належне інформаційне забезпечення, що регламентовано ст. 34 Конституції України у якості Основного закону.

Водночас, специфіка контекстуальної взаємодії засобів масової інформації (ЗМІ) в Україні із урядом – Кабінетом Міністрів України де-факто регламентується Конституцією України (Розділ VI, ст. 113-120 Основного закону), Законом України «Про Кабінет Міністрів України» № 794-VII від 27.02.2014 р., також – вищезначеним Законом України «Про медіа» № 2849-IX, що замінив у даному контексті Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» № 539/97-ВР від 23.09.1997 р. (остання перехідна ред. від 31.03.2023 р., наразі нечинний).

Виходячи із положень Основного закону – Конституції України – специфіка взаємодії Кабінету Міністрів України та засобів масової інформації проєктується від обов'язку першого щодо забезпечення соціально-інформаційного розвитку (ст. 116 Основного закону).

Відповідно до ч. 4 ст. 3 Закону України «Про Кабінет Міністрів України»

№ 794-VII від 27.02.2014 р., обов'язком уряду є повноцінне та своєчасне інформування громадськості про власну активність та прийняті суспільно значущі рішення через медіа. Контекст євроінтеграційного впливу тут виражений у видозміні понятійної категорії «засоби масової інформації» на «медіа» відповідно до Закону України «Про медіа» № 2849-IX – у редакції Закону України «Про Кабінет Міністрів України» № 794-VII від 31.03.2023 р. Цим законодавець, по-перше, розширює сферу інформаційно-компетентнісного висвітлення діяльності уряду, надаючи таке право не лише друкованим засобам масової інформації (пресі) в Україні, але й онлайн-виданням, закладам «цифрової журналістики», електронним, аудіовізуальним засобам масової інформації, телерадіопредставництвам тощо.

В той же час, відповідно Закону України «Про медіа» № 2849-IX, Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення в особі Голови де-факто отримує право на висвітлення діяльності уряду. Зокрема, п. 9 ч. 2 ст. 81 вищезначеного Закону надає право Голові бути присутнім на засіданнях Кабінету Міністрів України, представляючи безпосереднім інтереси медійної сфери, фінансування останньої та забезпечення незалежності останньої. Подібна конотація дозволяє говорити про факт зближення уряду України та засобів масової інформації (ЗМІ) в Україні у контексті позитивно-європейської інституціоналізації даного процесу.

Також заслуговують на увагу конотації законодавця щодо співробітництва Кабінету Міністрів України та засобів масової інформації, що встановлюють презумпцію контролю та моніторингу уряду за діяльністю інформаційно-медійної сфери держави. Останні прописані, зокрема, у ст. 6 Закону України «Про медіа» № 2849-IX, де ключовою інституцією, що здійснює нагляд за додержанням державної регуляторно-медійної політики, названо саме вітчизняний уряд. Також, відповідно до ч. 2 ст. 6 вищезазначеного Закону, Кабінет Міністрів України займається безпосереднім запровадженням засад державної політики у сфері медіа, журналістики та інформаційної діяльності. Відтак, наголошуємо на двосторонньому форматі співробітництва

уряду та засобів масової інформації (ЗМІ) в Україні, де перший має як регулятивно-монопольні, так і демократично-відпускні владні повноваження, реалізація яких забезпечує право громадян на отримання інформації та право медіа на плюралізм думки

На Рис. 2.4 представлено основні, на наш погляд, контексти інституціонально-перетворювального співробітництва парламенту та уряду України із засобами масової інформації (ЗМІ) у контексті Євроінтеграції.

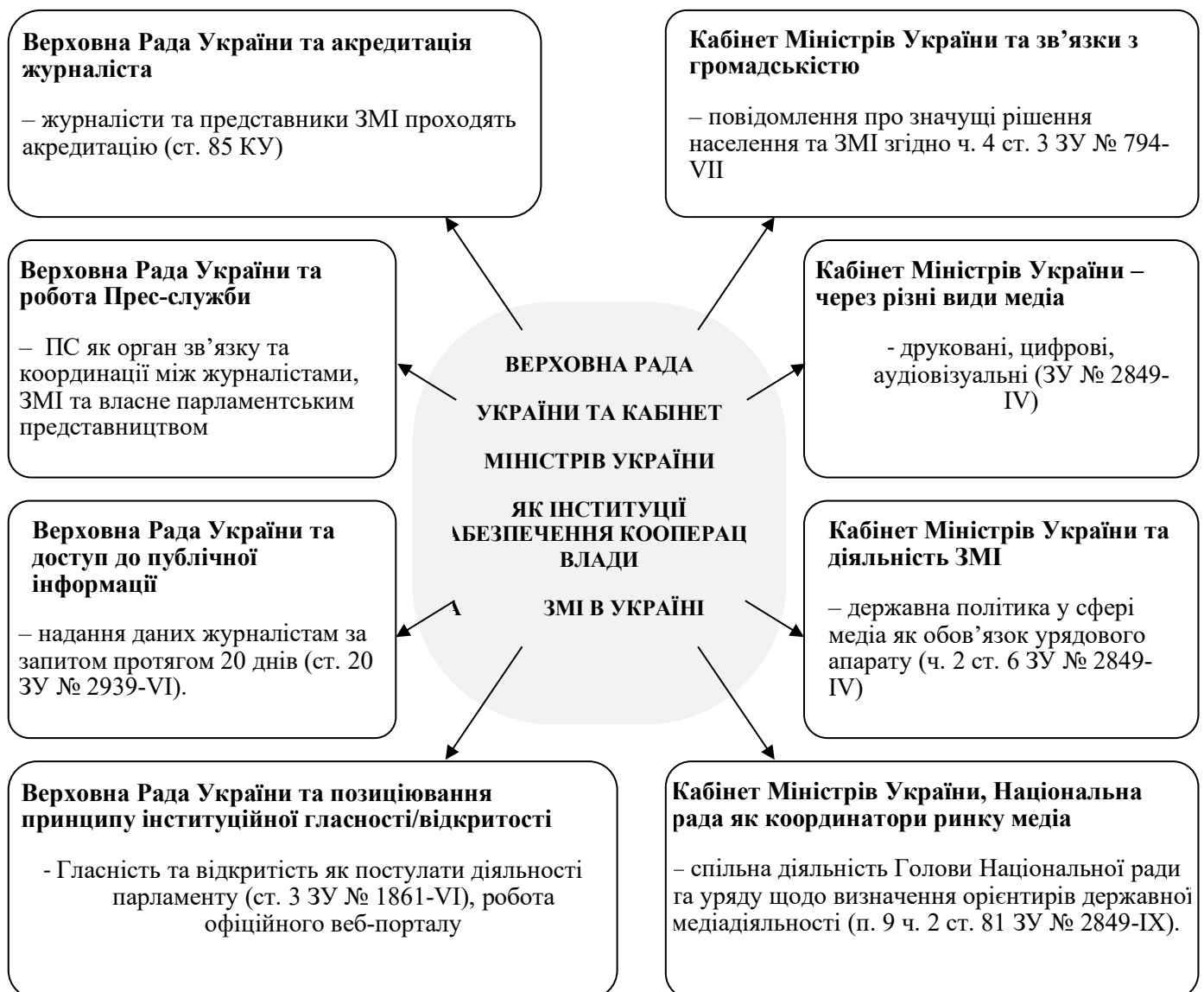

Рис. 2.4 Верховна Рада України та Кабінет Міністрів України як джерела інституційного забезпечення владно-інформаційного інституційного перепрофілювання в Україні в умовах Євроінтеграції

Таким чином, інституціональні перетворення щодо взаємодії влади (публічно-управлінського апарату) та засобів масової інформації (ЗМІ) у сучасній структурі євроінтеграційного поступу України розкриваються, як правило, або крізь нормативно-правові перетворення (прийняття Закону України «Про медіа» № 2849-IV, внесення змін до Закону України «Про Кабінет Міністрів України» № 794-VII пристосовно медійним видозмінам Закону України № 2849-IV, регламентація діяльності парламенту крізь призму положень Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» № 1861-VI), або за допомогою синхронного нормативно-інституційного розвиткового прецеденту (діяльність Мінцифри та Постанова КМУ № 856 від 18.09.2019 р./Постанова КМУ № 501 від 29.04.2022 р.; діяльність Мінкульту та Постанова КМУ № 885 від 16.10.2019 р.). Сукупно дані елементи є складовими єдиного євроінтеграційного механізму взаємодії влади та ЗМІ в Україні, спрямованого на розбудову концепції плюралізму думок, поглядів, відкритість внутрішнього інформаційного поля та сегментовану кооперацію влади із представниками громадянського суспільства.

Висновки до розділу 2

1. Доведено, що одним із пріоритетних орієнтирів європейського розвитку взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації є забезпечення незалежності останніх, що передбачає реалізацію п'яти основних постулатів, таких, як:

1) формування незалежного суспільного ЗМІ зі стабільним державним джерелом фінансування;

2) забезпечення владою (публічними органами) принципу прозорості медіавласності – тобто її належності переважно публічним організаціям непрофільного та об'єктивного статусу, що не мають прямого політико-інформаційного інтересу;

3) пропагування редакційної незалежності ЗМІ – свободи вибору

формату, тематики, стилістики та концепції дослідження різних тем, включно з політико-владною, без небезпеки подальшого притягнення такого ЗМІ-виконавця до відповідальності;

4) контроль за проявами плюралізму ЗМІ;

5) запобігання негативній концентрації ЗМІ (пропагування ЗМІ антивладних наративів) тощо.

Зазначено, що в рамках пропагування запровадження Європейського закону про свободу ЗМІ 2022 р. (European Media Freedom Act 2022) Єврокомісією здійснено пропозицію створення посиленого механізму співпраці між національними регуляторними журналізм-органами ЄС та аналогічними органами держав-членів Союзу. Мета – сприяння ефективній та послідовній імплементації даного нормативно-правового акту на інституційно-владному та інституційно-профільному рівнях в ЄС.

Відмічено, що Рекомендація (ЄС) 2022/1634 від 16.9.2022 р. встановлює узагальнені статичні підходи до формування ЗМІ новин на незалежній основі – із державою у якості органу сприяння даного підходу (логічно припустити, що Єврокомісія передбачає інституційну реалізацію даної концепції «media free» профільними органами, зокрема, Європейським центром свободи преси та ЗМІ – European Centre for Press and Media Freedom – шляхом принципової взаємодії із ЄК та Радою Європи як органами, що формують та безпосередньо погоджують профільне співробітництво формату «влада ЄС – ЗМІ ЄС»).

2. Аналіз організаційно-правових особливостей механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у країнах ЄС дозволяє говорити про відносну ефективність демократизації даного процесу та вагомую роль неурядових організацій у формуванні позитивного спектрального розуміння феномену взаємодії влади та журналістів.

Визначено, що однією із найбільш впливових неприбуткових організацій ЄС, що функціонує на підтримку незалежної, безсторонньої та індепендивної діяльності журналістів ЄС у процесі їхньої взаємодії з органами публічного управління на території Союзу є Європейська федерація журналістів (англ. –

European Federation of Journalists). Не дивлячись на субсидіарно-ідеологічний характер функціонування European Federation of Journalists, деякі кластери діяльності організації впорядковують та нормують процеси взаємодії влади та ЗМІ ЄС не лише на рамковому, але й реально-предметному (директивному) рівні. Таким чином, маємо говорити про вагомую роль неурядових організацій у формуванні позитивного спектрального розуміння феномену взаємодії влади та ЗМІ у ЄС.

Визначено, що вищерозвинута ідеологія знаходить підтвердження також, зокрема, у діяльності інституції-стартапу «Швидке реагування на свободу ЗМІ» (Media Freedom Rapid Response, MFRR). Юрисдикція органу у контексті співробітництва влади та ЗМІ ЄС передбачає відстеження, контролювання та реагування на порушення свободи преси та ЗМІ від органів влади, публічного управління та адміністрування в державах-членах ЄС та ЄС як об'єднаному політико-економічному союзу. В рамках даного проєктного підходу ЗМІ ЄС отримують юридичну та практичну підтримку, а також – громадську адвокацію від незаконних посягань на їхні прояви свободи слова (англ. – «freedom of speech») від органів публічної служби країн-членів Союзу та ключових наддержавних інституцій ЄС (класичний інституційний тріумвірат Єврокомісія-Європарламент-Рада Європи).

3. Здійснений аналіз інституціональних перетворень взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління в Україні, у контексті європейського виміру, дав змогу систематизувати стратегічні аспекти євроруху Міністерства культури України як органу забезпечення взаємодії влади та ЗМІ в Україні, серед яких:

1) *заснування засобів масової інформації (ЗМІ) з метою висвітлення значущих державотворчих питань і як результат – забезпечення громадян України правом на отримання повної, достовірної інформації відповідно норм національного законодавства – зокрема, Закону України «Про інформацію» № 2657-XII від 02.10.1992 р. та Закону України «Про доступ до публічної інформації» № 2939-VI від 13.01.2011 р.; реалізація державою прецеденту*

позитивної взаємодії між владою та засобами масової інформації (ЗМІ) у контексті синхронного забезпечення оперативними даними із аспектів соціально-стратегічної значущості та затребуваності слідування стандартам Ради Європи у питаннях інформаційно-медійного розвитку.

2) *підвищення кваліфікації працівників ЗМІ та медійників з метою підвищення прецеденту незалежності ЗМІ*, що сприятиме забезпеченню незалежності ЗМІ в Україні шляхом створення ініціатив розвитку журналістського профілю (сегменту), генерованого органами державної влади та органами місцевого самоврядування відповідно до Постанови КМУ № 885 від 16.10.2019 р. Деякі питання діяльності Міністерства культури.

3) *формування інформаційної свободи ЗМІ у контексті висвітлення ними державно значущих питань* для державного забезпечення використання засобами масової інформації (ЗМІ) у власній діяльності принципу незалежності та безсторонності під час висвітлення соціально значущих питань; реалізації друкованими та цифровими (онлайновими) засобами масової інформації (медіа) принципу свободи під час провадження власної професійної діяльності (відповідно до ст. 34 Конституції України як Основного закону держави).

Матеріали цього розділу опубліковані у працях автора: [98, 114, 124].

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ І ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

3.1. Стан та проблеми взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління в Україні

Як ми зазначали у публікації [153, 322-330], «питання взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації (далі – ЗМІ) в Україні в умовах державного розвитку та державного становлення періоду незалежності необхідно розглядати крізь призму, по-перше, наявних особливостей упровадження даних профіляцій на рівні законодавства та інституційного забезпечення та, по-друге, проблематики та колізійності реалізації співвідношення «влада-суспільство» на практично-прикладному рівні. Нижче пропонуємо деталізовано розглянути кожну із означених апропріацій».

Узагальненою нормативно-правовою базою взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації в Україні слід вважати статтю 34 Конституції України [139], яка гарантує громадянам право на свободу думки та слова.

Автор з'ясував, що «реалізація даного припису, окрім іншого, засновується на концепції вільного вираження переконань та персональних поглядів, що сукупно та ідеологічно складає основу відкритого, соціального, правового, гуманного та демократичного суспільства» [153, 322-330].

Водночас формування державного та державно-соціального механізму взаємодії на засадах західноєвропейської демократії, в умовах реалізації Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) та внесення змін до ст. 85, ст. 102, ст. 116 згаданої Конституції України відповідно до Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)» № 2680-VIII від 07.02.2019 р.

[140], є одним із ключових завдань сучасного державотворення. Зазначені зміни спрямовані на забезпечення стратегічного курсу України щодо набуття повноправного членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору (НАТО).

Слід зауважити, що в період незалежності України принципи безсторонності, незалежності та об'єктивності засобів масової інформації були юридично закріплені як важлива складова державності. Такі підходи, зокрема, відображені у ч. 3 ст. 26 наразі нечинного Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» № 2782-XII від 16.11.1992 р. (заключна ред. від 31.03.2023 р.) [141], де серед обов'язків журналіста визначено подання об'єктивної та достовірної для публікації інформації. Важливе значення для формування статусу засобів масової інформації в Україні також мають положення ст. 6, ст. 8-1 та ст. 10 Розділу II цього нормативно-правового акта, які закріплюють принципи неупередженості діяльності ЗМІ та журналістів, а також принцип їх непов'язаності з політичними партіями і рухами.

Продовжуючи думку додамо, що «сукупність вищезначених нормативних підходів підводить до проміжного висновку про регламентаційну парадигму взаємодії влади та ЗМІ, продуковану на рівні законодавства. По-перше, нормотворець презюмував роботу ЗМІ із акцентом на висвітлення об'єктивної проблематики суспільства. По-друге, вищезначені законодавчі положення дозволяють говорити про, з одного боку, непов'язаність журналістської діяльності із політичними реаліями та рухами в Україні, та, з іншого боку, про наявність опції спрямування дослідницького потенціалу представника ЗМІ на висвітлення реалій політичної діяльності, яка є частиною суспільної дійсності та, відтак, об'єктом професійного аналізу журналістів. Враховуючи, що політична діяльність здійснюється де-факто та де-юре в інтересах суспільства та з метою реалізації природних та позитивних прав громадян за принципом делегування та представництва, акцентуація на відкритість взаємодії публічної влади та ЗМІ в Україні означена

концептуальним контекстним значенням» [153, 322-330].

Слід зазначити, що сучасне бачення законодавця щодо особливостей діяльності ЗМІ та відповідних похідних особливостей взаємодії збирачів та систематизаторів інформації із представниками органів публічної влади отримало оновлене й розширене відображення у Законі України «Про медіа» № 2849-IX від 13.12.2022 р [142].

Як відзначав у публікації [153, 322-330] автор, «зокрема, у ч. 4 ст. 4 вищезазначеного нормативно-правового акту принцип свободи діяльності ЗМІ розкривається крізь призму невтручання державних органів у професійну діяльність останніх, а також – невтручання у діяльність ЗМІ фізичних та юридичних осіб, що можуть мати прямий та (або) побічний стосунок до державних інституцій. Для цілей даної статті під поняттям державних органів вітчизняний законодавець пропонує розглядати органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання, політичні партії та ін.

Окрім того, у п. 1 ч. 1 ст. 5 зазначеного Закону України відзначено, що принциповою складовою провадження журналізм-діяльності в Україні є обговорення суспільно значущих питань, до яких включено обставини політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. При цьому, означені аспекти віднесено до компетенції безпосередньо держави та державної політики.

Вищезначені положення дозволяють вивести наступний концептуально-кластерний законодавчий підхід – відтепер діяльність ЗМІ та журналістів щодо забезпечення державної та політичної прозорості, а також – стимулювання взаємодії ЗМІ та органів публічної служби генерується, спрямовується та координується безпосередньо владно-урядовим інституційним апаратом України. У дійсності, означене перепрофілювання виходить із сутнісного призначення нормативних видозмін, генерованих Законом України «Про медіа» № 2849-IX від 13.12.2022 р., що насамперед передбачає відпускне, проте комплексне та обсягове регулювання ринку медійних, журналістських, інформаційних послуг, органічним складником котрих, окрім іншого, є сфера

висвітлення ЗМІ обставин об'єктивної політичної дійсності та їхня (ЗМІ) взаємодія із органами публічної влади (управління) відповідно».

Інтеграція національного інформаційного простору та діяльності засобів масової інформації до європейських стандартів і практик потребує звернення до ключового нормативного акта, що визначає засади співпраці України з ЄС – Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) [143].

Продовжуючи думку додамо, що «у контексті стандартизації та нормування журналізм-діяльності та її органічного поєднання (синхронізації) із органами публічного управління вважаємо застосовними положення, зокрема, ст. 151 Глави 8 Розділу IV вищезазначеного документу, якою регламентується принцип співробітництва між сторонами (Україною та ЄС) на рівні політичного діалогу із використанням потенціалу ЗМІ. Крім цього, більш розширене тлумачення специфіки використання потенціалу ЗМІ міститься у п. g) ч. 1 ст. 252 Підрозділу 3 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) – тут зазначено, що джерелом забезпечення поінформованості та стратегічного комунікативного розуміння громадянського суспільства та влади є діяльність ЗМІ, компетенція яких розповсюджується, зокрема але не виключно, на реалізацію демократичної парадигми владної реалізації та демократичного владарювання в Україні за прикладом держав-членів ЄС як реалізаційних індикаторів європейської демократії. Продовженням даних логічних підходів до ефективізації та гармонізації роботи ЗМІ в Україні в рамках реалізації процесу Євроінтеграції також вважаємо положення ч. 2 ст. 396 Глави 15 Розділу IV документу, котрий пропонує до реалізаційного застосування концепції підтримки ЗМІ (громадських та приватних) на засадах посилення незалежності та професіоналізму останніх. Відповідальність за забезпечення усіх вищеперелічених конструктів Угода про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) покладає на органи державної влади, органи місцевого самоврядування та інші профільні інституції безпосередньої

на території України» [153, 322-330].

Зазначені положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (з подальшими змінами) у поєднанні з процесом євроінтеграції як стратегічним вибором України дають підстави сформулювати проміжні висновки щодо сучасного стану взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації як важливого елементу системи державного управління.

На нашу думку, «по-перше, ЗМІ на двосторонньому високому договірному рівні розглядаються як інструмент забезпечення демократичного владарювання. Дані контексти передбачають використання політичного діалогу між Україною та ЄС (у якому, до слова, задіяні органи державної влади як в Україні, так і в Союзі – як-от Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України та Міністерство закордонних справ України з однієї сторони та Єврокомісія, Європарламент та Рада Європи – з іншої), а також – інформативного оперативного забезпечення громадянського суспільства необхідним масивом даних щодо політичних контекстуацій та політичної діяльності на теренах держави, громадянами котрої вони є.

По-друге, співпраця та двостороннє співробітництво між органами державної влади та ЗМІ крізь призму безпосередньо теорії та практики державного управління, згідно положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), знаходить свій безпосередній прояв у комплексному забезпеченні власне органами державної влади та органами місцевого самоврядування непорушності робочих, професійних, професійно-дослідницьких прав ЗМІ у контексті висвітлення соціально-суспільних та соціально-політичних реалій об'єктивної дійсності та, зокрема, питання політичної діяльності в Україні в умовах прогресивних демократичних трансформацій» [153, 322-330].

Фактично ці підходи зосереджуються на низці ключових концептуальних і доктринально-правових положень: забезпеченні провідної ролі громадянського суспільства України у реалізації інтересів засобів масової інформації через його прямий вплив на висвітлення політичних подій (що

відображає представницько-демократичну модель і орієнтацію ЗМІ на інтереси активної частини населення); а також на визначенні ролі держави у спрямуванні та контролі діяльності ЗМІ в умовах відкритості, недопущення узурпації та втручання у професійну діяльність журналістів, що має гарантувати захист ЗМІ від неправомірного впливу з боку владно-управлінських структур.

Завершуючи аналіз «особливостей функціонування ЗМІ в Україні крізь призму взаємодії із органами публічної влади з точки зору державно-управлінської теорії та доктрини пропонуємо перейти до висвітлення проблематичних аспектів даного процесу.

До проблем взаємодії між органами публічної влади та ЗМІ в Україні з точки зору державного управління можна віднести:

- а) непослідовне та колізійне нормативно-правове регулювання такої кооперації;
- б) відсутність належного інституційного (інституційно-правового) забезпечення взаємодії органів публічної влади та ЗМІ;
- в) неналагодженість зв'язків між нормативно-правовим та інституційним забезпеченням взаємодії органів публічної влади та ЗМІ;
- г) відсутність прямої концепції розвитку взаємодії органів публічної влади та ЗМІ в Україні у довгостроковій перспективі. Розглянемо кожен із вищезначених кластерів детальніше – крізь призму теорії державного управління, юридико-правової та інституційно-нормативної апропріацій відповідно» [153, 322-330].

Понятійно-категоріальні засади проблеми непослідовного і колізійного нормативно-правового регулювання взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації в Україні доцільно аналізувати як у сучасному, так і в ретроспективному вимірі. Зокрема, нині нечинний Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» № 2782-XII від 16.11.1992 р. (заклучна ред. від 31.03.2023 р.) [141] містив спрощене трактування поняття «ЗМІ». Відповідно до ст. 1 Розділу I цього акта, на

законодавчому рівні засобами масової інформації визнавалися виключно друковані видання, що виходили періодично — не менше одного разу на рік.

Вважаємо, що «наявність положення про свободу друкованих ЗМІ, означеного у ст. 2 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» № 2782-XII від 16.11.1992 р. (заклучна ред. від 31.03.2023 р.), виступала радше рамковою надбудовою демократичних ініціатив державотворення, адже в силу інформаційного, цифровізаційного та діджиталізаційного розвитку державного апарату та міжнародної спільноти, активною країною-учасницею якої є Україна, питання експансійованої ролі ЗМІ у державній та державотворчій діяльності вийшли на якісно новий рівень.

Контекстами, що сутнісно та ідеологічно не відповідали проєвропейському спрямуванню сучасної України, можна першочергово вважати визначення виключно терміну «преса» як єдиного можливого елемента взаємодії з органами публічної влади (управління) та відсутність позиціонування нових, видозмінених форм журналістики, зокрема Інтернет-генерованої журналізм-діяльності на рівні законодавчого виміру.

Термін «преса», відтак, сутнісно не враховував можливість функціонування в Україні інших, окрім друкованих засобів масової інформації, джерел оперативного отримання об'єктивної інформації (припис, водночас, кореспондує ст. 34 Конституції України, що прямо та побічно регламентує опцію забезпечення громадського права на інформацію)» [153, 322-330].

Нові форми журналістської діяльності, зокрема Інтернет-журналістика та Інтернет-ЗМІ, тривалий час не мали належного нормативного й ідеологічного оформлення. У зв'язку з цим можна говорити про обмежені можливості повноцінної реалізації права на свободу думки і слова, що є однією з ключових функцій засобів масової інформації. Відсутність ефективної кооперації між органами публічного управління та засобами масової інформації, таким чином, належить до сфери відповідальності органів влади, оскільки саме вони формують нормативно-правові та інституційні рамки відповідних

правовідносин.

На нашу думку, «іншою проблемною категорією, що виходить із аспектів непослідовного та колізійного нормативно-правового регулювання взаємодії органів публічної влади та ЗМІ в Україні, необхідно називати своєрідне усталення вітчизняного інформаційного простору, в тому числі, щодо кооперації із органами публічної влади. Так, Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» № 2782-XII регулював правовідносини щодо діяльності ЗМІ та взаємодії ЗМІ із іншими суб'єктами інформаційного ринку, а також – суб'єктами соціального та соціально-політичного ринків протягом 30-річного строку. Знаходження деяких контекстних категорій (як, власне, безпосередня взаємодія органів публічної влади та ЗМІ, прописана у оновленому Законі України «Про медіа» № 2849-IX) поза вітчизняним правовим полем доцільно розглядати як стагнаційний складник розвитку демократичних комунікацій, одним із варіантів яких є взаємодії на рівні органів публічного управління та ЗМІ за принципом взаємної відкритості та невтручання органів державної служби у діяльність журналістів із акцентом на сприяння та розбудову механізмів ефективного висвітлення явищ об'єктивної дійсності збирачами інформаційних матеріалів» [153, 322-330].

Вищезначені питання нормативних та юридичних невідповідностей, в свою чергу, створили прецедент несинхронізованого упровадження на практично-прикладному рівні положень згаданих ст. 151 Глави 8 Розділу IV, п. g) ч. 1 ст. 252 Підрозділу 3 Розділу IV та ч. 1 ст. 252 Підрозділу 3 Розділу IV Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), що встановлюють презумпцію наближення України до європейських та західноатлантичних стандартів журналістики. В той же час, протягом 2014-2022 р. можливість імплементації подібних підходів щодо забезпечення інформаційної відкритості в Україні, обопільного інформаційного обміну України та ЄС як країн-підписантів Угоди, свободи та відкритості ЗМІ різних оригінацій видавалася утрудненою внаслідок відсутності профільного

нормативно-правового документа, що урегулював би питання євроінтеграційного поступу вітчизняної журналістики. У даному контексті прийняття Закону України «Про медіа» № 2849-IX від 13.12.2022 р. є засадничим кластером пристосування стандартів журналістики до нормативів ЄС. Предметним свідченням цьому, на наш погляд, виступає факт офіційного початку переговорів між Україною та ЄС про вступ до ЄС у статусі України як повноправного кандидата на членство у Союзі наступного дня після підписання даного нормативно-правового акту, 14.12.2022 р.

Наступною проблемною категорією вітчизняного державотворення та державного управління, яка суттєво впливає на взаємодію органів публічної влади та засобів масової інформації, є недостатній рівень інституційного (інституційно-правового) забезпечення цієї взаємодії в системі державного управління України.

Як нами було зазначено у публікації [144, 309-317], «де-факто у оновленому Законі України «Про медіа» № 2849-IX від 13.12.2022 р. встановлено більш широкі, аніж у наразі нечинному Законі України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» № 2782-XII від 16.11.1992 р. (заключна ред. від 31.03.2023 р.), нормативні конотації щодо незалежності ЗМІ та принципу державного сприяння діяльності останніх із застереженням щодо недопустимості різного роду втручань та узурпацій у діяльність журналістів як збирачів інформації. Означені підходи визначені, зокрема, у ст. 4, ст. 5 Закону України «Про медіа» № 2849-IX.

В той же час, проблемними та інституційно непослідовно окресленими видаються для нас нормативні підходи вітчизняного законодавця, означені у п. 3, п. 4 ст. 6 даного нормативно-правового акта, відповідно до яких закладено принцип регулятивної дуальності медіасфери та медіаполітики в Україні у особі Міністерства цифрової трансформації України (Мінцифри) та Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення (далі – Нацрада). Діяльність останніх, є нерівномірно врегульованою галузевими нормативно-правовими актами та документами: так, спрямування та

координація професійних контекстних інтеракцій Мінцифри забезпечується крізь призму положень двох нормативно-правових документів, а саме – Постанови КМУ № 856 від 19.09.2019 р. Питання Міністерства цифрової трансформації та Постанови КМУ № 501 Про внесення змін до Положення про Міністерство цифрової трансформації України, що фактично імплементує та інтегрує компетенційну діяльність Мінцифри відповідно новоствореному Закону України «Про медіа» № 2849-IX, в той час як діяльність Нацради регулюється виключно Законом України «Про медіа» № 2849-IX (профільний Закон України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення № 538/97-ВР втратив чинність синхронно із прийняттям вищезазначеного нормативно-правового акту)».

Детальніший аналіз зазначених нормативно-інституційних трансформацій у контексті недостатнього інституційно-правового забезпечення взаємодії органів публічної влади та ЗМІ, розглянутий крізь призму теорії та практики публічного управління в Україні, дав змогу сформулювати такі проміжні висновки. Зокрема, зміни до повноважень Міністерства цифрової трансформації України, передбачені Постановою КМУ № 501 від 29.04.2022 р. Про внесення змін до Положення про Міністерство цифрової трансформації України [145], у контексті взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації розкриваються через положення п. 7 цього акта. Ним, зокрема, до компетенції Мінцифри віднесено контроль за процесами інформаційного обміну, інформаційного користування та інформаційного оприлюднення даних в процесі інституційного та технічно-інформаційного співробітництва.

Як зазначено у публікації [144, 309-317], «за сутнісним наповненням, проблематика даної нормативної конотації щодо процедури кооперації органів публічної влади та ЗМІ і їхніх працівників полягає, на наше переконання, насамперед у відсутності прямої кореляції між моніторингом за діяльністю ЗМІ та налагодженням процесу їхньої прямої взаємодії із органами влади. Подібним підходом продемонстровано радше презумпцію контролю та нагляду за діяльністю ЗМІ у новоствореній інформаційно-цифровій парадигмі діяльності

останніх в Україні, що вірогідніше відповідає тенденціям вітчизняного євроінтеграційного поступу, аніж стилістиці порівняних (співставних) можливостей органів публічної влади та ЗМІ у контексті їхнього співробітництва».

Слід відзначити, що за своїм функціональним призначенням положення п. 7 Постанови КМУ № 501 від 29.04.2022 р. Про внесення змін до Положення про Міністерство цифрової трансформації України має позитивне змістове наповнення. Водночас його ключовим недоліком є відсутність чітко визначеного механізму забезпечення взаємодії органів публічної влади та місцевого самоврядування із засобами масової інформації в умовах демократичного правового режиму із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних та інформаційно-технологічних інструментів.

Також, на нашу думку, «виглядає дещо неоднозначним підхід законодавця щодо позиціонування нормативно-правових видозмін діяльності Мінцифри крізь призму участі у забезпеченні інституційного обміну між органами влади та ЗМІ із використанням Інтернет-мережі та інформаційних технологій виключно крізь призму окремих положень Постанови КМУ № 501 від 29.04.2022 р. Про внесення змін до Положення про Міністерство цифрової трансформації України, означених вище» [144, 309-317].

На наш погляд, окремі положення Постанови КМУ № 856 від 18.09.2019 р. Питання Міністерства цифрової трансформації [146] не повною мірою відповідають сучасним підходам державної політики, зокрема в частині розширення повноважень органу відповідно до вимог євроінтеграційного розвитку держави. Зазначимо, що «це, зокрема, стосується пп. 14 п. 4 вищенаведеного нормативно-правового акта, у якому компетенційна парадигма Мінцифри у контексті інформатизації владної та міжвладної комунікації із соціальними та офіційними організаціями, що представляють соціальні інтереси (як-от ЗМІ) окреслена виключно крізь призму охорони інформаційних ресурсів. Водночас, нормативи згаданої Постанови КМУ № 501 від 29.04.2022 р. Про внесення змін до Положення про Міністерство цифрової трансформації

України декларує не лише побічне, але й пряме генеративне забезпечення національної інформаційної відкритості та, зокрема, відкритого співробітництва органів влади із органами масово-інформаційної діяльності» [144, 309-317].

Діяльність Національної ради з питань телебачення та радіомовлення, у свою чергу, спрямовується та координується положеннями Закону України «Про медіа» № 2849-IX, зокрема в частині її повноважень щодо нагляду і контролю у сфері медіа (п. 33. ч. 1 ст. 1 вищезазначеного Закону).

Автором з'ясовано, «що відтепер законодавець розглядає Нацраду у якості універсального органу регулювання медійної діяльності, в той час як наразі нечинним профільно-галузевим Законом України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» № 538/97-ВР переважно визначалася компетенція контролю останньої виключно щодо теле- та радіомовлення відповідно. Хоча узагальнено дане перепрофілювання має позитивний контекст, негативною складовою останнього можна називати якраз-таки нормативну непослідовність, що прямо впливає на прозорість та ефективність взаємодії органів публічної влади та ЗМІ відповідно. Бажання вітчизняного законодавця уникнути дублювання деяких законодавчих підходів у Законі України «Про медіа» № 2849-IX та Законі України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» № 538/97-ВР одночасно зумовило необхідність втрати чинності останнього акта законодавства синхронно зі вступом у дію першого.

Подібна ситуація залишає поле юридичних колізій, як-от розширення компетенції Нацради відносно державного контролю та нагляду без належної регламентації даного процесу та одночасно – діяльність Нацради в рамках реалізації національної медійної, а не теле- та радіомовленнєвої політики (концепція експансіювання повноважень національного регулятора) без нормативно-ідеологічного узвичаєння даного питання» [144, 309-317].

Наслідком зазначених юридичних передумов у сфері взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації є відсутність чітких алгоритмів

побудови двосторонньої комунікації. Це зумовлено тим, що медіа можуть діяти лише в межах правового поля, визначеного законодавством і реалізованого державою через інституційні механізми та систему організаційно-виконавчого контролю. Такий контроль здійснюється як органами узагальненого контролю (Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України — зокрема в частині нормативних змін), так і профільними інституціями (Мінцифра та Нацрада) [147, с. 728-729]. Додамо, що у такому поєднанні «нормативно-правові колізії законодавчого спрямування щодо Мінцифри та Нацради одночасно відзначаються несинхронізованістю партикулярної юридичної бази щодо кожного об'єкта як складника державної політики взаємодії органів публічної влади та ЗМІ. Окрім цього, говоримо про пряму відсутність синхронізації та взаємодоповняльності між діяльністю Мінцифри та Нацради як органів спрямування та координації процесів взаємодії публічно-владних інституцій та ЗМІ включно із працівниками та представництвами останніх.

Питання неналагодженості зв'язків між нормативно-правовим та інституційним забезпеченням взаємодії органів публічної влади та ЗМІ, на наш погляд, є ключовою проблематичною складовою процесу взаємодії органів публічної влади та ЗМІ в сучасній Україні. На Рис. 3.1 розкрито, на наш погляд, ключові складники даного колізійного юридичного факту» [144, 309-317].

Наступним проблемним питанням, що потребує окремого розгляду в контексті взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації, є недостатня узгодженість зв'язків між нормативно-правовим та інституційним забезпеченням цієї взаємодії. Фактично це є продовженням попередньо окресленої проблеми, пов'язаної з відсутністю належного інституційно-правового механізму співпраці між владою та ЗМІ в Україні.

Незлагодженість між нормативно-правовими та інституційними підходами до взаємодії влади і засобів масової інформації в Україні проявляється у відсутності цілісного державного механізму їх синхронізації. Зокрема, діяльність згаданих Мінцифри та Нацради не повною мірою адаптована до європейських стандартів демократичного регулювання і нагляду у сфері медіа. Це зумовлено, по-перше,

відсутності належного державного спрямування даної конотації, а по-друге — відсутністю належної взаємодоповнюваності між нормативною базою та інституційним забезпеченням співпраці органів публічної і засобів масової інформації в інтересах громадянського суспільства [148, с. 22-23].

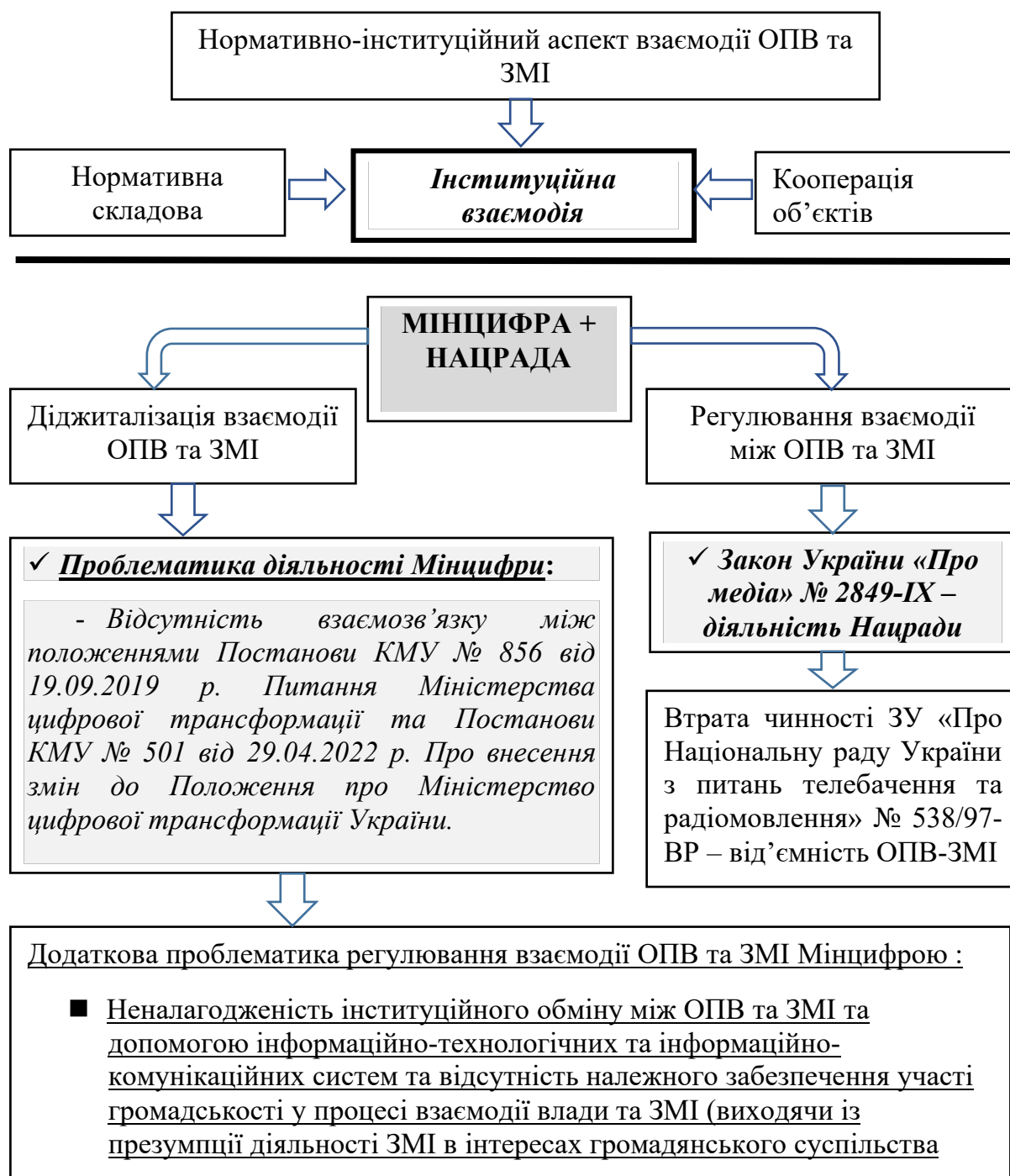

Рис. 3.1 Взаємодія ОПВ та ЗМІ в Україні: нормативно-інституційна десинхронізація [144, 309-317].

Як нами було зазначено у публікації [152, с. 17-19], вищевказані явища

«супроводжуються використанням законно-правових аналогій, що, зокрема, стосуються імплементаційної аплікації положень ст. 151 Глави 8 Розділу IV, п. г) ч. 1 ст. 252 Підрозділу 3 Розділу IV та ч. 1 ст. 252 Підрозділу 3 Розділу IV Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) – себто загальних підходів щодо трансформації національного медійно-владного співробітництва – у процеси діяльності інституцій, які наділені ширшим, аніж раніше, колом повноважень щодо регуляції конкретного підвиду суспільних відносин, пов’язаних із реалізацією влади та діяльністю ЗМІ із висвітлення значущої суспільної проблематики. За таких умов виникають питання щодо уможливлення реалізації Нацрадою, яка до медійної реформи мала компетенцію виключно щодо регуляції сфери телебачення та радіомовлення, упровадження цілісної медійної політики, одним із складників якої є сфера співробітництва та злагодженого взаємодоповняльного кооперативного супроводу органів публічного управління та засобів інформаційного профілю одночасно.

Зазначені проблеми підводять до питання невідповідності деяких положень національного законодавства стандартам та підходам, встановленими Угодою про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), що в умовах процесу Євроінтеграції, а також – чутливості європейської демократії до питань взаємодії політикуму та ЗМІ та особливо – незалежності та об’єктивності останніх – набуває особливого призначеннєвого значення».

Отже, можна говорити про дуальний характер проблеми нормативно-інституційної невідповідності у процесах взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації. Вона проявляється крізь призму нормативно-інституційної непослідовності, а саме, по-перше, у невідповідності національного законодавства практичній діяльності згаданих інституцій, як Мінцифра та Нацрада, а по-друге – у розбіжностях між цими національними підходами та інституційними приписами, закріпленими в ключових документах співробітництва України та ЄС [149, с. 19-20]. Наостанок пропонуємо

«розглянути аспекту парадигму проблеми взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління в Україні крізь призму такого фактору, як відсутність прямої концепції розвитку взаємодії органів публічної влади та ЗМІ в Україні у довгостроковій перспективі.

Загалом потрібно зазначити, що концептуалізація державно-управлінського розвитку у певній сфері є характерним публічно-управлінським наративом для владно-урядового апарату України часів євроінтеграційного поступу. Прикладами дотичної парадигми ретрансформації сфери публічно-управлінської та інформаційної (ЗМІ) діяльності можна називати Концепцію розвитку електронного урядування в Україні, затверджену Розпорядженням КМУ № 649-р від 20.09.2017 р. та Концепцію розвитку електронної демократії в Україні та план заходів щодо її реалізації, затверджену Розпорядженням КМУ № 797-р від 08.11.2017 р. Розглянемо положення означених нормативно-правових актів пристосовно до проблематичної тематики взаємодії органів влади та ЗМІ більш детально» [152, с. 17-19].

Так, Концепція розвитку електронного урядування в Україні, затверджена Розпорядженням КМУ № 649-р від 20.09.2017 р. [150], визначає основні засади впровадження е-урядування, серед яких ключовими є гласність, відкритість, законність і прозорість.

Як нами було зазначено у публікації [152, с. 17-19], «реалізація вищезазначених приписів можлива, зокрема, завдяки впровадженню критеріїв взаємодії органів публічної влади та ЗМІ, проте даним нормативно-правовим актом не визначено та не встановлено специфіки реалізації даного припису як складника Е-демократії. Враховуючи, що Е-демократія як процес є сферою компетенційного впливу та контролю Міністерства цифрової трансформації України (Мінцифри), відсутність означеної кореляції виглядає як від'ємна категорія деєфективізації галузі взаємодії органів державного управління та інформаційного простору крізь призму категорії теоретико-практичної науки державного управління». У свою чергу, Концепція розвитку електронної демократії в Україні та план заходів з її реалізації, затверджені Розпорядженням

КМУ № 797-р від 08.11.2017 р. [151], визначають відкритість публічного апарату управління у взаємодії з засобами масової інформації та громадянським суспільством як один із ключових елементів демократизації та гуманізації владно-урядової діяльності.

Водночас, на нашу думку, «на нормативному рівні даної Концепції не встановлено можливих або гіпотетичних опцій упровадження даних приписів на практиці, наприклад, із використанням потенціалу ЗМІ до об'єктивного висвітлення проблем державотворення або державно-урядового спрямування/координації означеного виду співробітництва «влада-ЗМІ» шляхом директивного видання відповідної профільної нормативно-правової документації» [152, с. 17-19].

Також потрібно зазначити, що наявність побічного висвітлення проблем необхідності налагодження процесу взаємодії між владою та ЗМІ, окреслених у двох вищеназваних Концепціях, прямо продовжується відсутністю профільної Концепції, що регулювала б питання виключно процедури удосконалення проблеми взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління в Україні. Проблематика даного питання знаходить свій прояв у дерегульованості проблеми взаємодії органів влади та ЗМІ на рівні перспективного, пролонгованого інституційно-тематичного оснащення. Сукупно із проблемами, висвітленими відносно Концепції розвитку електронного урядування в Україні та Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плані заходів щодо її реалізації, даний формуляр виступає комплексним гальмівним когенератором розвитку владно-інформаційної взаємодії державних інституцій та ЗМІ на національному рівні.

Таким чином, процедурні аспекти огляду стану та проблем взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління в Україні дозволили дійти наступних умовиводів.

По-перше, принципова складова взаємодії органів публічного управління та ЗМІ в Україні забезпечена в Угоді про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), а також профільному Законі України «Про медіа» №

2849-IX від 13.12.2022 р., що прийшов на зміну застарілому та архаїчному Закону України «Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні» № 2782-XII від 16.11.1992 р. (заклучна ред. від 31.03.2023 р.) [152, с. 17-19].

По-друге, як ми зазначали у публікації [153, с. 322-330], «питання проблематики взаємодії органів публічної влади та ЗМІ в Україні полягає у недостатньому рівні врегульованості даного процесу на рівні національного законодавства та інституційної парадигми. Зокрема, непослідовними видаються приписи Постанови КМУ № 501 від 29.04.2022 р. Про внесення змін до Положення про Міністерство цифрової трансформації України та Постанови КМУ № 856 від 19.09.2019 р. Питання Міністерства цифрової трансформації у контексті інформаційного забезпечення даного виду взаємодії крізь призму діяльності Міністерства цифрової трансформації України, а також – діяльність Нацради крізь призму виключно положень Закону України «Про медіа» № 2849-IX без застосування положень наразі нечинного профільного Закону України «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» № 538/97-ВР».

3.2. Засоби подолання негативних тенденцій функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління

У публікації [154, с. 184-195] вказано, що «системність проблематики формування негативних тенденцій функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації (далі – ЗМІ) в структурно-системній парадигмі державного управління України на етапі європеїзації та демократизації суспільних процесів є багатофакторним наукоємним сегментом подальшого покращення.

Серед ключових негативних тенденцій взаємодії влади та ЗМІ в Україні можемо виділяти неконкретність контрольно-регулятивних повноважень Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (далі –

Нацрада) за новоствореним Законом України «Про медіа» № 2849-IX; відсутність сегментарної визначеності прав та обов'язків цифрових (електронних) ЗМІ в рамках провадження діяльності останніми за Законом України «Про медіа» № 2849-IX; неієвість прямого механізму взаємодії влади та ЗМІ, прописаного у ст. 34 Основного закону – Конституції України; наявність деяких колізій предметного упровадження прав, свобод, свободи слова та свободи думки журналістів в період дії правового режиму воєнного стану та відносна ефективність відповідної нормативно-правової бази – Постанови Верховної Ради України Про Заяву Верховної Ради України про цінність свободи слова, гарантії діяльності журналістів і засобів масової інформації під час дії воєнного стану № 2190-IX від 14.04.2022 р.»

Кожен із зазначених кластерів проблем взаємодії органів публічної влади та ЗМІ доцільно розглянути більш детально з урахуванням можливих шляхів подолання негативних тенденцій цієї взаємодії в Україні на засадах демократичного розвитку.

Вважаємо, що «механізм подолання негативних тенденцій контрольно-наглядової та регулятивної діяльності Нацради відносно взаємодії органів публічної влади та ЗМІ повинен спрямовуватися за двома координаційними категоріями – законодавчою та інституційно-реалізаційною.

Законодавчий складник зазначеного механізму, на наш погляд, повинен передбачати трансформацію та точкові видозміни положень Закону України «Про медіа» № 2849-IX, що стосуються нормування та стандартизації діяльності Нацради» [154, с. 184-195].

Зокрема, потребують уточнення положення ч. 4 ст. 6 Закону України «Про медіа» № 2849-IX [142], якою Нацраду визначено органом державного регулювання та нагляду (контролю) у сфері медіа. На наш погляд, з огляду на функціональне призначення цієї статті, в рамках якої законодавцем визначено базові положення щодо діяльності Нацради («Державна політика та регулювання у сфері медіа»), у нормах, що окреслюють засади державної політики та регулювання у сфері медіа, доцільно визначити механізми реалізації

контрольних і наглядових повноважень Нацради як національного регулятора більш чітко [155].

А саме, «ч. 4 ст. 6 Закону України «Про медіа» № 2849-IX пропонуємо викласти в такій редакції: «Органом державного регулювання та контролю (нагляду) у сфері медіа є Національна рада, яка реалізує власні повноваження шляхом визначення меж прав та обов'язків органів державної влади та засобів масової інформації у сфері інформаційної діяльності». Така конотація може розглядатися як нормативно-правове узвичаєння взаємодії влади та ЗМІ, що повинна мати не лише коопераційну, але й взаємодоповняльну форму прояву, спрямовану на забезпечення базових прав, свобод та інтересів людини та громадянина, серед яких чільне місце займає право на інформацію, передбачене ч. 2 згаданої раніше ст. 34 Конституції України» [154, с. 184-195].

Наступним дискусійним аспектом законодавчого регулювання контрольно-наглядової (регуляторної) діяльності Нацради є повноваження, визначені у ч. 1 ст. 30 Закону України «Про медіа» № 2849-IX [156].

Так, як нами було зазначено у публікації [154, с. 184-195], «національний законодавець розповсюджує повноваження щодо контролю та нагляду, а також – мовлення та функціонування аудіовізуальних медіа на місцевому (муніципальному) рівні. Підхід, таким чином, дозволяє унормувати процес локалізації державної інформаційної політики на загальнодержавному та муніципальному рівнях, що потенційно може виступати елементом порушення прав журналістів на збирання, поширення та оприлюднення інформації (та ж ст. 34 Основного закону – Конституції України), а також – прав громадян на інформації, що гарантується, знову-таки, тією ж ст. 34 Конституції України. Означена парадигма вертикальних правовідносин (підпорядкування) та декларована монополія на здійснення Нацрадою як національним регулятором де-факто регіональної політики інформаційного мовлення інтегрує сферу взаємодії влади та ЗМІ у концептуалізацію балансу значущості державних інституцій. Даний чинник, як зазначалося раніше, є прямим критичним проявом дестабілізації демократії, верховенства права та свободи слова, що, в свою чергу,

забезпечується вільним та безбар'єрним функціонуванням ЗМІ в рамках реалізації індивідуальних компетентнісних обов'язків.

Інструментами подолання даної нормативної колізії задля забезпечення функціонування системи контролю та нагляду за здійсненням інформаційної діяльності в рамках демократично-гуманного поля, в той же час, можна називати перепрофілювання ч. 1 ст. 30 Закону України «Про медіа» № 2849-IX у такий редакційний формат: «Національна рада здійснює контроль та нагляд за додержанням цього Закону, інших законів України місцевими аудіовізуальними медіа». Таке нормативно-правове компонування, по-перше, залишає поле для здійснення діяльності локальних аудіовізуальних медіа в рамках відкритості та гласного інформаційного порядку викладу інформації та, по-друге, ініціалізує здійснення діяльності локальних аудіовізуальних медіа в Україні виключно в межах національного законодавства. Зазначений підхід, на наше особисте переконання, може вирішити питання взаємодії між органами публічної влади та ЗМІ із обопільним збереженням правового та ідеологічного інтересу зазначених акторів».

Окрім того, у межах аналізу системних змін законодавчого поля, спрямованих на вдосконалення механізмів подолання негативних тенденцій у контрольно-наглядовій та регуляторній діяльності Нацради, доцільно розглянути питання стратегічного планування медіадіяльності цим органом як одного з чинників впливу на процеси інформаційної взаємодії між органами публічної влади та засобами масової інформації [157].

У публікації [154, с. 184-195] вказано, що «відповідно до п. 1-3 ч. 1 ст. 90 Закону України «Про медіа» № 2849-IX, до повноважень Нацради національний законодавець відносить, окрім іншого, опціональну можливість брати пряму участь у розробці державно-політичного інформаційного курсу, розробці та затвердженні стратегічного порядку діяльності Нацради (Стратегії), а також – розробницькій діяльності щодо конструювання Плану реалізації зазначених стратегічних напрацювань. Вищезазначені підходи в прогностичному розумінні, на наш погляд, можуть мати певні застереження

щодо імплементації у поле взаємодії органів публічної влади та ЗМІ відповідно.

Першочергово зауважимо, що монополізація Нацради на провадження державно-політичного інформаційного курсу, регламентована у п. 1 ч. 1 ст. 90 Закону України «Про медіа» № 2849-IX, є контраверсійним елементом впливу на коопераційну діяльність влади та ЗМІ. Виходячи з того, що статусно Нацраду у ст. 70 Закону України «Про медіа» № 2849-IX визначено як колегіальний, конституційний та постійно діючий державний орган, дані положення частково контрастують із демократичною презумпцією рівності повноважень влади та ЗМІ, генерованою лейтмотивним підходом даного нормативно-правового акту, адже створюють правовий прецедент спрямування та координації діяльності ЗМІ (узагальнено – медіа) пропорційно державній політиці або уявленням державного апарату про національну медіадіяльність. Остання, водночас, асоціюється із самоврядним, незалежним від органів державної влади структурним концептом упровадження».

Елементом трансформації зазначеного законодавчого підходу в контексті оновлення стилістично-повноважного кластерного вияву діяльності Нацради, що впливає на подальший розвиток інтеграційно-комунікаційної взаємодії у форматі «органи публічної влади – ЗМІ», з урахуванням авторського бачення, можна вважати трансформацію положень п. 1 ч. 1 ст. 90 Закону України «Про медіа» № 2849-IX.

«Її формат може мати таку проформу генерації: «Національна рада розробляє державну політику у сфері медіа та сприяє її реалізації. Діяльність Національної ради засновується на пропозиціях стратегічному розвитку національного телекомунікаційного спектру мовлення та носить розпорядчий та інформаційний характер водночас» [154, с. 184-195].

Такий нормативний підхід може сприяти упорядкуванню поняття співробітництва між органами публічної влади та засобами масової інформації на якісно новому рівні. Йдеться про поступове зниження контрольно-компетенційного балансу від інституційної юрисдикції органів державного спектру до юрисдикційної рівності між органами державного спектру

повноважень та ЗМІ як представниками інтересів суспільства (органи публічної влади – у якості представницького органу суспільного інтересу, засоби масової інформації – у якості органу-генералізатора інформаційної політики відкритості всередині країни) [158, с. 110-111].

Наступним пропонується «розглянути інституційно-реалізаційний механізм подолання негативних тенденцій контрольно-наглядової та регулятивної діяльності Нацради відносно взаємодії органів публічної влади та ЗМІ в Україні.

Нормативною підставою даної ретрансформації доцільно називати вищезгадані положення ст. 70 Закону України «Про медіа» № 2849-IX, де національний законодавець акцентує увагу на колегіальному, конституційному та державному сегменті (аспекті) функціонування Нацради у якості національного регулятора медіаринку.

Проблема інституційно-реалізаційного механізму подолання негативних тенденцій контролю та нагляду Нацради полягає у невідповідності положень профільного Закону України «Про медіа» № 2849-IX під регулювання сфери медіа» [154, с. 184-195].

У теоретичному вимірі поняття «медіа» трактується як широке поняття, що охоплює комунікаційні засоби, інструментально-способові елементи інформаційної взаємодії (передачі), а також медіапростір як інформаційний конструкт, що виникає внаслідок взаємодії (співвідношення) двох вищезазначених факторних елементів» [159, с. 121–122]. Водночас у національному законодавстві визначення цього поняття закріплено у п. 30 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про медіа» № 2849-IX, де медіа розглядаються як засіб поширення масової інформації незалежно від форми, за умови наявності ознак індивідуалізації, зокрема редакційного контролю та постійної (незмінної) назви [142].

Варто відзначити, «що на рівні дефініціювання національний законодавець ототожнює терміни «медіа» та «засіб масової інформації» (вищезгаданий п. 30 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про медіа» № 2849-IX), що

фактично контрастує із призначеннєвою функцією зазначеного Закону. У дійсності, Закон України «Про медіа» № 2849-IX, відповідно його Преамбули, спрямовується на забезпечення права громадян на інформацію шляхом її повноцінного, різнобічного та достовірного отримання (рецепіювання), проте інструменти (джерела) такого інформаційного отримання на рівні Закону України «Про медіа» № 2849-IX, як і у Законі України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» № 2782-XII, концентруються виключно на офіційних одиницях інформаційної діяльності, що авторизовано можуть збирати, систематизувати та поширювати відповідну галузеву за призначенням інформацію (дані)» [154, с. 184-195].

Зазначена теоретико-прикладна конотація, на наш погляд, обмежує можливості прямої комунікації між органами публічної влади та засобами масової інформації, а також не враховує концептів відображення та висвітлення права громадян на отримання інформації в межах своєї медіадіяльності. Водночас саме поняття та явище «медіа» є ширшим за категорію «засоби масової інформації» і охоплює, зокрема, взаємодію органів публічної влади та засобів масової інформації як складову забезпечення демократичних принципів у суспільстві [160, с. 173–174].

Беручи до уваги наведені інституційно-організаційні виклики, «можемо виділити декілька застосовних, на наш погляд, способів (механізмів) видозміни діяльності Нацради у даному розрізі.

По-перше, сегмент забезпечення взаємодії влади та ЗМІ повинен бути впроваджений Нацрадою в межах декларування завдань та функцій Закону України «Про медіа» № 2849-IX. Вбачаємо за доцільне трансформацію Преамбули зазначеного нормативно-правового акта у наступному вигляді: «Цей Закон спрямований на забезпечення реалізації права на свободу вираження поглядів, а також права громадян на різнобічну, достовірну та оперативну інформацію шляхом її отримання із відкритих та перевірених інформаційних джерел». Такий підхід дозволить уможливити коло взаємодії органів влади та ЗМІ, адже наразі останніми вважаються суб'єкти інформаційної діяльності

друкованого та цифрового форматів, що контрастує із загальними положеннями національної політики у ЗМІ-сфері в умовах Євроінтеграції.

Означена нормативно-правова рамка, в свою чергу, може слугувати елементом встановлення інституційних зв'язків Нацради як національного регулятора медіаринку із органами (інституціями) пов'язаної компетенції, що в умовах усунення проблематики функціонування інституційно-реалізаційного механізму подолання негативних тенденцій контрольної-наглядової та регулятивної діяльності Нацради набуває додаткової актуальності. Йдеться, зокрема, про Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифру) та Міністерство культури України, що прямо або опосередковано формують засади інформаційно-політичного курсу в сфері взаємодії влади та ЗМІ крізь генералізовану законодавчу призму – положення Постанови КМУ № 856 від 19.09.2019 р. Питання Міністерства цифрової трансформації та Постанови КМУ № 501 Про внесення змін до Положення про Міністерство цифрової трансформації України, що фактично імплементує та інтегрує компетенційну діяльність Мінцифри відповідно новоствореному Закону України «Про медіа» № 2849-IX (відносно Міністерства цифрової трансформації України) та нормативно-правові концепції, встановлені ПКМУ № 885 від 16.10.2019 р. Деякі питання діяльності Міністерства культури (відносно Міністерства культури України)» [154, с. 184-195].

Сегментована понятійно-категоріальна та ідеологічна основа взаємодії Національної ради з питань телебачення і радіомовлення, Міністерства цифрової трансформації України та Міністерства культури України, на наш погляд, має ґрунтуватися на двох ключових напрямках забезпечення – нормативному та організаційно-інституційному. Відповідні трансформаційні пропозиції у їх сукупності щодо регламентації співпраці між органами влади та засобами масової інформації буде розглянуто нижче.

Як нами було зазначено у публікації [154, с. 184-195], «в першу чергу, у контексті співробітництва Нацради, Міністерства цифрової трансформації України та Міністерства культури України потребує регламентаційного

нормування ст. 72 Закону України «Про медіа» № 2849-IX, якою встановлюється презумпція незалежності та самостійності діяльності Нацради. Якщо перший аспект (незалежність) є вмотивованою організаційно-медійною категорією діяльності національного регулятора, то питання самостійності діяльності Нацради є контраверсійним з точки зору імовірної втрати медіаефективності в процесі регулювання, спрямування та координації національного медіаринку України. З метою нівелювання вищезазначеної кластерно-організаційної проблематики, пропонуємо виклад ч. 1 ст. 72 Закону України «Про медіа» у наступній редакції: «Національна рада є колегіальним органом, який здійснює свої повноваження самостійно, у співробітництві із органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їхніми посадовими та службовими особами».

У контексті взаємодії формату «влада – ЗМІ» такі законодавчі підходи можна розглядати: по-перше, як механізм забезпечення прозорості співпраці між владою та медіа; по-друге, як інструмент утвердження неузурпаційної політики медіапростору з боку Нацради як національного регулятора медіаринку; по-третє, як основу формування політики ефективності медіасфери на рівні інституційного забезпечення. При цьому, поряд із Нацрадою, важливу роль відіграють інформаційно-цифровий та діджитальний напрям (Мінцифри) та культурно-інформаційний компонент (Мінкульт) [161, с. 7–8].

На нашу думку, «вищезазначений нормативно-інституційний кластерний підхід до формування тріумвірату інформаційного плюралізму в Україні (Нацрада, Мінцифра, Мінкульт) також доцільно розглядати як додатковий захід забезпечення інформаційної безпеки в умовах повномасштабної російської агресії проти України, за якої саме співробітництво та коопераційна стратегічна взаємодія влади та ЗМІ може розглядатися у якості чинника збереження національної ідентичності, соціального духу та організаційно-громадянської послідовності мислення. На Рис. 3.2 представлено, на наш погляд, апропріативну презентну парадигму впровадження необхідних нормативних та інституційних перепрофілювань діяльності Нацради у якості національного

регулятора медіадіяльності в Україні (пропорційно віднайденим у Законі України «Про медіа» № 2849-IX колізійним аспектам)» [154, с. 184-195].

Рис. 3.2 Нормативні та інституційні видозміни діяльності Нацради: теоретико-практичний аспект [154, с. 184-195].

Далі доцільно розглянути ще одну проблемну тенденцію у функціонуванні механізмів взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації в системі державного управління – недостатню визначеність прав і обов’язків цифрових (електронних) ЗМІ в межах їх діяльності відповідно до Закону України «Про медіа» № 2849-IX.

Автором з’ясовано, «що де-факто, дана колізія сутнісно та ідеологічно

виходить із ключового підходу національного законодавця, який використовує термін «медіа» замість терміну «засіб масової інформації» (положення Розділу Х. Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про медіа» № 2849-IX). По тексті Закону України «Про медіа» № 2849-IX термін «електронні засоби масової інформації» не використовується взагалі, в той час як частка цифрових (електронних) ЗМІ на вітчизняному ринку інформаційних послуг постійно зростає» [168, с. 245-252]

Зазначений факт, а також зростання ролі сучасних українських цифрових (електронних) засобів масової інформації у формуванні ефективної взаємодії між владою, ЗМІ та громадянським суспільством актуалізує необхідність усунення наявних колізій на нормативному рівні, що, своєю чергою, потребує змін і на ідеологічно-інституційному рівні [162, с. 463].

Як нами було зазначено у публікації [168, с. 245-252], «у Розділі Х. Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про медіа» № 2849-IX визначено узагальнені права журналіста. До них, зокрема, належить право на здійснення «письмових, аудіо- та відеозаписів із застосуванням необхідним технічних засобів». Одночасно з цим, не проведено розмежування між опцією здійснення журналістом як представником медіа аудіо- та відеозаписів та питанням цифрового (електронного)/інформаційного підтексту даного підвиду діяльності із збору та систематизації відповідних інформаційних матеріалів.

Враховуючи, що забезпечення взаємодії (співробітництва) між владою та ЗМІ в Україні має загальноінформаційний підтекст генерації (друковані, цифрові, електронні ЗМІ, в свою чергу, є елементами національної інформаційної системи), питання перепрофілювання даного законодавчого положення набуває додаткового рівня актуалізації. На наше переконання, з метою усунення нормативних колізій трактування цифрової (електронної) парадигми обов'язків цифрових (електронних) ЗМІ та, відповідно, журналістів, положення Розділу Х. Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про медіа» № 2849-IX пропонуємо викласти у наступній редакції: «Права журналіста в процесі здійснення ним професійних повноважень полягають у

опції проведення необхідних заходів із отримання інформації та відображення їхніх результатів у письмовому, електронному та іншому цифровому форматі».

Зазначений підхід, на наш погляд, сприятиме тому, що журналісти як представники ЗМІ зможуть вільно обирати зручні способи збору, обробки та систематизації інформації для її подальшого поширення серед громадянського суспільства [163, с. 114–115].

Також вважаємо, що «у парадигмі проблематики цифрової (електронної) взаємодії між владою та ЗМІ та діяльності вітчизняних ЗМІ у цифрову епоху також необхідно звернути увагу на конотацію Розділу Х. Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про медіа» № 2849-IX, що передбачає безперешкодність відвідування представниками ЗМІ (журналістами) відкритих владних (владно-урядових) заходів та приміщень суб'єктів владних повноважень з метою проведення необхідних досліджень, розслідувань та встановлення фактів об'єктивної дійсності; тут-таки законодавець встановлює презумпцію прийняття журналіста (працівника ЗМІ) посадовою особою органів державної влади/органів місцевого самоврядування із дотриманням принципу розумності строків реалізації отримання права на інформацію. Проблема даного нормативного припису в контексті непослідовності регуляції цифрової (електронної) політики діяльності ЗМІ та взаємодії останніх із органами влади, на наш погляд, полягає у: 1) відсутності врегульованого порядку взаємодії між органами державної влади (їхніми представниками) та ЗМІ (журналістами у якості їхніх представників); 2) невизначеності цифрової (електронної) систематизації даних, отриманих журналістом (представником ЗМІ) від посадової особи органу державної влади/органу місцевого самоврядування у процесі комунікації.

Перша із вищезначених проблем, а саме – відсутність врегульованого порядку взаємодії між органами державної влади (їхніми представниками) та ЗМІ (журналістами у якості їхніх представників) є дотичною до сфери діяльності цифрових (електронних) ЗМІ в Україні за критеріями подальшого оприлюднення інформаційних матеріалів про взаємодію влади та ЗМІ у рамках

правового поля. Згідної даної тематики також доцільно повторно звернути увагу на концепти, закладені у п. 30 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про медіа» № 2849-IX, якими встановлюється тотожна характеристика між дефініціями «медіа» та «ЗМІ» відповідно. Сукупно, виходячи із вищенаведених колізій, виникає аспект діяльності цифрових (електронних) ЗМІ не в рамках юридичного нормування за національним законодавством України» [168, с. 245-252]. На наш погляд, врегулювання цього питання можливе шляхом удосконалення нормативно-правової бази, що передбачатиме, зокрема, перегляд інституційних підходів до діяльності цифрових (електронних) медіа та їх взаємодії з органами державної влади.

На нашу думку, «п. 30 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про медіа» № 2849-IX доцільно викласти у такій редакції: «Медіа (друковані, електронні, цифрові, аудіовізуальні та ін. види засобів масової інформації) – засоби поширення даних (інформації) незалежно від форми, що виходять під сталою назвою із встановленою періодичністю та підлягають редакційному контролю» [168, с. 245-252].

Похідним від цього нововведенням, на наш погляд, має стати запровадження принципу інформаційної рівності між усіма вищепереліченими видами засобів масової інформації [164, с. 71–72]. Це, зокрема, доцільно встановити на рівні Розділу X Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про медіа» № 2849-IX із поширенням відповідних норм на діяльність Міністерства цифрової трансформації України, що сприятиме забезпеченню інформаційно-електронної відкритості та прозорості функціонування засобів масової інформації.

Додамо, що «аспектне питання усунення (нівелювання) невизначеності цифрової (електронної) систематизації даних, отриманих журналістом (представником ЗМІ) від посадової особи органу державної влади/органу місцевого самоврядування у процесі комунікації, на наше особисте переконання, потребує регуляції за допомогою законотворчого нормування таких категорій ЗМІ, як електронні та цифрові, у Законі України «Про медіа» №

2849-IX. Засадничої необхідності при цьому набуває аргументоване позиціонування діяльності цифрових (електронних) ЗМІ у якості складника національної інформаційної (масово-інформаційної) системи відповідно.

У Табл. 3.1 відображено, на наше особисте переконання, можливу модель усунення проблем законодавчого та інституційного ототожнення електронних (цифрових) ЗМІ в Україні за ключовими нормативно-правовими критеріями» [168, с. 245-252].

Таблиця 3.1.

Нівелювання колізій нормативно-інституційного ототожнення електронних (цифрових) ЗМІ за законодавством України : шляхи вирішення проблеми [168, с. 245-252].

Нормативні та інституційні колізії дефініціювання електронних (цифрових) ЗМІ в Україні	Способи нівелювання зазначених нормативних та інституційних колізій дефініціювання електронних (цифрових) ЗМІ в Україні
Відсутність нормативного закріплення поняття «електронні» (цифрові) ЗМІ за Законом України «Про медіа» № 2849-IX (ЗУ № 2849-IX).	Необхідність включення електронних (цифрових) ЗМІ до переліку суб'єктів інформації за ЗУ № 2849-IX.
Відсутність визначеності прав та обов'язків електронних (цифрових) ЗМІ та їхніх журналістів за Законом України «Про медіа» № 2849-IX (ЗУ № 2849-IX).	Визначення прав та обов'язків електронних (цифрових) ЗМІ за ЗУ № 2849-IX пропорційно загальним вимогам до суб'єктів інформації.
Тотожність між терміном «медіа» та «ЗМІ» за Законом України «Про медіа» № 2849-IX (ЗУ № 2849-IX).	Включення до терміну «медіа» (п.30 ч. 1 ст. 1 ЗУ № 2849-IX) підтермінів, включно із «електронні (цифрові) ЗМІ».
Інституційний контроль електронних ЗМІ	Мінцифра як регулятор даного виду ЗМІ.

Наступною важливою категорією проблем у сфері взаємодії органів публічної влади та ЗМІ в Україні, що потребує поступового врегулювання, є недовіра прямого механізму такої взаємодії, закріпленого у ст. 34 Конституції України. Дана парадигма носить конституційно-теоретичний характер, водночас, враховуючи те, що норми Основного закону держави є нормами прямої дії та положення законодавства за нижчеспрямованою ієрархією, згідно зі ст. 8 Конституції України, повинні відповідати останній, питання подолання відповідної колізії в умовах сучасних соціально-демократичних трансформацій

набуває особливої юридичної актуальності. Як ми зазначати у науковому доробку [168, с. 245-252], «вирішення даного питання, на наше переконання, повинно концентруватися на встановленні додаткових до конституційної конотації «абсолютність права на інформацію» засобів її концептуалізації у вітчизняному законодавчому (нормативному) полі. Зокрема, узагальнено та у відповідності до положень Закону України «Про медіа» № 2849-IX, Закону України «Про інформацію» № 2657-XII необхідно здійснити визначення положень щодо обробки, обігу та доведення інформаційних об'єктів до громадськості. У такий спосіб, на наш погляд, можна здійснити реальне залучення громадянського суспільства до процесів ведення політичного діалогу, що в узагальненому форматі генераційного розуміння повинен розглядатися на рівні проформи «влада–ЗМІ–громадянське суспільство» у вигляді проактивних соціальних груп. Враховуючи, що співробітництво влади та ЗМІ та владно-інформаційна коопераційна діяльність спрямована, як правило, на забезпечення прав та свобод індивіда, дане питання набуває додаткового рівня інституційно-розпорядчої затребуваності.

Вищезазначена узагальнена проблема взаємодії між владою та ЗМІ на рівні недосконалості розуміння та визначення парадигми внутрішньої інформаційної політики на конституційному рівні, водночас, має різні форми прояву залежно від стилістики (специфіки) публічної (державної) політики та управління в Україні у конкретний період (момент) часу. Зокрема, повномасштабне вторгнення РФ до України від 24.02.2022 р. згенерувало масив видозмін у діяльності ЗМІ та, зокрема, аспектах координаційно-коопераційної діяльності останніх із владою (органами публічної влади, органами державної влади та органами місцевого самоврядування), що своєю чергою породжує необхідність профільної видозміни даного кластеру регуляції».

Пропонуємо зосередити увагу на аналізі нормативного акту, що визначає особливості діяльності засобів масової інформації в умовах воєнного стану – Постанови Верховної Ради України Про Заяву Верховної Ради України про цінність свободи слова, гарантії діяльності журналістів і засобів масової інформації під час дії воєнного стану № 2190-IX від 14.04.2022 р. [165]

Зазначимо, що «основною лейтмотивною проблематикою Постанови Верховної Ради України Про Заяву Верховної Ради України про цінність свободи слова, гарантії діяльності журналістів і засобів масової інформації під час дії воєнного стану № 2190-IX від 14.04.2022 р. у контексті імовірних та гіпотетичних нормативів співробітництва (взаємодії) влади та громадянського суспільства, на наше особисте переконання, необхідно вважати наявність деяких колізій предметного упровадження прав, свобод, свободи слова та свободи думки журналістів в період дії правового режиму воєнного стану та відносна ефективність відповідної нормативно-правової бази. Першочергово, це виявляється у деяких нормативних формулюваннях подвійного призначення, серед яких – «необхідність забезпечення прав журналістів та засобів масової інформації під час воєнного стану із невідкладним реагуванням на звернення про порушення таких прав та гарантування свободи слова у якості важливої ознаки демократичного суспільства». Відповідальним за реалізацію означеної практичної концепції у вищезазначеному нормативно-правовому акті визначено органи державної влади, правоохоронні органи та органи місцевого самоврядування. При цьому Верховна Рада України не визначає, яким чином означені органи повинні здійснювати власні функції із забезпечення демократії та плюралізму думок, внаслідок чого виникає питання щодо концепцій реалізації припису взаємодії влади та ЗМІ у контексті забезпечення прав останніх в період дії правового режиму воєнного стану» [168, с. 245-252].

Вважаємо, що оскільки регулювання питання діяльності ЗМІ в умовах воєнного стану та, відповідно, специфіка взаємодії влади та ЗМІ як похідна від вищезазначеного питання структурна одиниця державної (публічної) політики регулюється виключно Постановою Верховної Ради України Про Заяву Верховної Ради України про цінність свободи слова, гарантії діяльності журналістів і засобів масової інформації під час дії воєнного стану № 2190-IX від 14.04.2022 р., деякі її положення доцільно викласти у іншому форматі.

Зокрема, видозміна компетенційної парадигми органів державної влади, органів місцевого самоврядування та правоохоронних органів щодо додержання

прав ЗМІ, що являє собою елемент забезпечення співробітництва між владою та ЗМІ, повинна бути прописана у галузевих нормативно-правових документах, що контролюють, спрямовують, координують та регулюють юрисдикційне призначення останніх.

Так, наприклад, специфіка діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення прав та свобод, недоторканості та незалежності журналістів в умовах дії правового режиму воєнного стану повинна розкриватися крізь призму положень Закону України «Про державну службу» № 889-VIII [166] та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97-ВР [167]. У вищезазначених нормативно-правових актах, зокрема, буде доцільним розмістити презумпційні положення щодо співробітництва між органами влади та ЗМІ (ст. 1 Закону України «Про державну службу» № 889-VIII та Розділу II Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97-ВР) з огляду на повноважні можливості органів державної влади/органів місцевого самоврядування здійснювати не лише організаційно-контрольну, але й організаційно-розпорядчу діяльність із забезпечення функціонування державної служби в системі громадянського суспільства, у тому числі, шляхом її взаємодії із органами інформаційної юрисдикції, як-от ЗМІ та журналісти.

В свою чергу, як нами було зазначено у публікації [168, с. 184-195], «забезпечення функціонування правоохоронних органів як державних суб'єктів контролю за додержанням законності та верховенства права у контексті реалізації концепції взаємодії влади та ЗМІ в Україні у період дії правового режиму воєнного стану повинно відбуватися за допомогою впровадження окремих положень у профільне законодавство – Закон України «Про Національну поліцію» 580-VIII, ПКМУ № 878 від 28.10.2015 р. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України та ін. нормативно-правові акти, а також створення регуляційних повноважень зазначених органів здійснення правоохоронної діяльності на рівні директив, указів, розпоряджень та ін. актів правотворчості, за допомогою яких здійснюватиметься точкове (партикулярне) врегулювання проблеми управління процесами взаємодії органів державної

влади/органів місцевого самоврядування зі ЗМІ в умовах дії правового режиму воєнного стану зі збереженням принципу непорушності незаангажованої діяльності останніх в інтересах суспільства.

Таким чином, теоретико-практичний аналіз засобів подолання негативних тенденцій функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління України дозволив дійти наступних умовиводів.

По-перше, питання негативних тенденцій взаємодії влади та ЗМІ в Україні необхідно розглядати крізь нормативну та інституційну призму. Нормативна призма – невідповідність положень профільного законодавства, включно із Законом України «Про медіа» № 2849-IX, положенням розвитку владно-інформаційної взаємодії як елементу розбудови громадянського суспільства. Інституційна – неспроможність конкретних органів та інституцій (Нацрада, Мінцифра, Мінкульт) належним чином забезпечити кооперації в інтересах взаємодії влади та ЗМІ із репрезентацією прав та свобод громадянського суспільства. По-друге, способами (засобами) нівелювання негативних тенденцій взаємодії влади та ЗМІ в Україні є впровадження послідовних мотивів взаємодії вищезазначених органів (Нацрада, Мінцифра, Мінкульт), а також – Необхідність включення електронних (цифрових) ЗМІ до переліку суб'єктів інформації за ЗУ № 2849-IX, включення до терміну «медіа» (п.30 ч. 1 ст. 1 ЗУ № 2849-IX) підтермінів, включно із «електронні (цифрові) ЗМІ» та ін. профільна діяльність.

3.3. Шляхи формування концептуальної моделі удосконалення взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління

Забезпечення удосконаленого функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації (ЗМІ) у системі державного управління – мета, завдання та потреба часу для публічно-управлінського кластерно-доктринального сегменту незалежної України, що

власним інтеграційним шляхом цивілізаційного розвитку обрала європейську та євроатлантичну інтеграцію.

Враховуючи, що для ЄС питання безбар'єрної діяльності та свободи слова журналіста є чутливим аспектом державотворення, аналогічна сегментація поля кооперації влади та ЗМІ в Україні повинна відповідати межах та типологічним стандартам, встановленим у локальному законодавстві ЄС (Європейський закон про свободу ЗМІ 2024 р. – The European Media Freedom Act 2024; План дій європейської демократії 2020 р. – European Democracy Action Plan; Механізм правозастосування/верховенства права 2020 р. – The Rule of Law Mechanism 2020) та міжнародному договірному законодавстві ЄС із Україною, а саме – Угоді про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами). Шляхи формування концептуальної моделі удосконалення взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління України, на наш погляд, повинні генералізуватися за такими категоріальними складниками, як політична модель покращення взаємодії влади та ЗМІ, інформаційна модель покращення взаємодії влади та ЗМІ, а також – легіслативна модельна складова покращення взаємодії влади та ЗМІ у державно-управлінській проєкції. Нижче розглядатимемо кожен із вищезазначених підходів більш детально – із подальшою їхньою систематизацією у єдину проформу взаємодії органів публічної влади із представниками інформаційного простору на продемократичних засадах.

Першим складником уніфікованого та ефективізованого співробітництва між органами публічної влади та засобами масової інформації (ЗМІ), на наш погляд, повинно стати формування політичної моделі покращення взаємодії між вищезазначеними інституційними конструктами.

Політичний формат взаємодії між владою та ЗМІ ми пропонуємо розглядати першочергово з позиції прийняття обумовлених політичних рішень, що нормують діяльність органів публічної влади та засобів масової інформації (ЗМІ) відповідно їхнього профільного призначення. Окрім виокремлених у п. 3.1 та п. 3.2 Розділу III даного дисертаційного дослідження пропозицій щодо

структурної видозміни профільного призначення таких публічно-владних суб'єктів, як Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення, Міністерство культури України, Міністерство цифрової трансформації України та ін. (пропорційно видозміни деяких положень Закону України «Про медіа» № 2849-IX, ПКМУ № 885 від 16.10.2019 р. Деякі питання діяльності Міністерства культури та ПКМУ № 856 від 18.09.2019 р. Питання Міністерства цифрової трансформації та ін.), під даним процесом також пропонуємо розглядати предметно-практичне уведення політичного діалогу між органами державної влади та ЗМІ в Україні.

Політичний діалог між владою та ЗМІ необхідно ототожнювати із проявами демократії, свободи думки, свободи слова та плюралізму думок, що набуває особливої актуальності в умовах балансування інформаційного простору в реаліях протидії російській військовій неспровокованій агресії від 24.02.2022 р. Забезпечення даного кластеру, на наш погляд, повинно реалізовуватися на основі положень Постанови Верховної Ради України № 2190-IX від 14.04.2022 р. Про Заяву Верховної Ради України про цінність свободи слова, гарантії діяльності журналістів і засобів масової інформації під час дії воєнного стану (проблемні аспекти зазначені у п. 3.1 та п. 3.2 даного дисертаційного дослідження), проте із урахуванням особливостей європейського досвіду реалізації підходів до систематизації ринку владно-медійної взаємодії, генерованої ЄС. Зупинимося на можливостях та особливостях даного процесу з точки зору державного управління в Україні.

Перш за все, пропонуємо ввести до обігу положення щодо взаємодії органів публічної влади та ЗМІ на рівні правового механізму. Наприклад, т.зв. «Механізм застосування правового верховенства в Україні» від Верховної Ради України у якості доповнення до попередньо зазначеної Постанови Верховної Ради України № 2190-IX від 14.04.2022 р. Про Заяву Верховної Ради України про цінність свободи слова, гарантії діяльності журналістів і засобів масової інформації під час дії воєнного стану, на наше особисте переконання, може виступити позитивним генератором-рамкою захисту прав журналістів у їхніх

правовідносинах із органами державної влади. Правовою та юридичною рамкою даного процесу (юридичним відповідником подібної ініціативи) у ЄС пропонуємо визначити Механізм правозастосування/верховенства права 2020 р. – The Rule of Law Mechanism 2020) [169].

Крім цього, «Механізм застосування правового верховенства в Україні», окрім іншого, повинен передбачати розподіл ролей щодо регуляторних органів, відповідальних за відкриту взаємодію зі ЗМІ (за умови внесення запропонованих нами змін щодо зниження контрольно-регламентаційних функцій Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення відповідно до Закону України «Про медіа» № 2849-IX, зазначену компетенцію можна покласти безпосередньо на дану інституцію). Положення «Механізму застосування правового верховенства в Україні», на наш погляд, також повинні передбачати сутнісну регламентацію процедури забезпечення транспарентності медіавласності та зниженого формату урядового втручання щодо питань діяльності не лише ЗМІ, але й журналістів у контексті непорушності та абсолютності прав останніх на виявлення власних поглядів та переконань (англ. – freedom of expression).

Аплікація «Механізму застосування правового верховенства в Україні», водночас, в рамках вітчизняного державотворення повинна бути наділена форматом відповідної звітності. Остання, окрім іншого, повинна включати в себе висвітлення аспектів правового верховенства у державі з позиції кластерів публічного управління, до яких, окрім системи правосуддя, системи боротьби з корупцією та інституційних систем стримувань і противаг, має належати окремий конструкт – «плюралізм ЗМІ». Синтез напрацювань у сфері медійно-правового верховенства повинен розкриватися профільними органами публічної регуляції кооперації влади та ЗМІ, як-от Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення, у форматі щоквартальних, щопіврічних та щорічних звітів, конструйованих за окремими галузевими типологічними підсегментами – «свобода вираження поглядів», «відкритість влади», «реакція влади на провокаційну інформацію», «наявні та (або) потенційні обмеження в

роботі ЗМІ», «реалізація демократичних стандартів гласної діяльності влади у рамках забезпечення безбар'єрного та безперешкодного висвітлення ЗМІ ситуацій об'єктивної дійсності».

Окрім вищезазначеного, процес імовірного запровадження «Механізму застосування правового верховенства в Україні» за своєю сутністю корелюватиме із деякими положеннями профільного національного інформаційного законодавства, як-от Закон України «Про інформацію» № 2657-ХІІ [129]. Враховуючи інформаційну категоризацію процедури взаємодії влади та ЗМІ та «інформаційний» (публічний) контекст призначення відкритості, свободи та незалежності ЗМІ як екстрактивних елементів демократичного суспільства, означення даного взаємозв'язку набуває особливої актуальності. Нижче приведемо постатейні відповідності запропонованих нами положень «Механізму застосування правового верховенства в Україні» підходам та стандартам, закладеним у зазначеному нормативно-правовому акті.

Так, узагальнений концепт «Механізму застосування правового верховенства в Україні» як фахового акту регуляції відносин «влада-ЗМІ» у контексті їхнього рівноправ'я відповідає положенням ст. 5, ст. 6 Розділу І Закону України «Про інформацію» № 2657-ХІІ. Останніми регламентовано право громадян на інформацію та гарантії забезпечення такого права державою. Дана нормативно-правова конотація сукупно із положеннями «Механізму застосування правового верховенства в Україні» може скласти прецедент ідеально ідеологічного доповнення між змістом та формою впровадження державної інформаційної політики відкритості та волі у висвітлення актуальних соціально ґрунтовних подій повсякденного життя держави.

Подальшим ідеологічним співставленням між запропонованим нами «Механізмом застосування правового верховенства в Україні» та Законом України «Про інформацію» № 2657-ХІІ можна вважати положення ч. 1 ст. 20 Розділу ІІ даного нормативно-правового акту, котрим регламентується доступність інформації для населення за умови її відкритого формату (тобто крім інформації з обмеженим доступом). Враховуючи, що діяльність ЗМІ в

Україні покликана відображати та оперативного окреслювати предметно-практичні аспекти політичного, економічного та соціального життя, будь-яка ітерація журналіста щодо даних кластерних складників кола власного інтересу повинна розглядатися як законна та вмотивована, за винятком випадків, коли така діяльність посягатиме на державну таємницю, територіальну цілісність, незалежність тощо. Повинні зазначити, що нормативно-правові стандарти відносно відкритості медіадіяльності є додатковим складником запропонованого нами «Механізму застосування правового верховенства в Україні», що дозволяє говорити про підвищення ефективності процедури впровадження продемократичного призначення даної ініціативи відносно ЗМІ загалом.

Заключним, на наше особисте переконання, елементом взаємопоеднаності «Механізму застосування правового верховенства в Україні» як запропонованої нами ініціативи із демократизації владно-медійного співробітництва та Закону України «Про інформацію» № 2657-XII можна вважати ст. 24 Розділу III даного нормативно-правового акту. В даному випадку законодавець встановлює презумпцію неприпустимості втручання в професійну діяльність журналістів та медіа, а, отже, і неможливість впливу на ЗМІ та спрямованість діяльності останніх від медіа.

Дана позиція корелює із Механізмом застосування правового верховенства в Україні» від Верховної Ради України у якості доповнення до попередньо зазначеної Постанови Верховної Ради України № 2190-IX від 14.04.2022 р. Про Заяву Верховної Ради України про цінність свободи слова, гарантії діяльності журналістів і засобів масової інформації під час дії воєнного стану, що може виступити позитивним генератором-рамкою захисту прав журналістів у їхніх правовідносинах із органами державної влади.

До політичної складової забезпечення позитивної взаємодії між органами публічної влади та засобами масової інформації (ЗМІ) на рівні державно-управлінської систематизації також доцільно віднести формування «Дорожньої карти забезпечення медійної демократії в Україні». Подібний документ, на наше

переконання, повинен закласти в себе основи розширення свободи ЗМІ та плюралізму ЗМІ в Україні – зокрема, із урахуванням особливого періоду, як-от правовий режим воєнного стану, введений на усій території України Указом Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р. [170] Також дана Дорожня карта має містити у собі механізми (способи, засоби, інструменти) забезпечення безпечних умов праці для медіапрацівників як у режимі он-лайн, так і у режимі оф-лайн (враховуючи положення Закону України «Про медіа» № 2849-IX, котрий прирівнює за юридичним нормуванням будь-який тип ведення журналістської діяльності – від класичного (друкованого) до альтернативи у вигляді аудіовізуалу). На виконання положень вітчизняного євроінтеграційного демократичного руху, Дорожня карта також має встановити рівноправність між чоловіком-журналістом та жінкою-журналістом у таких контекстах, як професійна безпека, особистий захист, неприпустимість втручання у діяльність від органів державної влади, а також – рівнозначність просування по кар’єрних сходинках чоловіка та жінки-журналіста, що координується та перевіряється безпосередньо державою.

Враховуючи, що положення запропонованої «Дорожньої карти забезпечення медійної демократії в Україні» певною мірою виходить та логічно продовжують стандарти взаємодії «влада-ЗМІ», запропоновані Рекомендацією Єврокомісії щодо захисту, безпеки та розширення можливостей журналістів 2021 р. (Recommendation on the protection, safety and empowerment of journalists 2021 [171]), вмотивованим буде додати до кластерного поля видозміни національної сфери медійної діяльності, спрямованої державою, аспект «значущості» ЗМІ у інформаційному просторі. Це означає, що безпосередньо держава (державні органи та інституції, як-от Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення, Міністерство культури України, Міністерство цифрової трансформації України залежно від їхньої юрисдикції та відповідно ввірених їм законодавством повноважень) повинні генерувати діяльність із підвищення рівня авторитетності ЗМІ в Україні.

Отже, потрібно відзначати насамперед частково нормативний (нормативно-правовий) складник політичної моделі покращення взаємодії

влади та ЗМІ в Україні, що переважно концентрується на координаційних (рекомендаційних) положеннях ідеологічного характеру (Механізм, Дорожня карта), застосування яких є внутрішнім імперативом органів державної влади (органів публічної влади) відносно національної сфери медіазабезпечення. Враховуючи зв'язок даної ініціативи із легіслативним складником (Закон України «Про інформацію» № 2657-XII), додаткової доцільності набуває генераційне забезпечення політичної культури на рівні органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що безпосередньо відповідають за впровадження основ демократії слова та думки на рівні державної оригінації.

У Табл. 3.2 представлено засадничі, на наше особисте переконання, складові запровадження політичної моделі покращення взаємодії влади та ЗМІ в Україні.

Таблиця 3.2.

Складові запровадження політичної моделі покращення взаємодії влади та ЗМІ в Україні

Складові політичної моделі покращення взаємодії влади та ЗМІ	Шляхи реалізації політичної моделі покращення взаємодії влади та ЗМІ
«Механізм застосування правового верховенства в Україні»	Функціонування «Механізму застосування правового верховенства в Україні» від Верховної Ради України у якості доповнення до попередньо зазначеної Постанови Верховної Ради України № 2190-IX від 14.04.2022 р. Про Заяву Верховної Ради України про цінність свободи слова, гарантії діяльності журналістів і засобів масової інформації під час дії воєнного стану у якості позитивного генератора свободи ЗМІ у їхніх правовідносинах із органами державної влади. Сутнісна регламентація процедури забезпечення транспарентності медіавласності та зниженого формату урядового втручання щодо питань діяльності не лише ЗМІ, але й журналістів у контексті непорушності та абсолютності прав останніх на виявлення власних поглядів та переконань. Висвітлення аспектів правового верховенства у державі з позиції кластерів публічного управління, до яких, окрім системи правосуддя, системи боротьби з корупцією та інституційних систем стримувань і противаг, має належати окремий конструкт – «плюралізм ЗМІ».
«Дорожня карта забезпечення медійної демократії в Україні»	Закладення основ розширення свободи ЗМІ та плюралізму ЗМІ в Україні – зокрема, із урахуванням особливого періоду, як-от правовий режим воєнного стану, введений на усій території України Указом Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р. Забезпечення безпечних умов праці для медіапрацівників як у режимі он-лайн, так і у режимі оф-лайн (враховуючи положення Закону України «Про медіа» № 2849-IX, котрий прирівнює за юридичним нормуванням будь-який тип ведення журналістської діяльності – від класичного (друкованого) до альтернативи у вигляді аудіовізуалу). Встановлення рівноправності між чоловіком-журналістом та жінкою-журналістом у таких контекстах, як

	професійна безпека, особистий захист, неприпустимість втручання у діяльність від органів державної влади, а також – рівнозначність просування по кар'єрних сходинках чоловіка та жінки-журналіста, що координується та перевіряється безпосередньо державою.
Закон України «Про інформацію» № 2657-ХІІ	Провідна роль даного нормативно-правового акта у координації запропонованих ініціатив – Механізму та Дорожньої карти з позиції застосування легіслативних орієнтирів спрямування вітчизняної медіадіяльності у демократичне русло.

Надалі пропонуємо перейти до аналізу потенційних та гіпотетичних можливостей підвищення ефективності співробітництва влади та ЗМІ в Україні крізь призму генерації інформаційної моделі покращення взаємодії влади та ЗМІ відповідно.

Зазначена кластерна категорія засновується на поєднаному аналізі окремих медіаскладових у якості джерел забезпечення демократичного використання (застосування) потенціалу ЗМІ, зокрема, у їхньому співробітництві із органами публічної влади. Таким чином, опираючись на досвід ЄС (конкретно – Єврокомісії) у створенні Монітору медіаплюралізму 2020 р. (Media Pluralism Monitor 2020) [172], пропонуємо до запровадження в Україні Національного монітору медійної демократії, що функціонуватиме сукупно із Дорожньою картою забезпечення медійної демократії в Україні та Механізму застосування правового верховенства в Україні у об'єднаній сукупності.

Ми вважаємо, що Національний монітор медійної демократії насамперед повинен розглядати у ретроспективі, презентному аспекті та потенційно перспективному контексті питання реалізації ключових кластерів журналістської свободи. До них пропонуємо віднести, зокрема, питання захисту журналіста та ЗМІ; реалізацію стандартів множинності (відкритості) медіаринку в Україні; межі забезпечення політичної незалежності в аспекті медіадіяльності в Україні; соціальну інклюзію у вимірі провадження діяльності журналіста та діяльності ЗМІ як інституції оперативного інформаційного мовлення у співробітництві із органами публічної влади.

Вищезазначені показники інформаційно-медійної демократії (питання захисту журналіста та ЗМІ; реалізація стандартів множинності (відкритості) медіаринку в Україні; межі забезпечення політичної незалежності в аспекті

медіадіяльності в Україні; соціальна інклюзія у вимірі провадження діяльності журналіста та діяльності ЗМІ як інституції оперативного інформаційного мовлення у співробітництві із органами публічної влади) повинні розглядатися у Національному моніторі медійної демократії крізь призму правової, економічної та політичної сегментації, що підлягає реалізації як органами державного управління, так і власне засобами масової інформації (ЗМІ).

Функція Національного монітора медійної демократії, на наш погляд, повинна першочергово корелювати із діагностикою розуміння сильних, слабких сторін, можливостей та загроз для функціонування демократичного механізму взаємодії влади та ЗМІ в Україні. Ключовими стандартами проведення опитувань, респондентів та оглядів з питань владно-медійної кооперації мають стати такі принципи, як незалежність та прозорість, а також – консультаційність із медіаекспертною думкою в країнах-партнерах – зокрема, ЄС як політико-економічному об'єднанні держав.

Аплікація оглядової та комплексної складової перевірки плюралізму та демократії владно-медійної взаємодії в Україні з точки зору теоретико-практичних підходів публічного управління крізь призму функціонування Національного монітору медійної демократії, на наше переконання, має бути застосовною до усіх підвидів інформаційно-медійної діяльності, як-от радіомовлення, друковані ЗМІ, цифрові ЗМІ тощо.

На додаток, до ЗМІ доцільно віднести діяльність т.зв. «цифрових платформ інформації» (за аналогією ЄС), котрими можна вважати діяльність із новинної публікації фактологічних подій у месенджерах, інформаційних платформах (соціальних мережах) тощо.

За умови впровадження Національного монітору медійної демократії в Україні у якості механізму підвищення ефективності співробітництва влади та ЗМІ в Україні крізь призму генерації інформаційної моделі покращення взаємодії влади та ЗМІ доцільно також враховувати фактори територіального, економічного, політико-системного та політично-культурного аспектів аплікації подібної ініціативи в питаннях співвідношення публічно-управлінської теорії та доктрини та

її соціального сприйняття. Потрібно зазначити, що врахування територіальної неоднорідності політичних, системно-соціальних поглядів та понять населення України повинні бути враховані у процесі респондентних опитувань з метою встановлення відповідності між обраним державою курсом (зокрема, в частині владно-медійного співробітництва та забезпечення свободи діяльності ЗМІ), а також – рівнем загальної сатисфакції населення від інформаційно-медійної компетентності ЗМІ в Україні, що не в останню чергу генерована державною інформаційною політикою (до питання діяльності Міністерства культури України). На наш погляд, підхід ранжування соціальної думки пропорційно «історичним поглядам» на питання демократії та свободи слова – ключовий складник отримання ефективних, реальних даних про стан гуманізації владно-медійної взаємодії в Україні (в т.ч. – на соціальному рівні).

Наостанок, в процесі аплікації Національного монітору медійної демократії на рівні публічного управління необхідно враховувати тісний взаємний зв'язок між засобами масової інформації (ЗМІ) в Україні та громадянським суспільством. Відтак, до опитувань (респондентних акцій) необхідно додавати графу «сатисфакція громадянського суспільства від реалізації ЗМІ власних повноважень щодо оперативного, повноцінного та безперешкодного сповіщення об'єктивно важливих щоденних обставин політичного, соціального та економічного життя держави». За таких умов, на наш погляд, можна отримати інформацію щодо поточного стану владно-медійної взаємодії із належністю «соціального елементу», а також – сформувати своєрідний план дій відносно укорінення принципів демократії, інформаційної гуманності та інформаційної відкритості в аспектах використання інформаційних каналів сповіщення (масово-інформаційної об'єктивації ситуацій).

Надалі пропонуємо розглянути найбільш об'ємний та місткий конструкт покращення процесу взаємодії органів публічної влади та ЗМІ у системі державного управління – легіслативна модельна складова покращення взаємодії влади та ЗМІ у державно-управлінській проєкції. Даний концепт пропонує врегулювання аспектів владно-інформаційної (владно-медійної) взаємодії на

соціально-демократичних засадах за типологією європейської свободи слова – із використанням механізмів юридичного усунення законодавчих колізій у сфері співробітництва влади та ЗМІ шляхом точкової правотворчості.

Першочергової необхідності, на наше переконання, в умовах легіслативної стандартизації взаємодії між владою та ЗМІ набуває безпосереднє нормування діяльності Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення. Із прийняттям Закону України «Про медіа» № 2849-IX положення щодо функціонування даної інституції визначалися Законом України «Про Національну раду України з питань телебачення та радіомовлення» № 538/97-ВР (заклучна ред. від 31.03.2023 р.). У даному нормативно-правовому акті окремо визначалися стандарти діяльності даної інституції, зокрема, щодо співробітництва із органами владних структур (ст. 9, ст. 15 Закону № 538/97-ВР).

В умовах трансформаційної видозміни національного медійного ринку зрозумілим та вмотивованим виглядає рекваліфікація діяльності Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення у єдиноначальні положення регулювання медіаринку Законом України «Про медіа» № 2849-IX. Водночас легіслативно колізійним, на наш погляд, залишається регулювання діяльності Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення виключно шляхом положень даного нормативно-правового акту без застосування положень профільного законодавчого базису.

Таким засадничим нормативно-правовим актом, що не дублював би положення Закону України «Про медіа» № 2849-IX та водночас врегульовував специфіку діяльності Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення з позиції ієрархічної спрямованості, може стати Постанова Верховної Ради України «Про деякі питання діяльності Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення», положення якої регулюватимуть аспекти діяльності органу, зокрема, у співпраці та кооперації із органами державної влади/органами місцевого самоврядування. Редакційний виклад законодавчих рекомендацій щодо діяльності Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення може мати наступну форму викладу: «Національна рада України з

питань телебачення та радіомовлення формує та генерує медійну політику шляхом спрямування та координації діяльності друкованих, електронних та інших видів засобів масової інформації, при цьому координуючи власну діяльність із органами державного управління загальнодержавного та місцевого рівнів».

Феноменологічний складник діяльності Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення узагальнено полягає у тому, що, по-перше, дана інституція є органом публічного управління та належить до системи державного регулювання національного медійного ринку та ринку національної медійної політики. Враховуючи вищезазначене, пропонуємо додати до Постанови Верховної Ради України «Про деякі питання діяльності Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення» наступне положення: «Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення, діючи на законодавчо визначених підставах та репрезентуючи державну медіаполітику, здійснює співробітництво із іншими органами державної влади та органами місцевого самоврядування з метою ефективізації національного медійного управління та демократизації національного медіапростору». Варто додати, що діяльність Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення за своєю специфікою частково корелює із діяльністю таких інституцій, як Міністерство культури України та Міністерство цифрової трансформації України, діяльність котрих зокрема, в тому числі, забезпечення функціонування національного медіапростору, регулюється саме Постановами Верховної Ради України. Виходячи із вищенаведеного, регулювання діяльності Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення має здійснюватися Постановою Верховної Ради України «Про деякі питання діяльності Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення».

Наступним елементом покращення процесу взаємодії органів публічної влади та ЗМІ у системі державного управління крізь призму легіслативної модельної складової систематизації взаємодії влади та ЗМІ у державно-управлінській проєкції ми вважаємо регуляцію діяльності т.зв. «джерел контенту на платформі спільного доступу до інформації» в Україні.

Задля врегулювання діяльності джерел контенту на платформі спільного

доступу до інформації в Україні (під останніми доцільно розуміти канали агрегації новин у месенджерах, як-от Telegram, Viber, WhatsApp та ін.) виглядає вмотивованим розробити відповідний нормативно-правовий інструментарій профільного впорядкування. Із урахуванням факту нерегульованості аспекту діяльності т.зв. «джерела контенту на платформі спільного доступу до інформації» навіть у Законі України «Про медіа» № 2849-IX, дана колізія у національному правовому полі повинна бути нівельована шляхом прийняття окремого акту легіслативної взаємодії – наприклад, Закону України «Про правове регулювання діяльності джерел контенту на платформах спільного доступу до інформації в Україні»

У Законі України «Про правове регулювання діяльності джерел контенту на платформах спільного доступу до інформації в Україні» необхідно визначити та встановити прямі та опосередковані підстави віднесення засобів масової інформації до категорії «онлайн» (безвідносно до офіційно зареєстрованих ЗМІ, що провадять власну діяльність із використанням унікального доменного імені та персонального веб-сайту). При цьому ключовим, на наш погляд, за умов подібної законодавчої позиції залишатиметься контекстне розмежування між «джерелом контенту на платформі спільного доступу до інформації», друкованими засобами масової інформації та насамперед цифровими засобами масової інформації.

Виходячи із вищезазначеного, нормативно-правове визначення терміну «джерело контенту на платформі спільного доступу до інформації» у Законі України «Про правове регулювання діяльності джерел контенту на платформах спільного доступу до інформації в Україні» пропонуємо подавати у наступному вигляді: «Джерело контенту – це інформаційний засіб оперативного отримання даних із використанням платформ спільного доступу до інформації, що адмініструються відповідальними особами та функціонують як альтернатива засобам масової інформації, зареєстрованим відповідно до вимог законодавства України». Подібна нормативна позиція, на наш погляд, дозволить визначити правові межі провадження інформаційної онлайн-діяльності Telegram-каналами, Viber-спільнотами та ін., що, окрім того, набуває додаткового рівня актуальності в

умовах протидії неспровокованій російській військовій агресії шляхами, зокрема та не виключно, підтримання відповідного інформаційно-гігієнічного клімату».

Крізь призму стандартизації діяльності т.зв. «джерел контенту на платформі спільного доступу до інформації» у національному правовому полі відповідно до Закону України «Про правове регулювання діяльності джерел контенту на платформах спільного доступу до інформації в Україні» також підлягає вирішенню узагальнене питання забезпечення національної безпеки в умовах воєнного стану, на особливий період. Вважаємо, що у даному нормативно-правовому акті необхідно прописати основні стандарти інформаційної гігієни серед «джерел контенту на платформі спільного доступу до інформації». Це можна зробити шляхом наступної нормативно-правової конотації : «Джерела контенту на платформі спільного доступу до інформації у своїй діяльності керуються законами України, підзаконними актами, постановами, указами та розпорядженнями у сфері медіа та інформаційної політики. На джерела контенту на платформі спільного доступу до інформації, як на суб'єктів-агрегаторів інформаційного простору, покладено завдання із забезпечення інформаційної гігієни, публікування перевіреної (достовірної) інформації, а також обов'язок щодо підтримання стандартів журналістики в особливий та мирний періоди». Вищезазначена законодавча конотація, на наше переконання, може координувати та спрямовувати національний інформаційний простір України – зокрема, в межах та юридичному полі, регуляція котрого має історичного та контекстуально ускладнений формат державно-управлінської аплікації.

Питання взаємодії між органами влади та ЗМІ в контексті регулювання такої сфери національного медіаринку, як «джерела контенту на платформі спільного доступу до інформації», в ідеальній парадигмі матиме дві різнобічні форми коопераційного прояву. Перша – забезпечення нормативно-правового структурування діяльності «джерел контенту на платформі спільного доступу до інформації» за допомогою законодавчих приписів. Друга – взаємозв'язок між «джерелами контенту на платформі спільного доступу до інформації» та органами державної влади/органами місцевого самоврядування, що повинні діяти в рамках

(межах) правового поля, не порушуючи права громадян (населення) на інформацію, яке останні можуть отримати за допомогою різноманітних інформаційних ресурсів, включно із вищезазначеними. Останній компонент може бути забезпечений існуючими інституціями регулювання національного медіаринку, як-от Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення (національний регулятор), Міністерство культури України (регулятор публікаційної демократії) та Міністерство цифрової трансформації України (регулятор впливу інформаційного розвитку та регулювання національного ринку медіавласності).

Таким чином, питання шляхів формування концептуальної моделі удосконалення взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління має три концептуальні форми прояву – політичну, інформаційну та легіслативну.

Потрібно зауважити, що в усіх вищезазначених випадках йдеться про т.зв. «нормативно-правовий елемент» – за його допомогою, на наш погляд, має бути здійснене врегулювання питань забезпечення свободи ЗМІ та свободи медіавласності державними органами («Механізм застосування правового верховенства в Україні» та ін. ініціативи) у політичному вимірі, а також – запроваджено моніторинг медіадемократії в Україні (Національний монітор медійної демократії) та регламентовано особливості діяльності загальнопрофільних інституцій (Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення) та галузевих нормативних регуляційних конотацій (до питання нормативного забезпечення діяльності т.зв. «джерела контенту на платформі спільного доступу до інформації»).

Враховуючи вищенаведений авторський комплекс фактологічного спрямування механізмів покращеної кооперації органів публічної влади та засобів масової інформації у системі державного управління, нижче на Рис.3.3 пропонуємо до огляду концептуальну модель удосконалення взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління.

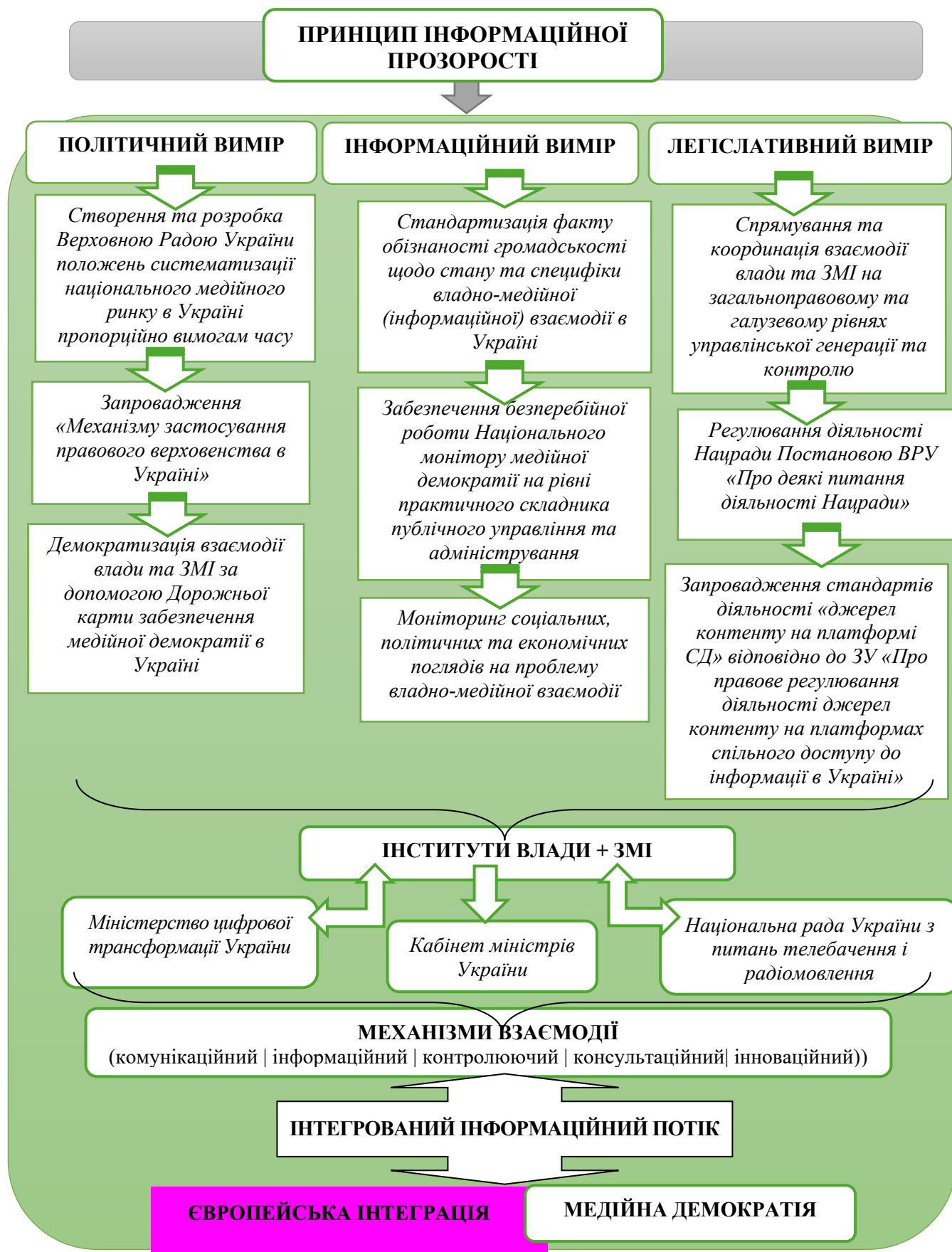

Рис. 3.3 Концептуальна модель удосконалення взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління

Таким чином, Концептуальна модель удосконалення взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління – це цілісна система, що об'єднує політичний, інформаційний та легіслативний виміри державно-управлінської комунікації, яка ґрунтується на соціально-демократичних засадах європейської свободи слова та передбачає: 1) унормування діяльності інституцій-регуляторів медіаринку (зокрема Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення) через точкову правотворчість та усунення законодавчих колізій; 2) правове визначення статусу новітніх інформаційних суб'єктів («джерел контенту на платформах спільного доступу») із закріпленням стандартів інформаційної гігієни та достовірності; 3) забезпечення балансу між свободою медіа, національною безпекою та правом громадян на інформацію шляхом запровадження моніторингу медіадемократії та юридичного структурування владно-медійної взаємодії.

Висновки до розділу 3

1. Проведене визначення конкретних особливостей функціонування ЗМІ в Україні крізь призму взаємодії із органами публічної влади з точки зору державно-управлінської теорії та доктрини дало можливість висвітлити проблематичні аспекти даного процесу.

До проблем взаємодії між органами публічної влади та ЗМІ в Україні з точки зору державного управління віднесено:

- а) непослідовне та колізійне нормативно-правове регулювання такої кооперації;
- б) відсутність належного інституційного (інституційно-правового) забезпечення взаємодії органів публічної влади та ЗМІ;
- в) неналагодженість зв'язків між нормативно-правовим та інституційним забезпеченням взаємодії органів публічної влади та ЗМІ;
- г) відсутність прямої концепції розвитку взаємодії органів публічної

влади та ЗМІ в Україні у довгостроковій перспективі.

Доведено, що незлагодженість між нормативно-правовою та інституційною профіляціями кооперації влади та ЗМІ в Україні полягає у відсутності єдиного державно-правового механізму синхронізації даних елементів. Йдеться, зокрема, про непідлаштованість діяльності згаданих Мінцифри та Нацради під стандарти демократичного, відпускнуго контролю та нагляду у сфері медіа за європейською моделлю внаслідок двох факторів: по-перше, відсутності належного державного спрямування даної конотації; по-друге, відсутності взаємного доповнення між нормативним та інституційним забезпеченням співробітництва ЗМІ та органів влади загальнодержавного та муніципального рівнів в інтересах громадянського суспільства.

2. Визначено, що у контексті розкриття систематичної структури необхідних видозмін законодавчого поля реверсифікації механізму подолання негативних тенденцій контрольно-наглядової та регулятивної діяльності Нацради необхідно розглянути аспект стратегічного планування медіадіяльності зазначеним органом у якості субскладника впливу на процеси інформаційної взаємодії влади та ЗМІ.

Розглянуто, що відповідно до п. 1-3 ч. 1 ст. 90 Закону України «Про медіа» № 2849-IX, до повноважень Нацради національний законодавець відносить, окрім іншого, опціональну можливість брати пряму участь у розробці державно-політичного інформаційного курсу, розробці та затвердженні стратегічного порядку діяльності Нацради (Стратегії), а також – розробницькій діяльності щодо конструювання Плану реалізації зазначених стратегічних напрацювань.

Вищезазначені підходи в прогностичному розумінні можуть мати певні застереження щодо імплементації у поле взаємодії органів публічної влади та ЗМІ відповідно.

Зауважено, що монополізація Нацради на провадження державно-політичного інформаційного курсу, регламентована у п. 1 ч. 1 ст. 90 Закону України «Про медіа» № 2849-IX, є контраверсійним елементом впливу на

коопераційну діяльність влади та ЗМІ. Виходячи з того, що статусно Нацраду у ст. 70 Закону України «Про медіа» № 2849-IX визначено як колегіальний, конституційний та постійно діючий державний орган, дані положення частково контрастують із демократичною презумпцією рівності повноважень влади та ЗМІ, генерованою лейтмотивним підходом даного нормативно-правового акту, адже створюють правовий прецедент спрямування та координації діяльності ЗМІ (узагальнено – медіа) пропорційно державній політиці або уявленням державного апарату про національну медіадіяльність. Остання, водночас, асоціюється із самоврядним, незалежним від органів державної влади структурним концептом упровадження.

Доведено, що елементом видозмін зазначеного законодавчого підходу у контексті трансформаційної перепрофіляції стилістично-повноважного кластерного вияву діяльності Нацради, що прямо та опосередковано генерує подальшу специфіку інтеграційно-комунікаційних перетворень співробітництва формату «органи публічної влади – ЗМІ, можна вважати трансформацію положень п. 1 ч. 1 ст. 90 Закону України «Про медіа» № 2849-IX. Її формат може мати таку проформу генерації : «Національна рада розробляє державну політику у сфері медіа та сприяє її реалізації.

3. Розроблено концептуальну модель удосконалення взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління, що повинна генералізуватися за такими категоріальними складниками як: політична модель покращення взаємодії влади та ЗМІ, інформаційна модель покращення взаємодії влади та ЗМІ, а також – легіслативна модельна складова покращення взаємодії влади та ЗМІ у державно-управлінській проєкції.

Першим складником уніфікованого та ефективізованого співробітництва між органами публічної влади та засобами масової інформації (ЗМІ), повинно стати формування політичної моделі покращення взаємодії між вищезазначеними інституційними конструктами. Політичний формат взаємодії між владою та ЗМІ пропонується розглядати першочергово з позиції прийняття обумовлених політичних рішень, що нормують діяльність органів публічної

влади та засобів масової інформації (ЗМІ) відповідно їхнього профільного призначення.

Інформаційна модель покращення взаємодії влади та ЗМІ, враховуючи, що положення запропонованої «Дорожньої карти забезпечення медійної демократії в Україні» певною мірою виходять та логічно продовжують стандарти взаємодії «влада-ЗМІ», передбачає, що безпосередньо держава (державні органи та інституції, як-от Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення, Міністерство культури України, Міністерство цифрової трансформації України залежно від їхньої юрисдикції та відповідно ввірених їм законодавством повноважень) повинні генерувати діяльність із підвищення рівня авторитетності ЗМІ в Україні.

Легіслативна модельна складова покращення взаємодії влади та ЗМІ у державно-управлінській проєкції має передбачати врегулювання аспектів владно-інформаційної (владно-медійної) взаємодії на соціально-демократичних засадах за типологією європейської свободи слова – із використанням механізмів юридичного усунення законодавчих колізій у сфері співробітництва влади та ЗМІ шляхом точкової правотворчості.

Матеріали цього розділу опубліковані у працях автора: [144, 152, 153, 154].

ВИСНОВКИ

У ході дослідження отримані результати спрямовані на розв'язання актуального наукового завдання, що полягає у теоретичному обґрунтуванні концептуальних засад та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів взаємодії засобів масової інформації та органів публічної влади в системі державного управління України з урахуванням сучасних викликів (цифровізації, воєнного стану, євроінтеграційних процесів).

На основі проведеного дисертаційного дослідження сформульовано такі висновки та пропозиції:

1. Систематизація наукових підходів до проблематики взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації дозволила сформувати цілісне уявлення про структуру та зміст відповідного наукового дискурсу. Застосування тематичної кластеризації забезпечило впорядкування існуючих досліджень за ключовими напрямками та виявлення їх внутрішньої логіки розвитку.

Встановлено, що сучасні наукові напрацювання концентруються навколо шести базових напрямів, які відображають як концептуальні, так і прикладні аспекти взаємодії влади і медіа. При цьому інтеграція публічно-управлінського, комунікаційного та інформаційно-політичного підходів дозволила поглибити розуміння функціональних характеристик цієї взаємодії та уточнити зміст її ключових елементів.

Доведено, що запропонований підхід до систематизації наукових досліджень створює підґрунтя для подальшого розвитку теоретичних положень і формування прикладних механізмів публічного управління інформаційною взаємодією, зокрема в частині підвищення ефективності комунікації, забезпечення відкритості влади та розвитку інструментів зворотного зв'язку в умовах цифрової трансформації

2. Уточнено сутність поняття та категоріальний ряд механізмів *комунікаційних* (прес-конференції, брифінги, інтерв'ю, соцсережі та ін.),

інформаційних (прес-релізи, звітність; відкриті дані та ін.), *контрольних* (журналістські розслідування та аналітика; моніторинг діяльності органів влади; публічний аудит та громадський контроль), *консультативних* (громадські слухання та консультації, експертні дискусії; участь медіа у формуванні суспільного порядку денного), *інноваційних* (інтеграція big data та аналітичних платформ; застосування мультимедійних форматів для підвищення доступності інформації) взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління, зокрема в аспекті з'ясування їх змістовної та інституціонально-функціональної природи.

Це дозволило перейти від описового трактування інструментів комунікації до їх цілісного осмислення як багаторівневої системи, що інтегрує комунікаційні, інформаційні, контрольні, консультативні та інноваційні механізми.

З'ясовано, що *змістова сутність* визначається цілями, змістом і ціннісними орієнтирами комунікації (прозорість, підзвітність, об'єктивність) та формує інформаційний простір взаємодії, у якому влада пояснює свої рішення, а медіа забезпечують їх суспільне осмислення. Водночас *інституціонально-функціональна сутність* конкретизує способи реалізації цієї взаємодії через інституційні, функціональні та інноваційні механізми, забезпечуючи її практичну операціоналізацію.

Встановлено їх взаємодоповнювальний характер: змістовний вимір визначає логіку та спрямованість комунікації, а інституціонально-функціональний - інструменти її реалізації. Їх інтеграція забезпечує ефективність взаємодії та виступає основою реалізації принципу прозорості як системоутворюючого чинника демократичного врядування.

На цій основі запропоновано авторське визначення «принципу інформаційної прозорості в системі публічного адміністрування» як певної характеристики управлінської діяльності, що передбачає належний рівень поінформованості суспільства про функціонування органів влади, реалізується через інституційно закріплені механізми комунікації та забезпечує можливість

суспільного контролю і зворотного зв'язку.

Запропоноване авторське визначення принципу інформаційної прозорості знайшло підтвердження у теоретичних підходах до аналізу механізмів взаємодії органів публічної влади та ЗМІ, що засвідчують його ключову роль у формуванні демократичного врядування та дозволило перейти від теоретичного осмислення до практичного аналізу адміністративних процесів у сфері реалізації державної політики.

Установлено, що лише за умови постійної підтримки державою транспарентності стають можливими поступальний і сталий розвиток демократії та публічних відносин, а також створення нових можливостей для формування інноваційних моделей і концепцій державного управління. У цьому контексті принцип інформаційної прозорості постає не лише як інструмент комунікації, а й як системоутворюючий чинник сучасного публічного адміністрування.

3. У ході дослідження актуалізовано основні засади концепції глобально-формалізованої інституційної підтримки свободи журналістики на інституційно-владному та інституційно-профільному рівнях в ЄС, що дозволило систематизувати регуляторний досвід Союзу та застосувати орієнтири для вдосконалення вітчизняної моделі регулювання державної мас-медійної сфери в контексті євроінтеграції. До зазначених засад віднесено:

а) запровадження системи моніторингу медіавласності та формування національних баз даних про суб'єктів медіасфери як інструмент забезпечення прозорості структури власності, що може бути використано для співпраці із засобами масової інформації та їх захисту від неправомірних посягань на редакційну незалежність;

б) здійснення урядового сприяння медіаплюралізму шляхом надання органами профільної юрисдикції – зокрема Радою Європи та Європейською Комісією – журналістських грантів, спрямованих на запровадження інновацій у місцевих і регіональних ЗМІ держав – членів ЄС та забезпечення їх відкритості й демократичної функціональності;

в) інституційне сприяння діяльності журналістів-розслідувачів та медіаорганізацій з боку органів влади ЄС як на загальносоюзному, так і на національно-державному рівнях, що забезпечують системний захист незалежної журналістики від зовнішніх та внутрішніх загроз;

г) здійснення органами найвищого владно-регуляторного щабля – Єврокомісією та Радою Європи – систематичного моніторингу негативних ризиків для медіаплюралізму в ЄС як складової продемократичної регуляторної проекту, а також вироблення механізмів усунення виявлених дисбалансів, зокрема в контексті взаємодії ЗМІ з інституціями Союзу.

Актуалізація зазначених засад дозволила обґрунтувати напрями адаптації національного медіарегулювання до стандартів ЄС та розробити практичні рекомендації щодо зміцнення інституційних гарантій свободи журналістики в Україні.

4. Здійснено комплексний аналіз структурних, нормативних та функціональних особливостей механізмів взаємодії органів публічної влади та засобів масової інформації у країнах ЄС. На основі цього аналізу окреслено перспективи їх упровадження в Україні крізь призму організаційно-правового забезпечення, з урахуванням ролі наднаціональних, національних та неурядових інституцій, зокрема Європейської Комісії та Ради Європи та ін.

Встановлено, що європейська модель взаємодії базується на інтеграції нормативних, інституційних і функціональних механізмів, які у своїй сукупності спрямовані на забезпечення свободи слова, редакційної незалежності та медіаплюралізму. Саме тому ключовими інструментами виступають системний моніторинг медіавласності, розвиток грантової підтримки журналістики (особливо на локальному рівні), інституційне стимулювання журналістських розслідувань, а також постійний контроль за дотриманням демократичних стандартів у сфері медіа.

На підставі цього обґрунтовано, що імплементація відповідних механізмів в Україні потребує адаптації до національного інституційного середовища. Водночас така адаптація не зменшує їхнього потенціалу, адже

впровадження зазначених практик сприятиме посиленню прозорості діяльності органів влади, розвитку ефективних каналів зворотного зв'язку, забезпеченню реального плюралізму думок та підвищенню якості публічного управління через створення інституційно й нормативно врегульованої системи інформаційної взаємодії.

5. Актуалізовано сучасний стан взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації в Україні та систематизовано ключові проблеми його розвитку. За результатами аналізу встановлено, що:

- розвиток політичного діалогу України з Європейським Союзом із залученням медіа є місцем інструменту демократичного врядування, який забезпечує доступ громадян до актуальної та офіційної інформації та сприяє гармонізації національних регуляторних стандартів із європейськими;

- ефективність комунікації між владою і суспільством через медіа обґрунтовується на дотриманні принципів демократизму, гуманізму, об'єктивності, безсторонності та критичності, закріплених у Законі України «Про медіа» № 2849-IX, з ефектом зміни ролі онлайн- та аудіо візуальних медіа як ключових суб'єктів інформаційної взаємодії;

- забезпечення незалежності засобів масової інформації забезпечує інституційно гарантоване невторчання органів державної влади та місцевого самоврядування у редакційну політику як базову передумову функціонування демократичного медіасередовища та реалізації інформаційних прав громадян;

- до системних проблем у досліджуваній сфері належать: недостатній рівень прозорості в інституційному співробітництві влади та медіа; обмежене використання потенціалу ЗМІ як інструменту громадського контролю; наявність ризиків політичного та економічного впливу на редакційну незалежність медіасуб'єктів.

Актуалізація зазначених особливостей дозволила: здійснити систематизацію наявних підходів до інституційного співробітництва органів публічної влади та ЗМІ; виявити прогалини у законодавчому регулюванні цієї сфери; обґрунтувати конкретні механізми вдосконалення медіакомунікації між

владою та суспільством, що в підсумку сприятиме підвищенню демократичності публічного управління, наближенню України до європейських стандартів інформаційної політики та зміцненню довіри між громадянським суспільством і владою.

6. Розроблено концептуальну модель удосконалення взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації в системі державного управління, яку обґрунтовано як тривимірну регуляторну конструкцію, що інтегрує політичний, інформаційний та легіслативний вектори та базується на засадах європейських стандартів свободи слова.

У межах запропонованої моделі забезпечено комплексне нормативно-правове врегулювання медіаринку, зокрема через уточнення статусу новітніх інформаційних суб'єктів, що, у свою чергу, створює підґрунтя для досягнення балансу між свободою слова, вимогами національної безпеки та реалізацією інформаційних прав громадян.

Логічним продовженням цього є формування інституційних умов функціонування відкритого і конкурентного медіасередовища, у якому визначено регуляторні межі редакційної незалежності медіасуб'єктів, що сприяє підвищенню прозорості та підзвітності у взаємодії влади і медіа.

Водночас передбачено впровадження Національного моніторингу медійної демократії на основі системи індикаторів, які охоплюють оцінювання рівня множинності та відкритості медіаринку, визначення меж політичної незалежності медіадіяльності та забезпечення соціальної інклюзії у сфері журналістики.

У підсумку встановлено, що реалізація запропонованої моделі забезпечує інтеграцію правових, економічних і політичних механізмів регулювання взаємодії органів публічної влади та ЗМІ, що здійснюється як інституціями державного управління, так і медіаорганізаціями, формуючи цілісну систему медійної демократії в Україні.

7. Доведено, що державно-управлінський аспект взаємодії засобів масової інформації та органів публічної влади різного рівня передбачає комплекс

практичних рекомендацій для органів публічної влади, а саме:

1. *Центральним органам виконавчої влади (КМУ, міністерства):* затвердити урядовий стандарт публічних комунікацій (єдині протоколи брифінгів, кризових повідомлень, взаємодії з журналістами); запровадити КРІ для пресслужб (час реакції, охоплення, індекс довіри, частка відкритих даних); інтегрувати урядові портали відкритих даних з API-доступом для медіа; використовувати аналітику (sentiment analysis, медіамоніторинг) для оцінки ефективності комунікацій; розробити підзаконні акти до Закону України «Про медіа» № 2849-IX щодо онлайн-медіа, прозорості реклами, відповідальності за дезінформацію;

2. *Міністерству цифрової трансформації України:* розширити функціонал portalу «Дія» для комунікації з громадянами (опитування, консультації, зворотний зв'язок). запровадити єдину платформу публічних консультацій (e-participation). стандартизувати формати відкритих даних для зручності використання медіа; забезпечити регулярне оновлення наборів даних (реєстри, бюджети, рішення); використовувати big data для моніторингу інформаційного простору та виявлення дезінформації.

3. *Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення:* запровадити системний моніторинг медіавласності та публічний реєстр бенефіціарів медіа; посилити контроль за концентрацією медіаринку; розробити індикатори оцінки медіаплюралізму та незалежності; проводити регулярні аудити дотримання стандартів журналістики; ініціювати програми підтримки локальних мовників та незалежних платформ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Марченко Р. В. Державно-управлінські аспекти функціонування медіапростору: досвід країн ЄС. *Наукові перспективи*. 2022. № 8 (26). С. 47–56.
2. Гришук А. Б., Апетик М. М. Основні форми взаємодії державної влади, суспільства та засобів масової інформації. *Сучасний конституціоналізм: проблеми теорії та практики* : матеріали наук. семінару (25 черв. 2021 р.) / упоряд. М. Т. Гаврильців. Львів : ЛьвДУВС, 2021. 300 с.
3. Панченко О. А. Засоби масової комунікації як платформа державної інформаційної політики. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 4. С. 2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/4.pdf
4. Городенко Л. М. Нові медіа: журналістика чи комунікація? *Актуальні питання масової комунікації*. 2013. Вип. 14. С. 65–69.
5. Данько-Сліпцова А. Нові медіа: історія, типологія. *Освіта регіону. Політологія. Психологія. Комунікації*. 2014. № 1–2 (34–35). С. 80–85.
6. Manovich Lev. The Language of New Media. *Cambridge, Massachusetts* : The MIT Press, 2001. 354 с.
7. Потятиник Б. Прогнозування розвитку мас-медій: нові підходи. *Теле- та радіожурналістика*. 2012. Вип. 11. С. 65–68.
8. Гресько О. В. Нові медіа і телерадіомовлення України: виклики та інновації. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. Warszawa, Polska, 2016. № 3 (7). С. 106–111.
9. Сенченко О. Структури, засоби і моделі застосування консцієнтальної зброї в системі соціальних комунікацій. *Вісник Книжкової палати*. 2014. № 7. С. 44–49.
10. Гриценко О. Українські ЗМІ в контексті глобальних процесів на початку ХХІ століття. *Україна на шляху до Європи*. Київ : Етнос, 2006. С. 265–380.
11. Марченко Р. В. Дискурсне поле проблематики формування взаємодії органів влади і засобів масової інформації. *Наукові інновації та*

передові технології. 2023. №2 (16) 2023. С. 87–97.

12. Історія розвитку ЗМІ. Dovidka.biz.ua : освітній портал. URL: <https://dovidka.biz.ua/istoriya-rozvitku-zmi/>

13. Турченко Ю. ЗМІ як впливовий чинник реалізації політичного процесу. *Політичний менеджмент*. 2009. № 4. С. 115–118

14. Зайко Л. Я. Мас-медіа як чинник формування суспільної свідомості: соціально-філософський аналіз : дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. Житомир, 2019. С. 62.

15. Байрачна Л. К. Роль засобів масової інформації у формуванні політичного іміджу державної влади. *Інформація і право*. 2013. № 3(9). С. 97-104.

16. Lasswell H. Propaganda technique in the World War. Ravenio Books. 1927. 233 с. URL: https://books.google.com.ua/books?id=3yeODwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

17. Русиняк А. І. Політологічний дискурс у дослідженнях засобів масової інформації: функціональний аспект. *Політикус*. 2020. № 5. С. 16-22.

18. Коленко В. В. Механізми публічного управління взаємодії влади з засобами масової інформації в сучасній Україні : дис. ... д-ра філософії : 281. Харків, 2021. 212 с.

19. Рачинська О. А. Механізми реалізації комунікативної взаємодії у сфері публічного управління : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Київ, 2019. 234 с.

20. Годлевська В. Засоби масової інформації як джерело з вивчення процесу консолідації демократичного режиму в Іспанії (1982-1996 рр.). *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2012. Вип. 21. С. 391-405.

21. Макаренко Л. П. Роль вітчизняних ЗМІ в процесі політичних комунікацій. *Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник»*. 2015. Вип. 99. С. 345–349. URL:

https://www.researchgate.net/publication/350017177_Rol_vitciznanih_ZMI_v_procesi_politicnih_komunikacij

22. Антошина І. В. Роль засобів масової інформації у функціонуванні інформаційної влади. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2022. № 57. С. 4-7.

23. Марченко Р. В. Ретроспектива розвитку інформаційної складової у процесах функціонування держави. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали ХХІХ міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Теплице, 07 лютого 2023 р.). Теплице (Чехія), 2023. С.62-67.

24. Русиняк А. І. Регіональні ЗМІ в політичній системі України: політологічний аналіз : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Івано-Франківськ, 2021. 257 с.

25. Шпак В. Друковані ЗМІ України: історіографічний аспект. *Український інформаційний простір*. 2018. №1. С. 113-120.

26. Костиря І. Медіатизація політики та політизація ЗМІ як тенденції політичного процесу в Україні. *Політичний менеджмент*. 2013. №1-2. С. 109-118.

27. Марченко Р. В. Історичні процеси прикладної спрямованості формування загальнонаціональної системи засобів масової інформації. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали ХХХ міжнарод. наук.-практ. конф., (м. Гамбург, 07 березня 2023р.). Гамбург (Німеччина) 2023. С.43-48.

28. Матвейчук Л. О. Інформаційне суспільство: теоретичні аспекти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*. 2016. 2(6). С. 38-42.

29. Калініченко Б. М. Роль засобів масової інформації у політичній стратегії інформаційного суспільства. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2019. № 25. С. 53-57.

30. Бойченко Ю. С. Взаємодія ЗМІ і влади в Україні в контексті реалізації права громадян на інформацію. *Чорномор. нац. ун-т ім. Петра*

Могили. 2020. С. 2.

31. Федорищак Х., Мосора Л. Місце та роль засобів масової інформації у сфері публічної політики. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. 2022. №1(61). С. 86-91.

32. Колосовська І. І. Формування іміджу місцевих державних адміністрацій в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Львів, 2004. 20 с.

33. Падафет Ю. Г. Етична складова профілю особистості керівника державної служби. *Теорія та практика державного управління*. 2011. № 4. С. 380–387.

34. Косинський В. І., Швець О. Ф. Сучасні інформаційні технології : навч. посібник. 2-ге вид., випр. Київ, 2012. 318 с.

35. Бабінова О. О. Взаємодія органів державного управління і місцевого самоврядування з громадськістю: теоретико-методологічний аспект : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2006. 20 с.

36. Лашкіна М. Г. Концептуальні засади взаємодії органів державної влади та засобів масової інформації в умовах демократизації державного управління в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ, 2008. 20 с.

37. Даниленко С. І. Організаційний механізм взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації. *Ефективність державного управління*. 2013. № 34. С. 239-245.

38. Державно-громадянська комунікація: шлях від кризи до взаємодії : монографія / В. М. Козаков, О. В. Рашковська, Є.О. Романенко та ін. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 288 с. (Серія «Публічне адміністрування» ; вип. 1).

39. Омельченко М. Е. Механізм державного управління дошкільною освітою: теоретичні аспекти. *Теорія та практика державного управління*. 2020. 2(69). С. 151-158.

40. Коноваленко А. С. Концептуальні підходи до визначення сутності поняття «маркетинговий механізм». *Вісник КНУТД*. 2019. № 4 (137). С. 73-82.

41. Кириченко В. М., Соколенко Ю. М. Суспільство і громадянське суспільство: співвідношення понять. Particularitățile adaptării legislației Republicii Moldova și Ucrainei la legislația Uniunii Europene : conferință internațională științifico-practică (1–2 noiembrie 2019, Chișinău) / com. org.: Bujor V. [et al.]. Chișinău : Cetatea de Sus, 2019. 304 с.
42. Дворецька Г. В. Соціологія : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2002. 472 с.
43. Соціологія : підручник / Ю. Ф. Пачковський, Н. В. Коваліско, І. В. Городняк та ін. ; за ред. Ю. Ф. Пачковського. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 418 с.
44. Соціологія : навч. посіб. / за ред. Г. Дворецької. Студентська бібліотека «Букліб». URL: <https://buklib.net/books/23286/>.
45. Кузьменко С. Г., Топузов Д. І. Публічна влада та її складові : навч. посіб. Маріуполь : МДУ, 2021. 67 с.
46. Мішук Є. В., Лісевич О. В. Окремі аспекти дослідження визначення сутності понять "публічна влада" та "публічне управління". *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 3. С. 117–120.
47. Ковальчук С. Проблема визначення поняття публічної влади в теорії держави і права. *Національний університет "Львівська політехніка", Навчально-науковий інститут права та психології*. 2017. Вип. 4. №884 (16). С. 47-51. URL: https://ena.lpnu.ua/bitstream/ntb/44749/2/2017n884_Kovalchuk_S-The_problem_of_defining_47-51.pdf
48. Степанова А. В., Підмазко Ю. І., Лук'янчук П. Х., Функції і компетенції органів публічної влади. *Сучасні управлінські та соціально-економічні аспекти розвитку держави, регіонів та суб'єктів господарювання в умовах трансформації публічного управління: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (10 листопада 2022 року)*. – Одеса: Національний університет «Одеська політехніка», 2022. 214 с.
49. Чалабієва М. Р. Конституційно-правовий статус електронних засобів масової інформації : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2019. 213 с.

50. Сікорський А.К. Засоби масової інформації як суб'єкти досягнення суспільно-державного консенсусу: аналіз законодавчих та доктринальних підходів. *«Молодий вчений»*. 2021. №5 (93). С. 128-133.

51. Інформаційна складова державної політики та управління : монографія / С. Г. Соловйов та ін. ; за заг. ред. Н. В. Грицяк. Київ : К.І.С., 2015. С. 49

52. Ключко А. С. Основні принципи формування іміджу регіону у ЗМІ. Масова комунікація у глобальному та національному вимірах. Дніпропетровськ : ДНУ ім. Олеся Гончара, 2015. Вип. 4. 255 с.

53. Калінеску Т. В., Ліхоносова Г. С., Альошкін В. С. Соціальна відповідальність : підручник. Сєверодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2015. С. 470. URL: https://pidru4niki.com/73475/sotsiologiya/sotsialna_vidpovidalnist_vpliv_povedinko_vi_modeli_suspilstvi

54. Макеева О.М. Засоби масової інформації як суб'єкти правової комунікації. *Юридичний вісник*. 2019. №1 (50). С. 30-36.

55. Андреев Д. Засоби масової інформації як механізм інтелектуальної комунікації в процесі розвитку інформаційного суспільства. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2015. №5. С. 53-58.

56. Енциклопедичний словник з державного управління / Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко, Ю. В. Ковбасюк. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.

57. Горбата Л.П. Інформаційна відкритість як принцип діяльності органів публічної влади. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 3. С. 125-130.

58. Мельниченко В.І. Прозорість і відкритість державного управління як чинники його стабілізації. *Вісн. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України*. 2003. № 4. С. 48-55.

59. Шевчук Б. М. Європейські принципи належного врядування та реформа системи органів виконавчої влади в Україні. *Демократичне врядування*. 2012. №9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2012_9_8

60. Буханевич А. І. Забезпечення принципів відкритості та прозорості при налагодженні діалогу між владою та громадськістю. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2010. № 3. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=133>
61. Терещук Г. Транспарентність як явище та вимога публічно-владної діяльності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. №2 (18). С. 83-88.
62. Андрійчук Т. Прозорість як принцип державної комунікативної політики. *Політичний менеджмент*. 2010. № 2 С. 73-79.
63. Ярошенко В. М. Транспарентність та відкритість влади як механізми становлення інституту демократичної громадянськості. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія: Політологія*. 2012. Т. 182, Вип. 170. С. 85–91.
64. Бойченко Ю. С. Взаємодія ЗМІ і влади в Україні в контексті реалізації права громадян на інформацію : автореферат : 281. Миколаїв, 2020. С. 2-3.
65. Ангелова Д. О. Засоби масової інформації як об'єкт культурної політики держави : автореферат : 281. Миколаїв, 2019. 14 с.
66. Коленко В. В. Механізми публічного управління взаємодії влади з засобами масової інформації в сучасній Україні : дис. ... д-ра філософії : 281. Харків, 2021. 212 с.
67. Омельченко О. В. Реалізація взаємодії органів державної влади із засобами масової інформації: зарубіжний досвід. Київ : НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2019. 96 с.
68. Коленко В.В. Особливості взаємодії органів державної влади та засобів масової інформації. *Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 18-19 березня 2020 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2020. – 186 с.
69. Парубчак І. О. Роль засобів масової інформації у взаємодії органів публічної влади із суспільством на засадах відкритості та прозорості. *Вісник*

Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. 2017. Вип. 2. С. 239-249.

70. Філіпова В.Д., Марченко Р.В. Сутність і природа взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації. *Національні інтереси України. № 2(2) 2024. С. 421-430*

71. Lodge M., Wegrich K. Public administration and executive politics: perennial questions in changing contexts. *Public Policy and Administration. 2012. Vol. 27, No. 3. С. 212–229.*

72. Iosifidis P. European Media Policy for the Twenty-First Century: Assessing the Past, Setting Agendas for the Future. *European Journal of Communication. 2017. Vol. 32, No.1. С. 74–77.*

73. Ditlevsen Marianne Grove, Kastberg Peter. When Corporate Communication Goes Public: Communication Policies in Public Communication. *Hermes (Denmark). 2007. Vol. 38, No. 38. С. 11–26.*

74. Grimmelikhuijsen S., John P., Meijer A., Worthy B. Do freedom of information laws increase transparency of government? A replication of a field experiment. *Journal of Behavioral Public Administration. 2019. Vol. 2, No. 1. С. 1–10.*

75. Jacobs S., Schillemans, T. Media and public accountability: typology and exploration. *Policy & Politics. 2016. Vol. 44, No. 1. С. 23–40.*

76. Бондаренко Ю. Г. Механізм державного управління інвестуванням в рекреаційній сфері : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Львів, 2019. 290 с.

77. Дворецька Г. В. Соціологія : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2002. 472 с.
URL: <https://buklib.net/books/23286/>

78. Конституційне право. Тема 3 : лекція. Studocu : онлайн-платформа для навчання / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого.
URL: <https://www.studocu.com/uk/document/natsional%D1%8Cniy-yuridichniy-universitet-imeni-yaroslava-mudrogo/konstitutsiye-pravo/tema-3-lektsiya/36550818>

79. Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Суми, 19

квіт. 2019 р.) / ред. кол.: В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов та ін. Суми : СумДУ, 2019. С. 124–126.

80. Матвієнків С. М. Регіональні медіа: дефініція поняття та особливості функціонування в умовах російсько-української війни 2022 року. Transformation of Economy, Finance and Management in Modern Conditions : collective monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. С. 992–999. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6342/13378-1?inline=1>

81. Мороз К. Р. ЗМІ як засіб впливу на політичні уподобання аудиторії. Вінниця : Донецький національний університет ім. Василя Стуса, 2021. 54 с.

82. Види та функції ЗМІ. Dovidka.biz.ua : освітній портал. URL: <https://dovidka.biz.ua/vidi-ta-funktsiyi-zmi>.

83. Корж І. Ф. Право на відкриті дані – як право приватного характеру. *Інформація і право*. 2019. №1. С. 19-28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2019_1_4.

84. Терещук Г. А. Концептуальні засади адміністративно-правового забезпечення реалізації принципу транспарентності в діяльності органів публічної адміністрації України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Тернопіль, 2021. 406 с.

85. Дубас О. П. Інформаційно-комунікаційний простір: поняття, сутність, структура. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2010. Вип. 19. С. 223-232.

86. Максименюк М. Ю. Організації як об'єкт інформаційно-комунікативного менеджменту в контексті публічного управління та адміністрування. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід : монографія / за заг. ред. С. Чернова та ін. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2016. 608 с.

87. Шемчук В. В. Механізм забезпечення інформаційної безпеки держави: теоретично-методологічні основи. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. № 1. С. 51-59. URL:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fmpp_2019_1_8.

88. Дубов Д. Засоби масової інформації як якісно нові суб'єкти політичних комунікації. *Політичний менеджмент*. 2007. № 1. С. 57-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2007_1_8.

89. Інформаційна складова державної політики та управління : монографія / С. Г. Соловйов та ін. ; за заг. ред. Н. В. Грицяк. Київ : К.І.С., 2015. 320 с.

90. Карпчук Н. П. Засади комунікаційної політики: досвід країн-членів Європейського Союзу : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2015. 440 с.

91. Пахнін, М. Правові форми взаємодії між органами публічного управління та засобами масової комунікації. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 178-182.

92. Марченко Р. В. Категоріальний ряд основних понять механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі публічного адміністрування держави: зарубіжна наукова думка. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 7(13) 2023. С. 176-187.

93. Андрійчук М., Андрійчук, Т. Взаємодія мас-медіа та органів державної влади : навч. посібник. – НТУУ «КПІ» ім. І. Сікорського, 2018. — 115 с.

94. Saz-Carranza A. [et al.]. The EU's interactions with formal intergovernmental organizations: a big data analysis of news media. *Journal of European Integration*. 2022. Vol. 44. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/07036337.2022.2074982>

95. Holtz-Bacha C. Freedom of the media, pluralism, and transparency. European media policy on new paths? *European Journal of Communication*. 2023. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/02673231231176966>

96. Jorge-Ricart R. The geopolitical implications of the EU's Media Freedom Act : Working Paper 8/2022. Madrid : Elcano Royal Institute, 2022. 11 с.

97. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official Journal of the European Union*. 2012. URL: <https://eur->

lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT

98. Марченко Р. В. Функції та статуси ЗМІ ЄС в рамках взаємодії формату «влада – ЗМІ». *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали XXXVIII міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Брно, 07 листопада 2023 р.). Брно (Чехія) 2023. С. 35-41.

99. Seipp T. [et al.]. Defining the ‘media’ in Europe: pitfalls of the proposed European Media Freedom Act. *Journal of Media Law*. 2023. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17577632.2023.2240998>

100. Media freedom in the EU. *Council of the European Union : official website*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/media-freedom-eu/>

101. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on protecting persons who engage in public participation from manifestly unfounded or abusive court proceedings (“Strategic lawsuits against public participation”). COM/2022/177 final. 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0177>

102. Commission Recommendation (EU) 2022/758 of 27 April 2022 on protecting journalists and human rights defenders who engage in public participation from manifestly unfounded or abusive court proceedings (‘Strategic lawsuits against public participation’). *Official Journal of the European Union*. 2022. L 138. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022H0758>.

103. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing a common framework for media services in the internal market (European Media Freedom Act) and amending Directive 2010/13/EU. COM/2022/457 final. 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0457>

104. Commission Recommendation (EU) 2022/1634 of 16 September 2022 on internal safeguards for editorial independence and ownership transparency in the media sector. *Official Journal of the European Union*. 2022. L 245. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022H1634>

105. Council conclusions on the protection and safety of journalists and other

media professionals (2022/1634, 21 June 2022). *Council of the European Union : official website*. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10505-2022-INIT/en/pdf>

106. 2020 Rule of Law Report – Questions and Answers. *European Commission : official website*. 2020. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_1757

107. European Democracy Action Plan: making EU democracies stronger. *European Commission : official website*. 2020. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2250

108. The Council of Europe Campaign for the Safety of Journalists. *Council of Europe : official website*. 2021. URL: <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/safety-of-journalists-campaign>

109. Media freedom and pluralism in Europe. *European Partnership for Democracy : official website*. URL: <https://epd.eu/what-we-do/policy/media-freedom-and-pluralism-in-europe/>

110. About ECPMF. *European Centre for Press and Media Freedom : official website*. URL: <https://www.ecpmf.eu/about/>

111. Directive (EU) 2018/1808 of the European Parliament and of the Council of 14 November 2018 amending Directive 2010/13/EU on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the provision of audiovisual media services (Audiovisual Media Services Directive) in view of changing market realities. *Official Journal of the European Union*. 2018. L 303. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/1808/oj>

112. Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. *Official Journal of the European Union*. 2019. L 130. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj>

113. 2016 Annual Colloquium on Fundamental Rights: Media Pluralism & Democracy. *European Commission : official website*. 2016. URL: <https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/31198>

114. Марченко Р. В. Специфіка забезпечення взаємодії органів публічної влади та місцевого самоврядування зі ЗМІ в ЄС. *Наукові перспективи*. 2023. № 11 (41). С. 276-286.

115. Public Service Media (PSM). *Council of Europe : official website*. 2022. URL: <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/public-service-media>

116. What is the OSCE. *Organization for Security and Co-operation in Europe : official website*. URL: <https://www.osce.org/whatistheosce>

117. Administrative Administration Instruction 3/2022: OSCE Evaluation Policy. *OSCE : official website*. 2022. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/c/535323.pdf>

118. European Federation of Journalists (EFJ) : official website. URL: <https://europeanjournalists.org/>

119. Media Freedom Rapid Response (MFRR) : official website. URL: <https://www.mfrr.eu/>

120. Global Forum for Media Development (GFMD) : official website. URL: <https://gfmd.info/>

121. EU Media Advocacy Programme. *Global Forum for Media Development (GFMD) : official website*. URL: <https://gfmd.info/engagements/working-group-eu-media-advocacy/>

122. The European Media Landscape Programme. *European Newsroom : official website*. URL: <https://europeannewsroom.com/about/medialandscape/>

123. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Міжнар. док. від 21 берез. 2014 р. (ред. від 16 листоп. 2023 р.). Відомості Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011

124. Марченко Р. В. Формування прецеденту взаємодії формату «органи державної влади – засоби масової інформації» в Україні у контексті європейського виміру як передумови до подальших інституціональних перетворень. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції*

розвитку: матеріали XL між-народ. наук.-практ. конф. (м. Салоніки, 07 січня 2024 р.). м. Салоніки (Греція), 2024. С. 425-430.

125. Політичний діалог, національна безпека та оборона. Пульс Угоди : моніторинговий веб-портал Кабінету Міністрів України. URL: <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/streams/national-security-and-defence>

126. Статистика та обмін інформацією. Пульс Угоди : моніторинговий веб-портал Кабінету Міністрів України. URL: <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/streams/statistics-and-exchange-information>

127. Деякі питання діяльності Міністерства культури та інформаційної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовт. 2019 р. № 885 (ред. від 1 листоп. 2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/885-2019-п>

128. Про перейменування Міністерства культури та стратегічних комунікацій України : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 жовт. 2025 р. № 1396. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1396-2025-п>

129. Про інформацію : Закон України від 02 жовт. 1992 р. № 2657-XII (ред. від 27 лип. 2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

130. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січ. 2011 р. № 2939-VI : (ред. від 08 жовт. 2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>

131. Питання Міністерства цифрової трансформації : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 верес. 2019 р. № 856 : (ред. від 15 листоп. 2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF>

132. Про внесення змін до Положення про Міністерство цифрової трансформації України : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квіт. 2022 р. № 501. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501-2022-%D0%BF>

133. Про медіа : Закон України від 13 груд. 2022 р. № 2849-IX : (ред. від 10.12.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20>

134. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення : Закон України від 23 верес. 1997 р. № 538/97-ВР (втратив чинність 13.12.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538/97-вр>

135. Павліченко О., Стадник Р. Свобода інформації в Україні та світі. Теорія та практика. Харків : ТОВ «Видавництво права людини», 2015. 216 с.
136. Казанжи З. Практичний посібник для представників комунікаційних структур в органах влади. Київ : Інститут масової інформації, 2016. 112 с.
137. Іванов В. Журналістська етика : посібник для підготовки до державного іспиту / за ред. В. Мостового, В. Різуна. Київ : ТзОВ «ЗН УА», 2014. 224 с.
138. Верховна Рада України : офіційний вебпортал. URL: <https://www.rada.gov.ua/>
139. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР : (ред. від 01 січ. 2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
140. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) : Закон України від 07 лют. 2019 р. № 2680-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19>
141. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : Закон України від 16 листоп. 1992 р. № 2782-XII : (заклучна ред. від 31.03.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>
142. Про медіа : Закон України від 13 груд. 2022 р. № 2849-IX : (ред. від 11 лют. 2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20>
143. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21 берез. 2014 р. № 984_011 : (ред. від 30 листоп. 2023 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
144. Непомнящий О. М., Марченко Р. В. Проблемні та інституційно непослідовні механізми державного управління процесами взаємодії органів влади та ЗМІ. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 1(1). С. 309-317.
145. Про внесення змін до Положення про Міністерство цифрової трансформації України : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квіт.

2022 р. № 501. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501-2022-%D0%BF>

146. Питання Міністерства цифрової трансформації : Постанова Кабінету Міністрів України від 18 верес. 2019 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-п>

147. Рубан Ю. Проблема взаємодії влади і суспільства в сучасних вітчизняних наукових дослідженнях. *Держава і право*. 2011. № 51. С. 726-731. С. 728-729.

148. Вербицький П. Взаємодія органів державної влади і мас-медіа як категорія науки про соціальні комунікації. *Діалог: медіастудії*. 2016. № 22. С. 17-28. С. 22-23.

149. Романюк О., Коваленко І. Засоби масової інформації в контексті взаємодії держави та громадянського суспільства в інформаційній сфері. *Вісник Книжкової палати*. 2021. № 7. С. 18-22. С. 19-20.

150. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 верес. 2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-р>

151. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08 листоп. 2017 р. № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-р>

152. Марченко Р. В. Аспектна парадигма проблем взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління в Україні: *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали XLIV міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Умео, 07 травня 2024 р.). м. Умео (Швеція), 2024. С. 17-19.

153. Марченко Р. В. Особливості стану та проблематики взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління в Україні. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 3(3). С. 322-330.

154. Марченко Р. В. Подолання негативних тенденцій функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у

системі державного управління. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. №6 (34). С. 184-195.

155. Гонюкова Л. Основні напрями співпраці влади та громади і необхідні для цього умови. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=819>

156. Пунтус М. Що змінює новий Закон «Про медіа». *Bazilik Media : онлайн-портал*. 2023. URL: <https://bazilik.media/shcho-zminiue-novyj-zakon-pro-media/>

157. Халецька А., Халецький В. Інституціональне забезпечення взаємодії органів державної влади та громадянського суспільства. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2014. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=717>

158. Коврига О. Взаємодія органів державної влади з громадськістю в системі державного управління України. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. № 2. С. 109-114. С. 110-111.

159. Lee M. [et al.]. *The Practice of Government Public Relations*. Taylor & Francis, 2021. 338 p. С. 121-122.

160. McCombs M., Valenzuela S. *Setting the Agenda : Mass Media and Public Opinion*. Polity Press, 2020. 248 p. С. 173-174.

161. Deane J. *Media and communication in governance: It's time for a rethink. A governance practitioner's notebook: alternative ideas and approaches*. OECD, 2015. 16 p. С. 7-8.

162. Чувардинський О. «Четверта влада» в структурі громадянського суспільства. *Наукові записки*. 2018. №32. С. 455-467.

163. Русинюк М. Механізми взаємодії публічної влади та громадянського суспільства у процесі реалізації публічної політики України. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. № 4. С. 111-116.

164. Любченко П. Засоби масової інформації як структурний елемент громадянського суспільства та їх вплив на місцеве самоврядування. *Питання*

конституційного права. № 1 (60). С. 68-77.

165. Про Заяву Верховної Ради України «Про цінність свободи слова, гарантії діяльності журналістів і засобів масової інформації під час дії воєнного стану» : Постанова Верховної Ради України від 14 квіт. 2022 р. № 2190-IX.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2190-IX#Text>

166. Про державну службу : Закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII : (ред. від 27 квіт. 2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

167. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР : (ред. від 19 квіт. 2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

168. Марченко Р. В. Шляхи подолання негативних тенденцій функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади і ЗМІ у системі державного управління. *Національні інтереси України*. № 1 (1) 2024. С. 245-252.

169. The Rule of Law Mechanism 2020 with annual reports : Questions and Answers. *European Commission* : official website. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_1757

170. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

171. Commission Recommendation (EU) 2021/1534 of 16 September 2021 on ensuring the protection, safety and empowerment of journalists and other media professionals in the European Union. *Official Journal of the European Union*. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/recommendation-protection-safety-and-empowerment-journalists>

172. Media Pluralism Monitor 2020. *European Commission* : official website. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/monitoring-media-pluralism>

173. Грищенко І. М., Горбата Л. П. Пріоритетні напрями та шляхи забезпечення інформаційної відкритості в органах публічної влади. *Public and municipal administration: theory, methodology, practice* : Collective monograph.

Rīga : Izdevniecība "Baltija Publishing", 2020. 318 p.

174. Лелеченко А. П., Дерун Т. М. Формування діалогової моделі взаємодії засобів масової інформації та органів публічної влади. *Наукові інновації та передові технології*. 2026. №2 (54). С. 215-227.

175. Гоголь Т. В. Вироблення та напрями застосування сучасних технологій в публічному управлінні задля забезпечення спроможності територіальних громад. *Теорія та практика державного управління*. 2025. 1 (80). С. 238-258.

ДОДАТКИ

Додаток А

Довідки про впровадження результатів дисертаційного дослідження

АСОЦІАЦІЯ МІСТ УКРАЇНИ

ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ
ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

вул. Сімонових Стрільців, 73, 11 поверх, м. Київ, Україна, 04053
+38 044 486 28 78 +38 067 103 58 88
info@auc.org.ua amu.inform@gmail.com t.me/auc.ua auc.org.ua

№ 6-3/26
від 23 березня 2026 року

ДОВІДКА ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ
результатів дисертаційного дослідження

Марченка Романа Валерійовича

на тему: «Взаємодія засобів масової інформації та органів публічної влади:
державно-управлінський аспект»
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
281 – Публічне управління та адміністрування

Результати дисертаційного дослідження Марченка Р.В. впроваджено у діяльність Асоціації міст України у процесі підготовки інформаційно-аналітичних матеріалів, розроблення рекомендацій та надання консультацій органам місцевого самоврядування – членам Асоціації з питань удосконалення взаємодії із засобами масової інформації, забезпечення прозорості управлінських процесів і розвитку комунікації з громадськістю.

Практичну цінність становлять обґрунтовані автором концептуально-методичні підходи до вдосконалення механізмів взаємодії органів публічної влади та медіа, що передбачають розвиток нормативно-правового регулювання медіасфери, підвищення інституційної узгодженості у сфері інформаційної політики та формування ефективних моделей комунікації між органами влади, медіа й інститутами громадянського суспільства.

Виконавчий директор
ВАОМС «Асоціація міст України»
кандидат наук з державного управління

Олександр СЛОБОЖАН

Продовження Додатка А

УКРАЇНСЬКИЙ МЕДІА ДІМ**ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ****«ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНСЬКИЙ МЕДІА ДІМ»**

03110, м. Київ, вул. Миколи Амосова, будинок 4, офіс 10

Код ЄДРПОУ 40459518

25.03 2026 № 01/25-05**ДОВІДКА ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ**

Результати дисертаційного дослідження Марченка Романа Валерійовича на тему: «Взаємодія засобів масової інформації та органів публічної влади: державно-управлінський аспект», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – Публічне управління та адміністрування, впроваджено в діяльність ТОВ «Видавництво Український медіа дім».

Зокрема, наукові положення та практичні результати дослідження використовуються у процесі підготовки журналістських і аналітичних матеріалів, спрямованих на висвітлення питань державної інформаційної політики, функціонування органів публічної влади та розвитку медійного середовища в Україні. Крім того, вони інтегровані у редакційну практику під час підготовки матеріалів, присвячених проблематиці відкритості та прозорості органів публічної влади, ефективності системи публічного управління, ролі засобів масової інформації у формуванні суспільного діалогу, а також розвитку професійних стандартів журналістської діяльності.

Впровадження результатів дослідження сприяє підвищенню якості аналітичного контенту, поглибленню експертного висвітлення питань публічного управління та удосконаленню редакційних підходів у сфері медіакомунікацій.

Директор**В.А. Покатилов**

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**Статті у наукових фахових виданнях України**

1. Марченко Р. В. Державно-управлінські аспекти функціонування медіапростору: досвід країн ЄС. *Наукові перспективи*. 2022. №8 (26). С. 47-56. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-8\(26\)-47-56](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-8(26)-47-56)
2. Марченко Р. В. Особливості розвитку медіа на загальнодержавному й локальному рівнях у розвинених країнах світу. *Наукові перспективи*. 2022. №8 (26). С. 445-453. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-8\(26\)-445-453](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-8(26)-445-453)
3. Марченко Р. В. Дискурсне поле проблематики формування взаємодії органів влади і засобів масової інформації. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. №2 (16). С. 87-97. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-2\(16\)-87-97](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-2(16)-87-97)
4. Марченко Р. В. Категоріальний ряд основних понять механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі публічного адміністрування держави: зарубіжна наукова думка. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. №7 (13). С. 176-187. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7\(13\)-176-187](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7(13)-176-187)
5. Марченко Р. В. Специфіка забезпечення взаємодії органів публічної влади та місцевого самоврядування зі ЗМІ в ЄС. *Наукові перспективи*. 2023. №11 (41). С. 276-286. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11\(41\)-276-286](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11(41)-276-286)
6. Марченко Р. В. Подолання негативних тенденцій функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. №6 (34). С. 184-195. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6\(34\)-184-195](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6(34)-184-195)
7. Марченко Р. В. Особливості стану та проблематики взаємодії органів

публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління в Україні. *Успіхи і досягнення у науці*. 2024. № 3 (3). С. 322-330. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-3\(3\)-322-330](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-3(3)-322-330)

8. Непомнящий О. М., Марченко Р. В. Проблемні та інституційно непослідовні механізми державного управління процесами взаємодії органів влади та ЗМІ. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 1 (1). С. 309-317. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-1\(1\)-309-317](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-1(1)-309-317)

Особистий внесок здобувача: здійснено аналіз нормативно-правових та інституційних проблем взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації, визначено суперечності у діяльності ключових регуляторних органів, обґрунтовано ключові напрями вдосконалення механізмів державного управління у цій сфері.

9. Марченко Р. В. Шляхи подолання негативних тенденцій функціонування механізмів взаємодії органів публічної влади і ЗМІ у системі державного управління. *Національні інтереси України*. 2024 № 1 (1). С. 245-252. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-3041-1793-1\(1\)-245-252](https://doi.org/10.52058/3041-3041-1793-1(1)-245-252)

10. Філіпова В. Д., Марченко Р. В. Сутність і природа взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації. *Національні інтереси України*. 2024 № 2 (2). С. 421-430. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2\(2\)-421-430](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-2(2)-421-430)

Особистий внесок здобувача: узагальнено наукові підходи до визначення понять «відкритість» і «прозорість влади», розкрито сутність взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації та обґрунтовано їх роль у забезпеченні ефективного функціонування демократичного суспільства.

11. Марченко Р. В. Фейки, цензура та дезінформація: регулювання медіаконтенту в Європейському Союзі. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 4 (14). С. 646-656. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-4\(14\)-646-656](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-4(14)-646-656)

Наукові праці, які засвідчують апробацію дисертації

12. Марченко Р. В. Ретроспектива розвитку інформаційної складової у процесах функціонування держави. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали XXIX міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Тепліце, 07 лютого 2023 р.). Тепліце (Чехія), 2023. С. 62-67.

13. Марченко Р. В. Історичні процеси прикладної спрямованості формування загальнонаціональної системи засобів масової інформації. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали XXX міжнарод. наук.-практ. конф., (м. Гамбург, 07 березня 2023р.). Гамбург (Німеччина) 2023. С. 43-48.

14. Марченко Р. В. Функції та статуси ЗМІ ЄС в рамках взаємодії формату «влада – ЗМІ». *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали XXXVIII міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Брно, 07 листопада 2023 р.). Брно (Чехія) 2023. С. 35-41.

15. Марченко Р. В. Формування прецеденту взаємодії формату «органи державної влади – засоби масової інформації» в Україні у контексті європейського виміру як передумови до подальших інституціональних перетворень. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали XL між-народ. наук.-практ. конф. (м. Салоніки, 07 січня 2024 р.). м. Салоніки (Греція), 2024. С. 425-430.

16. Марченко Р. В. Аспектна парадигма проблем взаємодії органів публічної влади і засобів масової інформації у системі державного управління в Україні. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали XLIV міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Умео, 07 травня 2024 р.). м. Умео (Швеція), 2024. С. 17-19.